

Flytting i nytt land

Flyktningers bosetting og flytting tidlig på 2000-tallet

*Kirsten Danielsen
Lars Gulbrandsen*

RAPPORT
NR 13/08

Flytting i nytt land

Flyktningers bosetting og flytting tidlig på 2000-tallet

KIRSTEN DANIELSEN
LARS GULBRANDSEN

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring
NOVA Rapport 13/2008

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet (KD).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferds-samfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle forskning, forsøks- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og barnevernets temaer, målgrupper og organisering
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA) 2008
NOVA – Norwegian Social Research
ISBN 978-82-7894-289-5
ISSN 0808-5013

Illustrasjonsfoto: © Ingram Publishing
Desktop: Torhild Sager
Trykk: Allkopi

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo
Telefon: 22 54 12 00
Telefaks: 22 54 12 01
Nettadresse: <http://www.nova.no>

Forord

Husbanken og NOVA inngikk i januar 2007 avtale om et prosjekt som skulle belyse boforhold for flyktninger. Husbanken ønsket i følge anbudsbeskrivelsen en undersøkelse som skulle gi økt kunnskap om boligsituasjon, livssituasjon og livskvalitet til flyktninger som har vært bosatt i Norge en tid. Dette skulle gjøres gjennom dybdeintervju av flyktninger som ble bosatt i Norge i 2000 eller 2001 og som senere hadde flyttet fra bosettingskommunen.

Flyktninger med opprinnelse i Irak og Somalia var de to største gruppene som ble bosatt i 2000 og 2001. NOVA utarbeidet en plan for prosjektets hoveddel der man skulle gjøre dybdeintervju med seks personer fra hver av disse to gruppene som hadde flyttet til byer med henholdsvis press og mindre press på boligmarkedet. Man planla å intervju seks fra hver gruppe som hadde flyttet fra opprinnelig bostedskommune til henholdsvis Drammen og Fredrikstad, der Fredrikstad skulle representere byer med press og Drammen byer med mindre press på boligmarkedet. Dette utvalget ble drøftet med representanter for oppdragsgiver og én representant for Integrerings- og mangfoldsdirektoratet – IMDi på et møte i januar 2007.

I tillegg tilbød NOVA seg å utføre en kompletterende kvantitativ analyse av boligkarriere og flyttehistorie for alle med opprinnelse i disse to landene og som hadde ankommet Norge i årene 2000 og 2001. I denne analysen skulle man også anvende tilsvarende data om tre andre store flyktninggrupper fra disse to årene, nemlig alle som var kommet til Norge med fødeland, Afghanistan, Iran eller Serbia/Montenegro. Denne analysen skulle gjøres ved hjelp av registerdata fra SSB, dels ved hjelp av de datasamlinger som var tilrettelagt for analyse som resultat av Byggforsk og NOVAs samarbeidsprosjekt om samfunnsvitenskapelig boligforskning på oppdrag fra Husbanken.

Den kvalitative del av prosjektet ble utført av Kirsten Danielsen, og fullført med utkast til rapport innen avtalt tid. Denne del av rapporten ble forelagt oppdragsgiver og godkjent som sluttleveranse fra denne del av oppdraget. Vi tilbød oss å levere rapporten fra denne del av prosjektet som egen rapport, men oppdragsgiver ønsket en samlet rapport der også

rapporteringen fra den kvantitativt baserte del av prosjektet var tatt med. Leveransene av registerdata ble noe forsinket, da vårt personvernombud NSD vurderte datauttaket som konsesjonspliktig, noe som igjen medførte at vi i forkant måtte innhente tillatelse fra eierne av de ulike offentlige registre som data var hentet fra. Data ble levert fra SSB i slutten av oktober 2007, sammen med dataleveranse til to andre oppdragsprosjekt om lavinntektsgruppers og kommunale leieboeres boligkarrierer. Det viste seg å være noe feil i dataleveransen, blant annet var flyktninger fra Serbia/Montenegro ikke med i den første forsendelsen. Vår bestilling kunne også misforstås slik at vi kun ønsket de personer som var registrert med husholdsnummer både i 2001 og i 2005. I første uke i desember fikk vi den endelige datafilen som inneholdt alle flyktninger som kom til Norge fra de fem landene i 2000 og 2001, uansett om de 1. januar 2006 fortsatt var bosatt eller ikke bosatt i Norge. Denne filen var personbasert, og for å kunne gjøre analyser av hushold, måtte vi i tillegg omkode denne til husholdsdata. Dette førte til at analyseklare data først forelå tidlig i 2008.

Vi vil takke vår opprinnelige kontaktperson i Husbanken, Kristina Nordberg og Kjersti Eknes i IMDi for god oppfølging i prosjektets første fase. Vi vil også takke Lars-Marius Ulfrstad som overtok som Husbankens kontaktperson, ikke minst for å ha akseptert den forsinkelse som dataklargjøringen bidro til. Vi vil også takke Laila Holmen Lystad i SSB som har levert oss data, og som hele tiden villig og eksplisitt enten har besvart eller videresendt våre mange spørsmål. Takk også til Nils Eivind Naas som har bidradd til den nødvendige dataklargjøring har på NOVA. Vi vil også takke vår kollega Viggo Vestel for en siste omgang med kvalitetssikring av rapporten.

NOVA, august 2008

Lars Gulbrandsen
Prosjektleder

Kirsten Danielsen
Prosjektmedarbeider

Innhold

Sammendrag	7
Del 1: Kirsten Danielsen	
<i>Boforhold blant sekundærflyttere fra Somalia og Irak i Fredrikstad og Drammen. En kvalitativ studie</i>	
1 Innledning	13
Flytting og bostedspreferanser	14
Problemstilling	16
2 Metode	17
Livsløpsintervjuets muligheter	17
Det opprinnelige utvalget	18
Fremgangsmåte og informanttilgang	19
3 De empiriske eksemplene	24
Fredrikstad	24
Drammen	33
4 Analyser	42
Hjemmene	42
Boligkarrierer	43
Nærmiljø og bomiljø	45
Diskriminering på boligmarkedet	46
Hvorfor flytte?	49
Segregasjon	51
Litteratur	54
Del 2: Lars Gulbrandsen	
<i>Bolig- og flyttehistorier for utvalgte grupper av flyktninger som ankom Norge i 2000 og 2001</i>	
1 Innledning	57
2 Person eller husholdning	62
3 Flytting	64
4 Fra leieboer til eier, eller omvendt?	77
5 Boligstørrelse	89
6 Forsørgingskilder	97
7 Avslutning	110
Litteratur	116
Summary	117
Vedlegg til Del II	123

Sammendrag

Del 1

Husbanken og IMDi ga i januar 2007 NOVA i oppdrag å gjennomføre en boforholdsundersøkelse blant flyktninger som ble bosatt i Norge i perioden 2000 og 2001, og som hadde flyttet fra første bosettingskommune. Flyktninger som har flyttet ut av den kommunen de først ble bosatt i da oppholdstillatelse ble gitt, og som er registrert bosatt i en annen kommune, kalles sekundærflyttere (Bjertnæs 2000). Omtrent halvparten av alle bosatte flyktninger flytter fra den kommunen de først ble bosatt i (Forgaard 2005, Høydal 2006). Sekundærflyttere har ingen rett til kommunal hjelp og støtte de første seks månedene de bor i den nye tilflyttingskommunen. De må selv skaffe seg bolig. Det er derfor av stor interesse å undersøke hva de gjør for å skaffe seg en bolig. Den delen av undersøkelsen som baserer seg på kvalitative intervjuer med sekundærflyttere, søker å gi en bedre forståelse av flyktingenes flyttemotiver, boligsituasjon, flytteønsker, boligpreferanse og boligkarriere og hvordan de manøvrerer i boligmarkedet.

Husbanken og IMDi ønsket at vi skulle intervjuer sekundærflyttere som har flyttet til kommuner med press og til kommuner med mindre grad av press på boligmarkedet, og at vi skulle intervjuer folk med bakgrunn fra forskjellige land og med ulik alder. Vi valgte oss Fredrikstad og Drammen. I 2005 var Fredrikstad den byen etter Oslo som hadde størst netto innflytting av personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Det er en av de faktorene som har ført til at det er et relativt stramt boligmarked i Fredrikstad. Drammen har en befolkning på omtrent samme størrelse som Fredrikstad og har en stor ikke-vestlig innvandrerbefolkning. Det bygges mange nye boliger i Drammen, og byen presenterer seg som en by med et stort boligutbud. Det er forskjell mellom de ulike innvandrergruppene med hensyn til flyttehyppighet og hvor de flytter. Våre informanter kom fra Irak og Somalia. Somalierne har et annet flyttemønster i Norge enn irakerne. Somalierne skiller seg ut ved at mange flytter til Oslo. Irakerne skiller seg fra landsgjennomsnittet når det gjelder flytting ved at de hyppigere enn andre grupper flytter fra første bosettingsfylke.

På grunn av strenge budsjetttrammer og problemer med informanttilgang kom utvalget til å bestå av tre somaliske og en irakisk familie som hadde flyttet til Fredrikstad, og fem irakiske familier som hadde flyttet til Drammen. Informantene kom vi i kontakt med ved hjelp av flyktning-konsulentene i de to byene.

Den første bosettingskommunen er ikke resultat av eget valg. Flyktningene har stort sett ingen tilknytning til stedet de først kommer. De har få grunner til å bli. Flere snakker om takknemmelighet for den hjelpen de har fått på første bosettingssted, men takknemmelighetsfølelsen er ikke nok for å holde dem på stedet. Noen av informantene uttrykte også direkte mistriivsel om det stedet de kom. For de fleste er det ikke ett, men flere forhold som gjør at de ønsker seg bort.

De fleste har en boligkarriere i den sekundærttilflyttete byen. Det kan begynner med et kort opphold hos venner slik at de kan orientere seg i boligmarkedet, før de får en bolig som er av mer eller mindre permanent karakter. Boligskifter er forårsaket av at den boligen de først fikk, var dårlig og lite tilfredsstillende enten med hensyn til standard, størrelse eller beliggenhet. Informantene har skaffet seg bolig ved egen hjelp uten å involvere flyktningkontoret eller sosialetaten. Det er liten forskjell mellom somaliere og irakere med hensyn til hvilke strategier de brukte på boligmarkedet. Det etniske nettverket er sterkt involvert i boliganskaffelsene, men også andre fremgangsmåter brukes. De finner bolig via annonser på internett og ved å lese aviser. Det er anskaffelsesmåter som krever ganske gode norsk-kunnskaper. I alt hadde de ni informanthusholdene foretatt 28 boligskifter fra de flyttet fra første bosettingskommune i 2000 og 2001 til de ble intervjuet i 2007.

På spørsmålet om hvorfor det ble Fredrikstad eller Drammen, er svaret på spørsmålet i mange tilfeller enkelt. En kvinne fra Irak, tidligere bosatt på Vestlandet svarte: *kusine*. Det er nettverket som trekker og hjelper. Andre ganger kan det være letingen etter et fast arbeid. For de som står uten arbeid, er en fast jobb målet.

Det er en betydelig forskjell mellom informantene i Drammen og Fredrikstad med hensyn til om de eier eller leier den boligen de bor i. Tre av de fem familiene fra Irak i ikke-presskommunen Drammen eier sine boliger.

I presskommunen Fredrikstad var ingen av familiene boligeiere. Men det er en annen iøynefallende forskjell som ikke har med boligmarkedet å gjøre som kan forklare dette, og det er arbeidstilknytning. Alle irakerne hadde en tilknytning til arbeidslivet; de var enten i arbeid, hadde permisjon fra arbeid eller skulle begynne å arbeide.

Del 2

Hvert år kommer et stort antall flyktninger og asylsøkere til Norge. De som får bli, blir gradvis bosatt i en norsk kommune. Deretter skjer det en stor såkalt sekundærflytting, der flyktningene oftest ikke bare forlater den kommunen der de opprinnelig ble bosatt, men også det fylket eller den landsdelen der den første bostedskommunen var lokalisert. Del to av rapporten handler om denne såkalte sekundærflyttingen. Vi har valgt å studere de fem største flyktninggruppene som kom til Norge i 2000 og 2001. Dette var flyktninger fra Irak, Somalia, Iran, Afghanistan og Serbia/Montenegro. Vi studerer deres flyttinger og boligkarrierer ved hjelp av registerdata om samtlige som fortsatt var bosatt i Norge i 2005.

Sammenliknet med den norsk etniske majoritetsbefolkningen har denne gruppen et fellestrekk, nemlig langt mer flytting. Ser vi på perioden 2001 til 2004 er det bare et mindretall som har fortsatt med å bo i den boligen de opprinnelig ble bosatt i. Andelen varierer mellom 5,8 prosent blant hushold fra Somalia og 15,6 prosent blant hushold fra Iran.

I første bosetting ble flyktningene godt spredt utover Norge. Første januar 2002 var 22,4 prosent bosatt i Oslo, 6,6 prosent i Akershus og 24,2 prosent i en kommune på Østlandet forøvrig. Kun 5,4 prosent fant veien til Sørlandet, mens 20,3 ble bosatt på Vestlandet. Trøndelag tok imot 7,4 prosent av gruppen, mens 13 prosent «fant veien» til Nord-Norge. Denne flyktninggruppens bidrag til å opprettholde folketallet i Nord-Norge ble ganske så kortvarig. Første januar 2006 var andelen som fortsatt bodde i den nordlige landsdelen redusert til 5,2 prosent. Det var på Østlandet de fleste havnet. I Oslo økte andelen fra 22,4 til 30,6 prosent, i Akershus fra 6,6 til 9,2 prosent og på Østlandet forøvrig fra 24,2 til 27,9 prosent. To av gruppene ble i utgangspunktet bosatt litt oftere enn gjennomsnittet i Oslo, nemlig somaliere og iranere. Fram til 1/1 2006 skjedde det en sterk vekst av

andel Oslo-bosatte blant somaliere, afghanere og irakere. Tilstrømningen til Oslo var langt mer beskjeden blant de som kom fra Serbia/Montenegro og Iran. Nord-Norge ble særlig sterkt befolket med flyktninger fra Afghanistan (21,6 prosent), Somalia (19,2 prosent) og Irak (18,8 prosent). Første januar 2006 var disse andelene redusert til henholdsvis 4,7, 5,6 og 6 prosent.

Siden de aller fleste av de flyktningene vi studerer var bosatt på det tidspunktet folke- og boligtellingsen ble gjennomført i 2001, har vi data om de fleste fra denne tellingen. På dette tidspunktet var det nesten 20 prosent som allerede hadde oppnådd å bli eier av bolig. Størst eierandel fant vi blant de som kom fra Serbia/Montenegro, hvor hver tredje eide bolig. Lavest eierandel fant vi blant afghanere og irakere med henholdsvis 12,6 og 14,1 prosent. Somaliere og irakere lå mellom disse med henholdsvis 20,4 og 20,7 prosent eiere. Noe overraskende var eierandelen høyest blant de som var bosatt i Oslo, og lavest blant de som ble bosatt på Vestlandet, i Trøndelag og i Nord-Norge.

Det som senere har skjedd, er at de som kom fra Serbia/Montenegro har økt sin eierandel over tid. Det samme er tilfellet, om enn ikke like sterkt, for de som kom fra Iran. Blant flyktninger som kom fra Afghanistan og Irak, kan det synes som om det først i perioden er en viss redusert eierandel som deretter igjen øker. For de som kom fra Somalia, er det et entydig fall i eierandel. For alle gruppene sett under ett er det en tendens til at eierandelen avtar med økende flytting. Særlig gjelder dette de som kommer fra Somalia, der flytting synes å være ensbetydende med å flytte inn i et leieforhold.

Flyktningene er ekstremt mer trangbodde enn den norsk etniske majoritetsbefolkningen. Fra levekårsundersøkelsen blant innvandrere vet vi at flyktninger aksepterer langt mer trangbodde boliger enn majoritetsbefolkningen. På grunn av kvaliteten av boligadresseregistrert er opplysningene om romantall i de tilflyttede boliger usikre. For omtrent halvparten av boligene som tilflyttes har vi for eksempel ikke opplysninger om antall rom. Men dersom de opplysninger vi har er representative, framkommer et entydig mønster for sammenhengen mellom antall flyttinger og grad av trangboddhet. I 2005 er trangboddheten størst blant de som fortsatt bor i den første boligen de ble bosatt i, og avtar med økende antall flyttinger. Dette gjelder for alle fem gruppene.

Det er store forskjeller mellom de fem gruppene med hensyn til forsørgeskilder. Blant flytninger fra Somalia og Afghanistan var det både i 2002 og 2004 over 60 prosent som mottok sosialhjelp, og andelen sank lite fra 2002 til 2004. Også blant de som kom fra Irak og Iran, mottok over halvparten sosialhjelp i 2002, mens andelen for begge grupper sank til klart under 50 prosent i 2004. Klart minst bruk av sosialhjelp finner vi blant de som kom fra Serbia/Montenegro. Her var andelen under 30 prosent i 2002, og den sank dessuten ytterligere fram til 2004. I 2002 var andelen som hadde yrkesinntekt, lavest blant de som kom fra Somalia og Iran med henholdsvis 52,3 og 53,1 prosent. Høyest andel fant vi blant de som kom fra Serbia/Montenegro og Irak med henholdsvis 66,9 og 65,5 prosent. Afghanere kom i en mellomstilling med 59,1 prosent med yrkesinntekt. For fire av gruppene har det skjedd en utjevning fram til 2004 da andelen med yrkesinntekt for disse fire gruppene varierer mellom 68,2 og 71,6 prosent. Unntaket er somaliere som med hensyn til yrkesinntekt står på stedet hvil. De yrkesinntekter vi kan registrere på husholdsnivå er imidlertid gjennomgående lave. For hele gruppen er median brutto yrkesinntekt i 2004 kun 134 000 kroner. Medianinntekten er høyest blant de som kommer fra Serbia/Montenegro med 215 000 kroner, fulgt av de som kom fra Irak og Iran med henholdsvis 155 000 og 117 000 kroner som median yrkesinntekt for husholdningen. Lavest yrkesinntekt finner vi blant de som kom fra Afghanistan og Somalia med henholdsvis 97 000 og 93 000 kroner. De som kom fra Serbia/Montenegro er også den gruppen som oftest klarer å forsørge seg kun med egen yrkesinntekt. I 2004 er det tilfelle for over halvparten. Andelen er også økende blant de som kom fra Irak og Iran. I 2004 var det en drøy tredjepart av disse som kun forsørget seg av egen yrkesinntekt. Blant de som kom fra Afghanistan og Somalia, var dette tilfelle for en femtepart. Siden 2002 hadde det vært en klart økning blant afghanere, mens somaliere stod på stedet hvil.

Boforhold blant sekundærflyttere fra Somalia og Irak i Fredrikstad og Drammen. En kvalitativ studie

1 Innledning

Husbanken og IMDi ga i januar 2007 NOVA i oppdrag å gjennomføre en boforholdsundersøkelse blant flyktninger som ble bosatt i Norge i perioden 2000 og 2001 og som har flyttet fra første bosettingskommune. Flyktninger som har flyttet ut av den kommunen de først ble bosatt i da oppholdstillatelse ble gitt og som er registrert bosatt i en annen kommune, kalles sekundærflyttere (Bjertnæs 2000).

Sekundærflyttinger er ikke noe nytt fenomen. Allerede på 70–80-tallet var det en flyttestrøm av flyktninger fra utkanten mot sentrum. Spesielt de store byene på Østlandet fikk en stor tilstrømning av flyktninger som opprinnelig var bosatt i andre kommuner. Dette ble sett på som uønsket. I Stortingsmelding nr. 17 (1994–95) *Om flyktningpolitikken* heter det: «En konsentrasjon av bosetting i de store byene bør unngås, slik at dette ikke bidrar til å forsterke opphoping av dårlige levekår og boforhold i enkelte store byer».

Pr. 1.1.2006 bodde det over 300.000 personer med ikke-vestlig landbakgrunn i Norge. De bor i alle landets kommuner og har bakgrunn fra mer enn 200 ulike land (Forgaard 2006). Studier av flyktningers sekundærflyttinger viser at omtrent halvparten av alle bosatte flyktninger flytter fra den kommunen de først ble bosatt i, og to tredjedeler av de som flytter, flytter til en ny landsdel. De som har bodd kort tid i Norge flytter hyppigere enn grupper med lenger botid. Botid er en av de faktorer som påvirker flyttehyppigheten og bokarrieren. (Forgaard 2005, Høydal 2006).

Flytting og bostedspreferanser

I utgangspunktet har flyktninger samme rett til å flytte som nordmenn. De kan slå seg ned på det stedet de vil. Men for sekundærflyttere vil flytting kunne være forbundet med risiko, for det er først etter seks måneders botid i tilflyttingskommunen at de har rett til sosialhjelp og hjelp til boliganskaffelse. Det finnes egne lovforskrifter som regulerer muligheten til å flytte fra første bosettingskommune innenfor de første fem årene etter bosetting i en kommune. Om en som har sosialhjelp ønsker å flytte innenfor de første fem årene og bosettingskommunen mottar integreringstilskudd, kan tilflyttingskommunen henvise søkeren tilbake til første bosettingskommune, men regelverket fastslår at søkeren har krav på hjelp i tilflyttingskommunen dersom det er åpenbart urimelig at en flytter tilbake til første bosettingskommunen for der å benytte seg av sosiale tilbud. Jo lenger en har oppholdt seg i tilflyttingskommunen, jo mer urimelig er det at en skal tilbakeføres til første bosettingskommune. Flyktninger som får avslag på søknad om hjelp i tilflyttingskommunen kan klage til Fylkesmannen og til Helse- og sosialombudet (Djuve 2000).

Det generelle bildet er at flyktninger som blir bosatt på steder med en liten befolkning, tenderer til å flytte til steder med større befolkningkonsentrasjon. Migranternes flyttemønster påvirkes av befolkningens sammensetning og arbeidslivsmuligheter. De har en tendens til å flytte til steder hvor det bor mange med samme etniske bakgrunn og til steder der det er en stor og uensartet befolkning. De flytter også fra områder med høy arbeidsledighet til områder hvor både tilgangen på arbeid og fortjenestemulighetene er større (Brandtzæter 2006). Undersøkelser viser at arbeidsmigranter og flyktninger har noe forskjellige bosettingspreferanser. Mens arbeidsmigrantene naturlig nok flytter til steder hvor arbeidsmulighetene er større, flytter flyktninger i større grad til steder hvor det offentlige servicetilbudet er godt (Åslund 2004). Følgen av dette flyttemønsteret er at de steder som i dag har en stor innvandrerbefolkning kommer til å få flere innvandrere i fremtiden. Det vil si at det kommer til å bli en sterkere konsentrasjon av innvandrere på enkelte steder. Innvandrerbefolkningen og deres etterkommere kommer til å bo tett og ikke spredt.

Det foreligger ulike hypoteser og teorier om hva som bestemmer migrantenes bosetting og bosettingsvalg. Et valg om å bo et sted er ikke i første omgang et valg av bolig, men et valg av sted, skriver Åslund (2005) Spørsmålet blir da hvilke egenskaper ved stedet det er som trekker. Litteraturen peker på tre alternative måter å studere sekundærflytternes stedspreferanser.

1. Hvilke områder flytter folk fra?
2. Hvordan er totalpopulasjonen distribuert i de ulike regioner etter en tid i mottakerlandet?
3. Hvilke steder flytter folk til?

Det er den siste tilnærmingen som ligger tettest opp til denne undersøkelsen, da vi ser på sekundærflyttere til Fredrikstad og Drammen. Våre informanter ble bosatt i andre kommuner tidligere. I perioden 2000–2001 ble det bosatt 14 000 flyktninger i Norge. Irakere og somaliere var de største flyktning-gruppene som ble bosatt i disse årene med henholdsvis 4828 personer fra Irak, og 2342 personer fra Somalia (Høydal 2006). Det er derfor disse gruppene er studieobjekt i denne delen av undersøkelsen. Tallene skiller ikke mellom overføringsflyktninger og de som bosettes etter opphold i asylmottak.

Hvert eneste år går det en netto flyttestrøm til de mest sentrale deler av landet. Både majoritets- og minoritetsbefolkningen er en del av denne flyttestrømmen. Det er en økende tendens de siste årene til utflytting fra de minst sentrale kommunene og en markert økning i innflytting til de mest sentrale kommunene. Innvandrere og deres etterkommere stod for en betydelig del av den innenlandske flyttingen i 2006. De stod for en tredjedel av nettoflyttingen fra resten av landet til de mest sentrale kommunene, og for en fjerdedel av utflyttingen fra de minst sentrale kommunene til tross for at de ikke utgjør mer enn åtte prosent av befolkningen. Innvandrerbefolkningens flyttinger er mer sentralisert enn flyttingene til resten av befolkningen (Befolkningsstatistikk 2006).

Studier (Høydal 2006, Forgaard 2005) viser at om lag halvparten av alle bosatte flyktninger flytter fra den kommunen de først ble bosatt i, i løpet av de fem første årene, og at utflyttingen fra kommunene begynner allerede i

første bosettingsår. Av de som ble bosatt i 2001 var det åtte prosent som flyttet ut av bosettingskommunen i innflyttingsåret, for så å øke etter andre og tredje året etter bosetting. Jo lenger en har vært bosatt i første bosettingskommune, jo mindre er sjansen for at en skal flytte. Henholdsvis 47 prosent og 34 prosent av de som ble bosatt i 2000 og i 2001 hadde flyttet ut av første bosettingskommune pr. 1.1.2005.

Det er mange som flytter til Oslo, men ikke alle gjør det. Av de som flytter ut av «sitt» bosettingsfylke flytter 1/3 til Oslo. De som først er bosatt i fylkene Østfold og Akershus og flytter, flytter gjerne til en annen kommune innenfor fylket. Mange flytter, men mange blir også igjen i første bosettingskommune. Noen av kommunene med ingen utflytting er relativt små kommuner med få bosatte flyktninger. Melhus bosatte ti flyktninger i 2000, mens Kragerø bosatte 21 flyktninger samme år. Etter fem år bodde det fremdeles ti flyktninger i Melhus mens tre personer hadde flyttet fra Kragerø. Disse tallene viser at ikke alle faller inn under det generelle mønsteret og flytter til steder med en stor og blandet etnisk befolkning.

Problemstilling

Tidligere boligundersøkelser er anklaget for ikke å være situasjonsspesifikke nok ved at konteksten rundt flyttehandlingen ikke er problematisert og undersøkt (Magnusson 2002). Vi vil derfor blant annet undersøke hva som ligger bak denne flyttehyppigheten. Er det noen bestemte kontekster som fremprovoserer flytting?

Formålet med undersøkelsen er å få kunnskap om flyktningers boforhold i vid forstand. Den delen av undersøkelsen som baserer seg på livsløpsintervjuer med sekundærflyttere tar utgangspunkt i noen få informanter for på en mer inngående måte kunne beskrive, etablere kunnskap om og gi en bedre forståelse av flyktningenes flyttemotiver, boligsituasjon, flytteønsker, boligpreferanse og boligkarriere.

2 Metode

Livsløpsintervjuets muligheter

I utgangspunktet mente vi at en livsløpstilnærming kunne egne seg for å fange opp og gi en bred forståelse av flyktingers boligpreferanser, boligkarrierer og flyttemotiver. Gjennom et livsløpsintervju med fokus på boligproblematikk kan en komme på sporet av de referanser som ligger til grunn for den enkeltes eller husholdets boligpreferanser. Både tidligere bolig-erfaringer og den kunnskap den enkelte eller husholdet har om de muligheter som byr seg på et boligmarked, vil kunne ha betydning for hvorledes både boligønsker, boligtilfredshet og flyttemotiver blir formulert. Et livsløpsintervju med fokus på boligproblematikk vil og kunne fange opp den kunnskapshorisont flyktningene opererer innenfor. Det vil ha følger for hvilke boligvalg de foretar. Det er interessant å undersøke hvilke kunnskaper og hvilken informasjon flytterne har om det tilflyttede stedets beskaffenhet om boligmarkedet, om arbeidsmarkedet, om sosialetaters praksiser, om muligheten for å praktisere sin religion, sitt språk og om kulturelle vaner ellers. Et poeng kan være at mens forskjeller i boligstandard på tilflyttingsstedet antakelig betyr mye for vanlige «flyttere», har ikke boligens beskaffenhet den samme betydningen for de tilflyttede flyktningene. Det er andre forhold ved tilflyttingsstedet som kan ha større betydning. Dette kan vi få avdekket gjennom de livsløpsorienterte intervjuene med sekundærflytterne

Et spørsmål det er interessant å forfølge i et dybdeintervju vil være flyktningenes boligpraksis – altså hvordan boligen blir brukt. Boligens utforming har betydning for hvorledes folk kan bevege seg i boligens rom. Boligens ulike rom er tenkt for bestemte bruk. Boligen setter noen grenser for bevegelsesmønster og bevegelsesfrihet. Norske boliger er bygget for norske boligpraksiser. Man sover på soverommet og spiser på kjøkkenet og oppholder seg i stuen. Men hvordan ser et slikt bruksmønster ut i muslimske familier hvor det ikke nødvendigvis er døgnet og en arkitektdefinert bruk, men kanskje heller kjønn som definerer bruken? Ved hjelp av intervjuer med et boligperspektiv vil vi kunne utforske hvorledes andre kulturelle praksiser, som i utgangspunktet krever andre fysiske omgivelser enn det den norske

boligen tilbyr, vedlikeholdes og eventuelt endres. Hvilke muligheter for ulike hverdagslivspraksiser tilbyr den norske standardboligen?

Det opprinnelige utvalget

Husbanken og IMDi ønsket at det skulle gjennomføres intervjuer med flyktninger som ble bosatt i Norge i perioden 2000 og 2001 og som har flyttet fra første bosettingskommune. Videre skulle utvalget bestå av de som har flyttet til kommuner med press på boligmarkedet og til kommuner med mindre grad av press. Utvalget skulle også bestå av flyktninger med bakgrunn fra forskjellige land og med ulik alder. Om personene var bosatt fra mottak eller om de var overføringsflyktninger, spilte mindre rolle.

Flyktninger fra ulike land har ulike bosteds- og boligpreferanser (Høydal 2006). Det er forskjell mellom de ulike innvandrergruppene med hensyn til flyttehyppighet og hvor de flytter. Våre informanter kom fra Irak og Somalia. Somaliere har et annet flyttemønster i Norge enn irakere. Somalierne skiller seg ut ved at mange flytter til Oslo. Irakerne skiller seg fra landsgjennomsnittet når det gjelder flytting ved at de hyppigere enn andre grupper flytter fra første bosettingsfylke. Andre flyktninggrupper har en lavere flyttehyppighet enn irakere, men i likhet med irakere flytter de til andre fylker enn Oslo, når de først flytter (ibid.). I den delen av prosjektet som baserer seg på dybdeintervjuer med flyktninger skulle vi intervju irakere og somaliere som bor i henholdsvis kommuner med press på boligmarkedet eller bor i kommuner med mindre press på boligmarkedet. Vi tenkte i utgangspunktet å intervju somaliere og irakere i Fredrikstad og Oslo. I det følgende vil vi redegjøre relativt detaljert for utvalgsprosedyren og fremgangsmåten, for det viser til noen av de vanskelighetene en støter på når en leter i blinde og må etablere et nettverk av informanter ved hjelp av for eksempel kommunale instanser.

Tabell 1 Tilflytting av somaliere og irakere til Oslo og Fredrikstad i perioden 2000–2004

	Fredrikstad	Oslo
Somaliere	129	768
Irakere	287	552

Kilde: Lie 2004

I første omgang tenkte vi å intervjuer flyktninger bosatt i Fredrikstad siden Fredrikstad skiller seg ut som en by med stor nettotilflytting av personer med ikke-vestlig bakgrunn. Videre tenkte vi at Fredrikstad kunne representere en by med lite press på boligmarkedet og at Alna bydel i Oslo kunne representere en bydel med press på boligmarkedet. For å diskutere utvalget og opplegget ble det arrangert et møte med Husbanken og IMDi i januar 2007. På møtet ble det fra oppdragsgivers side hevdet at Fredrikstad var et pressområde. Fredrikstad ble beholdt som utvalgsområde, men ble omdefinert til å representere et pressområde. Vi ble enige om at Porsgrunn kunne representere stedet hvor det ikke var press på boligmarkedet. Man var enig om at det skulle intervjues tre personer i hver gruppe i hver av byene.

Tabell 2 Bosatte personer fra Irak og Somalia i Porsgrunn og Fredrikstad pr. 2003

	Irak	Somalia
Porsgrunn	157	109
Fredrikstad	410	132

Kilde: Lie 2004

Fremgangsmåte og informanttilgang

Vi tok kontakt med Fredrikstad kommune like etter møtet med Husbanken og IMDi. Flyktningkonsulenten i Fredrikstad var meget behjelpelig og vi fikk etter hvert navn på tre somaliske familier og én irakisk familie som var villige til å la seg intervjuer. Disse ble intervjuet i februar og mars. I slutten av februar ble flyktningkonsulenten i Fredrikstad kommune intervjuet. I mellomtiden ble Porsgrunn kommune kontaktet. Det var noe vanskelig å finne frem til en rette vedkommende, men da vi fant frem til riktig person viste det seg at Porsgrunn ikke var i stand til å hjelpe oss. Husbanken ble informert om dette.

Vi fikk etter hvert beskjed om at Fredrikstad dessverre ikke kunne være behjelpelig med å skaffe flere informanter. Vi prøvde via andre kanaler å få kontakt med sekundærflyttere fra Irak til Fredrikstad uten at dette lyktes. Vi var da kommet frem til april 2007.

Da kontakten med Porsgrunn kommune ikke førte frem, tok vi kontakt med Drammen kommune. Drammen er foruten Fredrikstad og Oslo den byen som har størst andel sekundærflyktninger, og byen har en stor innvand-

rerbefolkning fra Irak og en relativt stor innvandrerbefolkning fra Somalia. Tall viser at Drammen og Fredrikstad er de byene i Norge, foruten Oslo, som har prosentvis flest innvandrere fra Irak, henholdsvis ca. 3 prosent av befolkningen i Fredrikstad og ca. 2,5 prosent i Drammen. 1,4 prosent av befolkningen i Drammen og ca. 1 prosent av befolkningen i Fredrikstad kommer fra Somalia (Lie 2004).

Tabell 3. Bosatte personer fra Irak og Somalia i Fredrikstad og Drammen i 2003

	Irak	Somalia
Fredrikstad	410	132
Drammen	484	190

Kilde: Lie 2004

Etter noen uker fikk vi navnet på to familier fra Somalia bosatt i 2001, tre irakiske familier bosatt i 2001 og tre irakiske familier bosatt i 2003. Alle var sekundærflyttere til Drammen. Vi kontaktet alle familiene bosatt i 2001. Den ene familien fra Somalia hadde flyttet fra Drammen. Den andre somaliske kontaktpersonen var ikke hjemme på det tidspunktet vi hadde avtalt. Vi ringte igjen og nytt møte ble avtalt, men da vi ringte for å bekrefte avtalen passet det ikke. Vi avtalte enda et nytt møte, og ringte samme dag for å bekrefte avtalen. Da var mobiltelefonen avslått. Vi vet at mange synes det er uhøflig å si nei til en forespørsel. De finner på måter å unngå møtet på uten direkte å avslå forespørselen. Vi tolker de mange utsettelse og den avslåtte telefonen som et indirekte avslag.

På grunn av tiden vi hadde til rådighet fordi vi hadde brukt forholdsvis langt til på å finne frem til kommuner som kunne hjelpe oss, og fordi kommunene ikke så seg i stand til å skaffe informanter som oppfylte kriteriene om bosettingsår, opprinnelsesland og tilflyttingssted, besluttet vi å intervju de personene vi hadde tilgang til. Det var irakere som ble bosatt i Norge i 2003 og som på intervjutidspunktet bodde i Drammen. Utvalget ble noe skjevt i forhold til den opprinnelige planen både med hensyn til antall, bosettingsår og sted. Med hensyn til bosettingsår viste det seg at årstallet som var oppgitt fra kommunene som første bosettingsår ikke nødvendigvis stemte med det årstall informantene selv oppga. De fleste var meget presise i sin datering med hensyn til når de hadde kommet til Norge. De kunne oppgi

nøyaktig dato og til og med klokkeslett. Der det var uoverensstemmelser mellom informantenes og kommunens opplysninger viste det seg i flere tilfeller at familiegjenforening hadde skjedd innenfor de bosettingsår vi i utgangspunktet opererte med. En kvinnelig informant kom til Norge som familiegjenforent i 2001, men hennes mann kom allerede i 1997. Hvor lenge et familiemedlem har vært i Norge har mye å si for hva familien som helhet har oppnådd på det norske boligmarkedet.

Informanttilgang etter endrete utvalgskriterier

Fredrikstad	Drammen
3 somaliske hushold	0 somaliske hushold
1 irakisk hushold	5 irakiske hushold

Husbanken ble informert om de vanskelighetene vi hadde med å skaffe informanter med den rette bakgrunn og rett bosettingssted. Vi forsøkte å kontakte personer høyere opp i hierarkiet i flyktningetaten i kommunene, uten at det hjalp på informanttilgangen. Vi har i alt intervjuet ni hushold og har hatt samtaler med flyktningkonsulentene i henholdsvis Drammen og Fredrikstad.

Alle intervjuene, med et unntak, ble foretatt i informantenes hjem. De varte fra 1 ½ til tre timer. I utgangspunktet ville vi se om vi kunne klare å gjennomføre intervjuene uten å bruke tolk, fordi bruk av tolk er kostnads- og tidskrevende. Det viste seg å være en klok beslutning. På flyktningkontoret sa de at det var vanskelig å skaffe autoriserte tolker. Ventetiden var lang. Det viste seg at alle informantene vi kom i kontakt med snakket godt nok norsk til at samtalen mellom oss gikk greit. De kunne svare på de spørsmål som ble stilt. Om vi hadde villet bruke tolk kunne det kanskje ha ført til at vi hadde fått flere informanter, men det ville ha forsinket prosjektet ytterligere.

Somaliere i Norge

Den største tilflyttingen fra Somalia til Norge skjedde i 2002. Somaliske førstegenerasjonsinnvandrere er blant de innvandrergruppene med kortest botid i Norge. Pr. januar 2003 bodde det 13.700 somaliere her, medregnet de som er født her. De fleste somaliere har kommet som flyktinger og fått flyktningstatus. Andre har kommet på familiegjenforening. Det er vel 1000

flere somaliske menn enn kvinner i Norge. Den somalisk befolkningen er relativt ung. Nær halvparten er under 20 år. Dette er typiske trekk ved nyankomne flyktninggrupper. Somaliere skårer lavt på alle levekårsvariabler. De har den høyeste raten av arbeidsledige ved at bare 1/4 av somalierne var i arbeid i 2001. Det er den laveste arbeidsdeltakelsen en finner blant flyktninger, noe som igjen har konsekvenser for inntektsnivå og muligheter til å skaffe egen bolig. At de kan ha vanskeligheter på boligmarkedet henger også sammen med at somaliske familier er svært barnerike. Hele 42 prosent bor i husholdninger med mer enn fem personer. Somaliske kvinner mellom 35–44 år har i gjennomsnitt 3,65 barn. Det er mange når vi vet at snittet for kvinner i Norge i samme aldersgruppe er 2. I Norge har 8 prosent av kvinnene fire eller flere barn. Blant somaliske kvinner i Norge er det 53 prosent. Mange somaliske familier er store, men det finnes også mange en-personshushold. Ca. 1/4 av somaliere bor alene (Lie 2004). Hva slags bolig en trenger har sammenheng med husholdstørrelse. Andre forhold som har direkte eller indirekte betydning for boligsituasjonen er arbeidsledighet, utdannelsesnivå og botid. Det finnes ingen god oversikt over utdannelsesnivået blant somaliere i Norge da en mangler opplysninger om nesten 40 prosent, og de har lav svarprosent i undersøkelser som tar sikte på å oppdatere utdanningsopplysninger. Av de en vet noe om har 45 prosent utdanning over grunnskolenivå. Selv om arbeidsdeltakelsen er lav, så bedrer den seg med lenger botid (Blom 2002). 40 prosent av de som har vært her i 20 år eller mer er i arbeid. Med store familier, lav yrkesdeltakelse, lavt utdannelsesnivå og kort botid og en høy andel under 20 år er det ikke å vente at somaliere skal være eiendomsbesittere. I en levekårsstudie fra 1996 (Blom 1998) svarte halvparten av somaliere at de ble diskriminert på boligmarkedet. I eierlandet Norge hvor de fleste eier sin egen bolig, eier bare 1/4 av de bosatte somaliere sitt husvære.

Kronisk arbeidsledighet, dårlige boforhold, analfabetisme og problemer med å få tilgang til utdanning og andre velferdsgoder, er karakteristisk for store deler av den somaliske befolkningen. Selv om mange somaliere har bedre økonomi i Norge enn de ville hatt i Somalia, så hadde mange somaliere en høyere sosial status i hjemlandet enn de får når de kommer som flyktninger til et fremmed land. De er i mottakerenden av en gavekjede og

forventes å vise takknemmelighet. De som flykter og migrerer til land langt unna, er ofte de best utdannede og de mest ressurssterke. De utgjør en lokal overklasse som står i fare for å bli underklasse i det landet de kommer til. De med færre ressurser flykter til naboland som Kenya, Sudan og Etiopia (Engebrigtsen 2004, Fangen 2006)

Irakere i Norge

Det er flere likhetstrekk mellom den somaliske og den irakiske befolkningen. Som somaliere har irakere kort botid i Norge. Den største kontingenten kom i 2000. I 2003 hadde 75 prosent mindre enn 5 års botid her. Det er langt flere menn (10 165) enn kvinner (6 272) i den irakiske innvandrerbefolkningen. De irakiske familiene barnerike. Kvinner mellom 35–44 år hadde i gjennomsnitt 3,2 barn. Det er bare kvinner fra Pakistan og Somalia som har en høyere fødselsrate. Mange av de unge irakere er gift, men 30 prosent bor alene. En mangler utdannelsesopplysninger om nesten halvparten av irakere mellom 30–34 år. Av de en vet noe om, har ca. halvparten gått på videregående skole og hele 30 prosent har utdanning på universitetsnivå. Her skiller de seg klart fra somaliere hvor bare 5 prosent har utdanning på universitetsnivå. Arbeidsledigheten er ikke fullt så stor som blant somaliere. Den er på 16 prosent. Det kan ha sammenheng med et høyere utdannelsesnivå. Det er stor forskjell på arbeidstakerandel mellom kvinner og menn. 40 prosent av mennene mot bare 17 prosent av kvinnene var i arbeid. Det er enda færre irakere enn somaliere som eier bolig. Dette kan forklares ved kort botid og mange aleneboende (Lie 2004).

3 De empiriske eksemplene

Fordi Husbanken ønsket at vi skulle undersøke boforhold i kommuner med press versus kommuner hvor boligmarkedet ikke var presset, har vi valgt å behandle de to kommunene hver for seg. Vi vil først presentere hver bosettingskommune og informantene der ved hjelp av korte livsløpssammendrag, for så å analysere boligstrategier og bokarrierer de enkelte befolkningsgruppene benytter seg av. Bokarriere er et begrep som fanger opp prosessene bak boligmobiliteten og dynamikken mellom livsløpshendelser og boligadferd. Tanken er at husholdenes boligbehov har sammenheng med familiens utviklingsyklus. Husholdet responderer på de behov de har, hvilke preferanser de har og hvilke ressurser de rår over. Det er faktorer som influerer på boligvalg. Ressurser, preferanser, behov og tilgjengelighet er forhold vi retter oppmerksomheten mot i analysen av bosettingsmobilitet og flytting.

Hvilke muligheter folk har til å realisere en boligdrøm ligger i krysningspunktet mellom eksterne begrensinger og individets eller husholdets ressurser. Det være seg kognitive, materielle, politiske og sosiale ressurser. Kognitive ressurser er for eksempel utdanning, språkbeherskelse og kunnskaper om boligmarkedet. Politiske ressurser er knyttet opp mot de formelle rettigheter en har som flyktning i landet. Sosiale ressurser handler om nettverk. Individer og hushold opererer ikke i et vakuum, men manøvrerer i omgivelser bestemt av sosio-kulturelle, demografiske og økonomiske faktorer. For å forstå bokarrierer er det nødvendig å se på hvilke muligheter og begrensninger den enkelte er underlagt og hvordan dette oppleves. At noen flytter ut av et område kan skape muligheter for andre til å flytte inn.

Fredrikstad

Fredrikstad – en attraktiv by å bo, leve og arbeide i

Fredrikstad kan by på et variert boligmarked – fra sentrumsnære leiligheter til gårdstun på landet. Gjennomgående gode bomiljøer med kort vei til både kystnære friluftsområder og skogsterreng.

- Lave boligpriser
Drømmen kan bli virkelig – kostnader for en enebolig er på samme nivå som en 2-roms i Oslo
- Moderate leiekostnader
- Lave leiepriser – en hybel på ca. 30m² til kr 2500–3500

Slik presenterer Fredrikstad kommune seg på internett når det gjelder boligmarkedet. Om vi går på nettet og ser på boligannonser, er det stor overensstemmelse mellom hva kommunen sier og hvilke tilbud som legges ut på nettet.

I 2005 var Fredrikstad den byen etter Oslo som hadde størst netto innflytting av personer med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn. Det er en av de faktorene som har ført til at det er et relativt stramt boligmarked i Fredrikstad. I perioden 2005 til 2007 har kommunen påtatt seg å bosette 175 flyktninger. Disse har kommunen ansvar for. I tillegg kommer sekundærflyttere som må skaffe bolig selv. Det er disse vi har intervjuet.

Når kommunen skal bosette flyktninger må de forholde seg til det private leiemarkedet, sier flyktningkonsulenten. Det er ikke mange kommunale boliger i byen, men kommunen har renoverert en del boliger. Det har gitt en økt kommunal boligmasse. Det hadde vært ønskelig fra kommunens side å disponere over større boligmasse enn den de rår over. De boligene flyktningene blir tildelt, blir kvalitetssikret ved inspeksjon. Det vet utleierne. Det har ført til at prispresset ikke er så stort. Selv om det er et stramt boligmarked har kommunen klart å holde kontroll med prisnivået blant annet gjennom inspeksjon av boligene kommunen leier i det private markedet.

Utleiemarkedet er variert med mange til dels dårlige boliger. De dårlige boligene ligger stort sett nær eller i sentrum. De nye familiene som kommer som sekundærflyttere havner ofte der, men det går ikke lang tid før de kommer til boligkontoret og vil ha ny bolig, sier flyktningkonsulenten, men de får ikke hjelp av oss om situasjonen ikke er prekær.

Som en følge av at kommunen stort sett må forholde seg til det private leiemarkedet bor flyktningene spredt over hele kommunen. Det er ingen innvandrergettoer, men i sentrum og i Sellebakk bor det mange innvandrere. Det er galt å kalle Sellebakk en innvandrerbydel, men i følge flyktningkonsulenten synes mange av de gamle beboere det er blitt mange fremmede der. Boligmassen i Sellebakk er fra 1920. De første beboere er i ferd med å dø ut. Arvtakerne selger husene sine blant annet til pakistanere, indere og folk fra Sri Lanka. Det er innvandrere med lang botid som har akkumulert nok ressurser til at de har blitt huseiere, også av hus som de leier bort til nyankomne flyktninger.

Kommunen prøver å finne ut hvorfor folk flytter fra det første bosettingsstedet og hvorfor de flytter til Fredrikstad. Flyktningkonsulentene sier at de ikke vet hvorfor folk flytter fra første bosettingssted, men det antar at Fredrikstad er populært og tiltrekker seg mange sekundærflyttere fordi Fredrikstad både er nær Oslo og «utlandet» og fordi det bor mange nasjonaliteter der. Disse antakelsene er i samsvar med teorier om flyktnings bosettingsvalg.

Sekundærflyttere til Fredrikstad

Det er forskjell på hva som motiverer det å flytte fra et sted og det å flytte til et sted. Flytting fra første bosettingskommune har mange og ulike årsaker. Det er mange grunner til at en ikke vil eller kan bli boende der en først ble bosatt, men hvorfor en flytter til et bestemt sted som Fredrikstad synes å være mer entydig som vi skal se. Det er ikke stedet i seg selv som trekker, men det er nettverk som lar seg aktivere i en vanskelig situasjon som blir stedsbestemmende.

Husholdenes sammensetning i Fredrikstad

Somalier	Irakere
A Mor, far og seks barn	D Mor, far og to barn
B Mor, far og fire barn	
C Enslig mann	

De somaliske eksemplene

Hushold A består av mor, far og fem hjemmeboende barn mellom 18 og åtte år. Verken mor eller far snakker norsk. Det var datteren på 15 som oversatte spørsmål fra meg og svar fra mor. Dette førte til at intervjuet ble noe ustrukturert.

De bor litt utenfor Fredrikstad sentrum i et stort hus med fire soverom. Huset ligger i et villastrøk og er eid av en dame fra Bosnia. Familien betaler 9 000 kroner måneden i husleie, men er nå bekymret på grunn av husleieøkning på 900 kroner. Faren har alderstrygd. Det er den og barnetrygd de lever av. De er meget fornøyd med huset og beliggenheten. Det er nær skole,

fotballbane og forretning, og minste barna er godt integrert i nabolaget og snakker flytende norsk. De voksne har ingen kontakt med naboene.

Far kom til Norge for åtte år siden som asylsøker. Resten av familien kom i 2001 på familiegjennomføring. De ble bosatt i en i større by på Vestlandet, og bodde der i fire år før de flyttet til Fredrikstad. De likte seg ikke i vestlandsbyen, for folk der er ikke snille etter deres mening. De ville bort. Folk i Fredrikstad er snille. De flyttet til Fredrikstad fordi de har familie der. Det var familien som først hjalp dem å skaffe et sted å bo. Det var et dårlig sted. Det var i sentrum. Leiligheten var alt for liten for en så stor familie. Det var julaften i 2005 at de fant det huset de nå bor i. Datteren satt og surfet på nettet og så kom de over dette huset. De tok med en gang kontakt med eieren og siden de var de første som henvendte seg fikk de tilslag. Alle trives med huset og barna trives i nabolaget og vil gjerne fortsette å bo der de nå bor. Mor vil gjerne flytte til Oslo for der har de flere slektninger.

Hushold B består av mor, far og fire barn. Far ble intervjuet på kafé i Oslo. Far snakker glimrende norsk. Mor går på kurs for å lære. Far kom til Norge i 1999 som asylsøker. Bodde først på Tanum og så i asylmottak i en by på Nordvestlandet. Der bodde han i 6 måneder for så å flytte til Oslo for å jobbe. En stund hadde han to jobber, men så fikk han en sykdom som gjorde at han ikke kunne jobbe som vaskehjelp lenger og han måtte omskoleres.

Da han fikk familiegjennomføring i 2002 ville han flytte tilbake til byen der han hadde bodd før og hadde likt seg godt, men det var dårlig med skolemuligheter der. A-etat foreslo at de flyttet til Fredrikstad, for der var det bedre skolemuligheter. Han håper å begynne på ingeniørskole i Sarpsborg til neste år. Han skaffet selv bolig. Han visste jo ingen ting om Fredrikstad, men det er en by han er veldig fornøyd med å bo i. Strøket han bor i er et fint sted, etter hans mening.

Han hadde en venn i Oslo som hadde en bekjent i Fredrikstad, og han forteller at vennen hans ringte til denne bekjente og fortalte at han hadde en venn som skulle flyttet til Fredrikstad. Det viste seg at denne bekjente visste om et sted som var ledig. Det var en treroms leilighet med to soverom og stue. «Jeg var heldig», sier han. «Jeg har prøvet å få tak i en fireroms leilighet,

men det er ikke så lett å få det i denne delen av byen. Den er litt liten, men den er bra». De har god kontakt særlig med en nabo – en nordmann. Han vil gjerne kjøpe eget hus, men han har ingen fast inntekt – han går på skole og derfor får han ikke lån. Det første han skal gjøre når han får jobb er å kjøpe hus på stedet de nå bor. Der trives familien godt. Han sier de er å kaste bort penger å leie. «Jeg bryr meg ikke om at det ikke er lov med renter i Islam. At en ikke skal betale renter det er et veldig dårlig råd. Vi sender penger hjem hver måned. Det er nødvendig for at de skal overleve hjemme i Somalia». Han opplyser ikke hva han betaler i husleie.

Hushold C består av en enslig mann på 47 år som kom til Norge i 2002. Han ble intervjuet hjemme hos seg selv – i en hybelleilighet i sokkeletasjen i en enebolig, strøket er helhvitt. Han har noen problemer med norsken. Er skilt og har tre barn i Somalia, og han søker familieforening med den yngste sønnen som er født i 1999. Han sender penger hjem av og til, til den yngste sønnen.

«På grunn av krigen tenkte de ikke så mye på fremtiden eller hvordan en ville bo. Det ville bare være bortkastede drømmer,» sier han. Han bodde i asylmottak på Østlandet i 9 måneder. «Det var ikke bra. Satt bare med hendene i fanget gjorde ingen ting, ingen jobb, ingen skole, ingen ting,» sier han. Han hadde en kamerat i Oslo som sa: kom til Oslo. Han reiste dit i 2003. Bodde i Oslo i to år. Først hos en kamerat og siden på en hybel. «Noen ganger jobb. Noen ganger ikke jobb. Ikke kjedelig i Oslo,» sier han. «I Fredrikstad er det kjedelig. Ingen steder å gå. Ingen steder å samles. Kjenner ingen i nabolaget.» Det tar ca. 25 minutter å gå til Fredrikstad sentrum.

Han ble sagt opp fra hybelen i Oslo, og hadde ingen steder å bo. En kamerat i Fredrikstad sa han kunne få en jobb der. Det var i 2004. Han bodde først hos kameraten, men lette på nettet og fant hybelen han bor i nå. Den har to rom. Han betaler 4000 kroner måneden. Verten bor i etasjen over. Han fikk hjelp på flyktningkontoret i Fredrikstad til å komme inn på introduksjonskurset, og får penger for å gå på kurset. Han må være i Fredrikstad til introduksjonskurset er avsluttet.

Han vil til Oslo. Der er det bedre med jobber, mener han. Han forteller: «Her kan du sitte på arbeidskontoret og så får polakker som ikke

kan norsk de får jobb. Jeg som snakker norsk får ikke jobb. Jobbmulighetene er bedre i Oslo. Derfor vil jeg flytte, men jeg må bli ferdig med introduksjonskurset først. I Fredrikstad god hybel, men dårlig sted. Her i Fredrikstad forsvinner alle inn i husene sine. I Oslo dårlig hybel, men bra sted,» sier han.

Om det å kjøpe bolig sier han at han ikke har penger. Han kan ikke låne. Det er ikke lov å betale renter. «Først jobbe, så spare og så kjøpe,» sier han.

Husholdenes sammensetning i vårt utvalg skiller seg ikke i vesentlig grad ut fra det generelle bildet av husholdskomposisjon blant somaliere i Norge. Familiene er barnerike, men det er også en stor andel enslige husholdninger.

Ingen av somalierne er i jobb. De lever på ulike former for stønader og må finansiere en bolig uten å ha faste arbeidsinntekter. Søholt (2007) finner i sin analyse av somaliske familiers boligsituasjon i Oslo at de må tilpasse seg et boligmarked de egentlig ikke har råd til. Det samme synes ikke i like stor grad å være tilfellet i Fredrikstad. To av de tre somaliske familiene mente at det ikke var noen problemer å betale husleien og at den var i forhold til standarden på husværet. De har ikke stort økonomisk overskudd, men selv med stønadspenger er det for noen mulig å sende penger hjem til familien i Somalia. Mannen i hushold C sendte penger hjem. Han opprettholdt på den måten en viktig sosial og familiær forpliktelse. Ved å gjøre det riktige blir også savnet litt mindre. Det kunne tyde på litt økonomisk overskudd i forhold til behov eller at en reduserer på behovene for å akkumulere overskudd for å kunne sende noe hjem. Han oppsøkte for eksempel sjelden den somaliske restauranten som ligger i flukt med moskeen, for det kostet penger og mat kunne han lage selv som har sa.

En av familiene var meget bekymret for en meldt husleieøkning. De var meget tilfreds med boligen og så dette som et permanent sted om de klarte utgiftene. For de to andre familiene var bostedet av midlertidig karakter, men av ulike grunner. Firebarnsfamilien ville bo på stedet, men i en større bolig. Den enslige mannen var for så vidt fornøyd med boligen, men ikke med stedet.

Boligstrategier

Søholt (2007) snakker om ulike strategier de etniske gruppene bruker for å skaffe seg et sted å bo. Hun skiller mellom fire ulike strategier: reproduserende strategier, reaktive strategier, proaktive strategier og tilpassingsstrategier. Hun beskriver en siste handlingstype som ingen strategier. Søholt sier at alle strategier innvandrere bruker for å skaffe seg bolig i det norske boligmarkedet, idealtypisk kan betegnes som tilpassingsstrategier. Tilpassingsstrategier handler blant annet om målfleksibilitet. Boligmålene endrer seg med endrede ressurser og med endret kjennskap til det lokale boligmarkedet.

Når det er snakk om reproduserende strategier bruker en kulturelt innlærte handlingsmønstre for å skaffe seg et sted å bo. Reproduserende strategier kan også ha et element av pragmatikk i seg. En bruker det en har av kunnskap som en ser fungerer i en gitt situasjon. Det dreier seg om å applisere det kulturelt lærte i nye omgivelser. I de somaliske tilfellene dreier det seg om å aktivere vert–gjest-relasjonen i en norsk kontekst. Gjest–vert-relasjonen har dype røtter i den somaliske kulturen og kan løse problemer for mange når det oppstår en boligkrise eller når en rett og slett har vanskelig for å komme seg inn på boligmarkedet. En flytter inn hos venner, familie og bekjente. Slike opphold kan være av lang eller kort varighet. Informant C flyttet som sagt inn hos en venn før han etter kort tid klarte å skaffe seg bolig på egen hånd i Oslo. Familie A har en komplisert migrasjonshistorie ved at nest eldste datter kom etter far, men før resten av familien. Hun bodde da hos slektninger inntil resten av familien kom og ble bosatt i byen på Vestlandet.

Reaktive strategier beskrives av Søholt som handlinger som er en respons på en krisesituasjon eller uforutsette hendelser. Det er et handlingsmønster som verken er forankret i fortidige erfaringer eller i forestillinger om fremtiden. Reaktive strategier er strategier en bruker for å løse øyeblikkets problemer. Hva gjør en når en blir oppsagt fra boligen? En kan kanskje beskrive den strategien C brukte som en kombinasjonsstrategi – en kombinasjon av en reproduserende og reaktiv strategi. Reproduserende ved at han aktiverte gjest–vert-relasjonen. Reaktiv ved at han rett og slett flyttet fra problemene som mangel på bolig og jobb skapte.

Proaktive strategier er målrettede strategier. En forbereder seg aktivt på å oppnå de boligsmål en har satt seg, for eksempel ved å øke sin økonomiske slagkraft ved å orientere seg i pengelånemarked og gjennom sparing, og for det andre ved å øke sitt kjennskap til hvordan man kan håndtere boligmarkedet. Ektemannen i hushold B hadde klare proaktive strategier for hvordan han i fremtiden skulle skaffe seg en egen bolig. Målet var klart og midlene var utdanning. Han hadde utdanningsplaner både for seg selv og sin kone. Han skulle begynne på ingeniørskole og hun skulle bli hjelpepleier. Han hadde sosiokulturell kompetanse. Han visste hvor meget en måtte tjene for å få lån og hadde oversikt over boligmarkedet i den del av Fredrikstad han bodde. Han forkastet også det religiøse påbudet i islam om ikke å betale renter, mens mannen i hushold C mente at en først måtte spare og så kjøpe, for ifølge islam kunne en ikke låne penger i bank, for da måtte en betale renter. Dette påbudet så han som et hinder for å bli boligeier. Det var ikke de sosiale forpliktelsene til sende penger hjem og på den måten opprettholde den transnasjonale forbindelsen som var hinderet.

Ingen strategier er kanskje det mest typiske for flyktninger og asylsøkere. De som blir bosatt fra asylmottak behøver ingen boligstrategi. Første bosettingskommune er behjelpelig med å skaffe bolig. Overføringsflyktninger blir bosatt med en gang de kommer til Norge. Det er først etter at de forlater første bosettingskommune at de må ha en strategi for hvordan de skal forholde seg til boligspørsmålet. Opphold i asylmottak er av ubestemt varighet og de er underlagt myndighetenes bestemmelse og har et begrenset handlingsrom. En kan si at det er en opplæring til inaktivitet, men når vi ser på flytteaktiviteten til enkelte flyktninggrupper tyder ikke det på at passiviteten og inaktiviteten er vedvarende, selv om en kanskje ikke helt overskuer sin egen situasjon og de muligheter eller mangel på muligheter en har. Den mangel på oversiktighet var karakteristisk for familien A som flyttet til Fredrikstad fordi de hadde venner der, men hadde ikke oversikt over boligmarkedet. Den første boligen de fant var langt fra tilfredsstillende, så de flyttet igjen og fant en bolig i et område de var svært tilfreds med.

Det irakiske eksempelet

Hushold D. Far i hushold D kom til Norge i 2001. I dag består husholdet av mor, far og to små barn. De bor litt utenfor sentrum av Fredrikstad. De bor nå i en treroms leilighet i annen etasje i en tomannsbolig i et strøk preget av småhusbebyggelse fra 50- og 60 tallet. Inderen som eier huset bor i første etasje. Det er et hel-hvitt nabolag. Far er sykemeldt og har sosialhjelp, men håper å få jobb når han blir friskmeldt.

Han kom til Norge som asylsøker. Hadde hørt at dette var et godt land og hadde venner og bekjente her. Etter 8 måneder på ulike asylmottak fikk han oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. Flyttet da til et tettsted i Nord-Norge. Der hadde han en kamerat fra Irak som jobbet på en fabrikk. Han fikk fast jobb og en hybel som kostet 2.300 kroner måneden. Han jobbet sammen med nesten bare norske. Det hjalp godt på språket, men han skulle ønske at han kunne mer. Det var jobben som avgjorde flyttevalget. På denne tiden hadde han fast jobb og tjente penger og sendte også penger hjem. Det kan han ikke nå.

Han giftet seg i september 2002. Fikk fort familiegjenforening for han tjente penger. Men fabrikkens gikk konkurs i desember 2002. Det var mange grunner til at de flyttet. Konen var gravid. Det var ingen andre irakiske kvinner der. Hun følte seg ensom og syk. Det var en veldig vanskelig situasjon. Han lette etter arbeid andre steder i Nord-Norge, men så var det en venn som sa kom til Fredrikstad. Han hadde jobb. De flyttet i februar 2003 og bodde hos vennen før de fikk leilighet etter kort tid. De fikk leilighet i sentrum gjennom avisannonse. Den var fuktig og kald. Flyttet til en annen leilighet som de også fikk gjennom avisannonse. Den leiligheten var de veldig fornøyd med, men de måtte dessverre flytte da husverten måtte ha den til sin svigerfamilie. De ble oppsagt, men fikk hjelp av husverten til å skaffe den boligen de nå bor i. Det første stedet betalte de 4.500 kr for 55 kvadratmeter dårlig bolig. Nå betaler de 5.600 kroner i måneden for en bra bolig. Far i hushold D beskriver naboskapet som utmerket. Han har litt kontakt med en norsk nabo som de hjelper med forefallende arbeid.

Det største problemet er at han ikke har fast arbeid. Han håper på jobb for da skal livet bli bedre. Da skal han få et bedre sted å bo, bedre bil og bedre liv. Når han får fast jobb kan livet bli helt trygt. «Man må ha fast

arbeid og god inntekt for å kjøpe hus. Det hadde vært fint å eie slik at en ikke risikerer å bli kastet ut,» sier han.

Livshendelser som arbeidsledighet, ekteskapsinngåelse og barnefødsler kan føre til at en må flytte, relokalisere seg, skifte bolig og bosted. Slik var situasjonen for far i familien D. Det var ikke en enkel grunn til at familien flyttet. Både forhold på arbeidsmarkedet, mangel på nære sosiale relasjoner og et manglende etnisk nettverk var «push faktorer». Vi kan si at den strategien far i hushold D benyttet liknet på strategien til mannen i hushold C. Han befant seg i en kritisk situasjon og reagerte reaktivt. Hva gjør en når en befinner seg i en krisesituasjon uten jobb og med en gravid kone. En tyr til det etniske nettverket som i dette tilfellet huset familien da de kom til Fredrikstad, men Fredrikstad viste seg å være et dårlig valg for å komme ut av en vanskelig situasjon. Boligproblemene løste seg ved hjelp av det etniske nettverket først ved at en aktiverte gjest–vertrelasjonen og gjorde bruk av en reproduserende strategi. Senere da situasjonen ble mer oversiktlig, klarte familien å skaffe bolig ved egen hjelp. Boligproblemet ble løst, men ikke arbeidsproblemet – selve forutsetningen for å kunne bli boligeier. Nærheten til Sverige ble av denne familien sett på som et uforutsett gode da mat-utgiftene var blitt tydelig redusert ved at de en gang i måneden kjørte til Sverige for å kjøpe billige matvarer. Hvilke ulemper og fordeler det nye bosettingsstedet fører med seg, er ikke alltid like klart for sekundærflyttere å overskue.

Drammen

Drammen har blitt en kompakt og pen by. Gjennomgangstrafikken er ledet i tunneler utenom sentrum på begge sider av byen. Brede veier og asfalt i bykjernen er erstattet av intime bygater, sykkelveier og grøntanlegg. Kultur- og utelivet har vokst frem sammen med forskjønnelsen av sentrum og bygging av hundrevis av nye sentrumsboliger.

Drammen har et vell av organiserte fritidstilbud for barn og voksne. I Drammen må du sjelden vente mer enn 15 minutter før en buss tar deg ut til bydelene. Prisene på både eneboliger og eksisterende leiligheter i Drammen ligger fortsatt godt under Oslo-prisene

Slik presenterer Drammen seg på internett med attraktiv beliggenhet og gunstige boligpriser – langt under Oslos nivå. Drammen betrakter ikke seg selv som en presskommune nå. Det bygges mange nye boliger. Det var verre

for noen år siden, sier flyktningkonsulenten. Drammen er den norske byen som nærmer seg Oslo-nivå med hensyn til andelen av ikke-vestlige innvandrere i forhold til majoritetsbefolkningen. I Oslo var andelen ikke-vestlige innvandrere 18 prosent og i Drammen 14 prosent i 2005 av den samlede befolkningen i byene (Statistisk årbok for Oslo 2005). I Drammen var en tredjedel av byens vel 8000 ikke-vestlige innvandrere konsentrert i et høyhusområde sørøst for sentrum. Byen har et segregasjonsnivå som nærmer seg Oslos (Blom 2006).

Sekundærflyttere til Drammen

Det kommer ca. 40 sekundærflyttere i året til Drammen. De har få rettigheter. Drammen kommune tilbyr vanligvis ikke introduksjonskurs til dem. Det er mange som ønsker seg til Drammen for byen ligger en halv times togtur fra Oslo. Byen er liten og oversiktlig og har representanter fra alle minoritetsgrupper. Mange har venner og slekt i Drammen. Det gjør byen populær. Det er mange som tar kontakt med flyktningkontoret i Drammen når de bor på mottak, selv om de har blitt bosatt et annet sted. De vil gjerne hit, men de blir avvist. De må flytte til den kommunen som IMDi har bestemt, sier innvandrerkonsulenten fra introduksjonssenteret for flyktninger.

Sekundærflyttere har ingen rettigheter de første seks månedene de bor i en ny kommune. Inntrykket er da at de bor hos venner og slekt, før de henvender seg til sosialkontoret. Det er først etter seks måneder de har rett til hjelp etter at de har flyttet fra første bosettingskommune. Kommunen er tilbakeholden med å gi sosialhjelp før det har gått de lovpålagte seks månedene. Det kan lett gå rykter om at det er greit å søke seg til Drammen utenom tur. Det er og en del som flytter fra første bosettingskommune før de er ferdig med introduksjonsprogrammet fordi de får seg jobb. De har ikke introduksjonssenteret noen problemer med. De fanger ikke introduksjonssenteret opp, sier konsulenten.

Det er et utleiemarked i Drammen, så mange sekundærflyktninger manøvrerer på egenhånd. Det er mange innvandrere, særlig pakistanere og indere, som har skaffet seg en stor boligmasse og som driver en storstilt utleievirksomhet. For de private boligeiere er flyktninger gode og sikre betalere. De er ofte mer populære enn andre som søker bolig gjennom kommunen sier innvandrerkonsulenten.

Det er en felles tildeling for alle som søker bolighjelp i kommunen. Kommunen tildeler boligene, men det er selskapet Drammen Eiendom som forvalter den boligmassen som kommunen har til rådighet. Drammen Eiendom går også inn på det private markedet. Kommunen har fått en større boligmasse å råde over etter at de gikk inn i et samarbeid med Drammen Eiendom som eier cirka 300 bygg og disponerer cirka 550 andeler i borettslag. Kommunen prøver å bosette folk over hele Drammen. De er veldig bevisst på ikke å ville skape innvandrergettoer. Kommunen prøver så godt de kan å unngå å bosette folk på Fjell, som er det nærmeste en kan komme en innvandrergetto i Drammen, selv om leilighetene der er billige og av god standard. Det er stor variasjon i boligmassen i Drammen som helhet. Den varierer fra dårlige sentrumsnære boliger til gode og dyre boliger som både er sentrumsnære og som ligger oppe i åssiden. Våre informanter som enten har kjøpt egen bolig eller bor til leie bor spredt over hele byen.

De irakiske husholdenes sammensetning i Drammen

E	F	G	H	I
Enslig mann	Far, mor og to barn	Far, mor og to barn	Far, mor og et barn	Enslig mann

De irakiske eksemplene

Hushold E består av en enslig mann. Han bor alene i en liten sentrumsnær leilighet som består av en liten stue med kjøkkenkrok, bad og et soveværelse. Den ser nedslitt ut. Han klager over at den er trekkfull om vinteren. Det er enkle vinduer slik at strømregningen blir høy. 1700 kroner var siste regning på. Han betaler litt i underkant av 4000 kroner i måneden for leiligheten som han fikk gjennom en bekjent som eier 60 leiligheter.

Han kom til Norge i 2001 og ble bosatt i Nord-Norge. Det var forferdelig å bo nordpå. Gikk på skole og jobbet i et bakeri. Men han var veldig ensom. Hadde ingen å snakke med. Han måtte bare bort. Han var fortvilet. Han holdt på å bli gal. Det var et helvete, sier han.

I 2003 flyttet han. «I forhold til første bosettingskommune er Drammen rene himmelen. Alt her er bedre,» sier han. Han kan gå ut og kan treffe folk. Han ville til et sted det var mennesker. Gjennom en kamerat fikk han seg en midlertidig jobb i Drammen. Den faste jobben han har nå fikk

han via A-etat. Den første tiden bodde han hos en venn. En tid bodde han også hos en kamerat i Oslo og pendlet til Drammen. På den måten sparte han penger. Han betalte ikke husleie, men mat og strøm.

Hans fraskilte kone og hans fire barn bor i Irak. Han sender penger til dem hver eneste måned, også moren hans er avhengig av de pengene han sender hjem. Det er to familier i Irak som er avhengig av det han tjener i Norge. Han har flere jobber og jobber både lørdag og søndag for å tjene nok til å sende penger hjem til familien. Han har fast jobb og det betyr alt. Det er viktig å sende penger hjem for om han ikke gjør det, har de ikke noe å leve av.

I gården han bor i, bor det både nordmenn og utlendinger. Han har ikke noe med dem å gjøre. Men når han går i byen treffer han folk og prater med dem. Det er jobben som bestemmer hvor han skal bo. Får han en godt betalt jobb så flytter han. Men i den leiligheten han bor nå, kan han bo så lenge han vil. Han risikerer ikke å bli kastet ut for han betaler sin husleie punktlig. Han ville gjerne gått på skole, men må tjene penger. Det er mange mennesker som er avhengig av hans inntekter. Han kan ikke reise tilbake – aldri. Han sier han vil bli drept.

Hushold F. Både kone og mann var til stede og begge deltok i samtalen. Han kom fra Irak i 2002. De bor i en treroms leilighet i sentrum av Drammen med sine to barn. Der har de bodd i 2 ½ år. Leiligheten fikk de gjennom en kamerat som kjente en tyrker som eide et hus hvor det var en ledig leilighet. Det er en OK leilighet, men nabolaget er ikke så godt for barna. Det er ingen steder de kan være ute, men de trives godt i nabolaget for det er mange butikker som selger tyrkisk mat og andre ting fra Midt-Østen. Det er et etnisk heterogent nabolag med et lite innslag av nordmenn.

Han kom til en sørlandsby og fikk opphold på humanitært grunnlag. Der traff han sin kone som også er fra Nord Irak. Hun var på besøk fra Danmark. De giftet seg, men fordi han ikke hadde fast jobb var det vanskelig å få familiegjennomføring. Han var fortvilet. Han ville ha konen til Norge. Han hadde kamerat i Drammen han ringte og beklaget seg til. Han hadde forsøkt å få jobb i sørlandsbyen, men det viste seg nytteløst. Kameraten i Drammen sa at han kunne hjelpe. Etter tre dager i Drammen hadde han jobb. Så kunne konen komme. Hun kom våren 2004. Firmaet han jobbet i

var nyetablert og det ble vanskelige tider etter hvert. Det var ikke lenger så mye jobb. Han gikk til sosialkontoret som sa de måtte flytte tilbake til sørlandsbyen som var første bosettingskommune. Saksbehandler i sørlandsbyen ringte til Drammen og så ordnet det seg. Han fikk hjelp av Drammen kommune til å bosette seg. De bodde først i en liten leilighet. Den var OK, men liten. Det første stedet, det var ikke så dårlig, sier han. Så ble han arbeidsledig igjen og fikk problemer med husleiebetalingen. Han hadde en liten jobb i en kebabkiosk. Kioskeieren eide en leilighet hvor de kunne bo og hvor lønnen var en del av betalingen. Husværet var svært dårlig. Ved hjelp av kameraten fra Irak (norsk gift) som hjalp til å skaffe den første jobben i Drammen fikk de den leiligheten de nå bor i. Han har nå jobb som håndverker og er fast ansatt i et håndverkerfirma, men har for tiden permisjon på grunn av at konen er syk og han må passe to små barn.

Kommunen har hjulpet dem mye, men det er venner som har hjulpet dem med bolig.

Neste ønske er å kjøpe en leilighet. Han har søkt Husbanken om lån men han fikk avslag. Husbanken mente at det beløpet han søkte om var for høyt. Han skal søke igjen, men da om et mindre beløp. Drammen er en bra by med gode jobbmuligheter og mange billige butikker. Alt det er bedre enn i sørlandsbyen.

Hushold G Mannen i hushold G kom alene til Norge høsten 1997. Han søkte familiegjenforening, og våren 2001 kom kone og en datter. Han kom til et asylmottak i Midt-Norge og var der i 8–9 måneder. Der var det kjempegode folk, sier han. Så ble han bosatt på Nordvestlandet. Gikk på skole og lærte norsk. Bodde der fra 1998 til 2001. Da flyttet familien til Drammen. Han likte seg godt på Nordvestlandet. Der jobbet han som renholdsarbeider i kommunen og som postmann. Kommunen ville at de skulle bli, men kona ville ikke. Det var 60 hus der og ingen butikker hvor de kunne kjøpe den maten de var vant til. Kona syntes det var ensomt. De kom fra en by med over én million mennesker. 50–60 hus ble for lite. Kona hans hadde to kusiner i Drammen derfor ville hun dit. Hun hadde reist fra all slekt i Irak og lengtet. Da de flyttet til Drammen fikk de hjelp av sosialkontoret. Den opprinnelige bosettingskommunen garanterte for han De sa

han var en bra mann. De fikk bostøtte og sosialkontoret hjalp meg til å leve før jeg fikk jobb sier han.

Han har jobbet som bussjåfør siden 2002 og kona vasker. De har kjøpt hus og bil. De betaler 11.000 i måneden i renter å avdrag. Han sier han ikke er en god muslim og bryr seg ikke om at en ikke må betale renter i banken. Både bilen og huset fant de på nettet. De kjøpte huset for 2 år siden. De har bodd to andre steder i Drammen. Først i en leilighet og så i et rekkehus. Det var venner til noen de kjente som hjalp dem med å finne det første stedet de bodde, men der var det bare ett soverom og de var etter hvert fire mennesker. Det var for lite og de flyttet til en leilighet de fant gjennom en avisannonse.

Da de skulle kjøpe hus så gikk de til Husbanken, men de fikk ikke låne nok penger. De ville ikke låne ham mer enn 700.000 kroner. Så gikk han til DNB og der fikk han et lån på 1,2 millioner. I Husbanken rådet de han til å kjøpe en leilighet istedenfor hus. De kjøpte en liten enebolig. Det var størrelsen på huset og kostnadene som bestemte området. Naboskapet er blandet. Det bor tyrkere, pakistanere og nordmenn der. De jobber mye og sender penger hjem til familien som ellers ville ha vanskelig for å klare seg.

Hushold H består av mor, far og et barn på 1 ½ år. Mor og barn er på besøk hos slektninger i Sverige. Far kom til Norge i 1999 som asylsøker. Som andre kom han først til asylmottak på Tanum og ble videresendt til en by i Nord Norge hvor han først bodde på asylmottak for så å få leilighet av kommunen. Noen av kameratene han hadde bodd sammen med på mottak hadde flyttet til Drammen. De ringte og sa: «Kom til Drammen. Vi har hus. Ta bare med deg klær. Det er alt du trenger. Vi har resten». Så flyttet han til Drammen. «Byen i Nord-Norge er veldig langt borte. Drammen er mye nærmere andre steder. Når du er i Drammen kan du reise andre steder. Byen i nord var et bra sted, men Drammen er bedre fordi det er nært,» sier han. Han kom til Drammen i 2001. Han bodde hos vennene i ca. to år. Gikk på kurs hos A-etat. Der lærte han å skrive søknader osv. Etter fire måneder i Drammen fikk han praksisplass i et renholdsfirma. Etter en måned fikk han fast jobb der. Han jobbet ca. to år i firmaet. Han hadde en stund to jobber som renholder, men så fikk han vondt i ryggen. Han måtte omskoleres og har tatt bussjåfør-sertifikat.

I 2003 giftet han seg og kunne ikke lenger bo hos venner. Det var en kurder han kjente som skulle flytte og så overtok han leiligheten. Husleien var 4.300 kroner i 2003. Han har bodd fire steder i Drammen før han kjøpte et hus. Konen ville stadig ha bedre hus. De har bodd i en omegnskommune, men det var litt langt unna sentrum. Derfor flyttet de. Så bodde i en leilighet i sentrum over en restaurant. Så prøvde de å leie en fin leilighet med to soverom. Husleien var på 6000 kroner. Han bød 6300 kroner, men fikk ikke leie den fordi husverten ikke ville leie bort til familier med barn. Han var trett av å flytte rundt og de bestemte seg for å kjøpe hus for hans erfaring er at det er vanskelig å finne leiligheter i Drammen som er bra og ikke så dyre.

De søkte og fikk lån 1,1 mill. De hadde 100.000 i egenkapital. Huset ble kjøpt sommeren 2006. «Da jeg kom hit for 5–6 år siden så tenkte jeg at det var omtrent her jeg ville bo. Jeg likte området her og syntes det var bra. Det er bra for barn. Gode naboer. Jeg har ikke bråkete besøk. Det har jeg fortalt naboen. Naboen er norsk og så bor det en fra Afghanistan litt lenger borte i veien og en fra Pakistan». Huset fant han på nettet. «Her blir jeg boende. Dette var det første huset vi så og så kjøpte vi det for det var her jeg hadde lyst til å bo. Her blir jeg boende, jeg har ikke tenkt å flytte til et annet sted».

Hushold I består av en mann på 22 år. Han kom til Norge i 2002 som enslig mindreårig asylsøker. Han er kurder og har 9 års skolegang og er utlært bilmekaniker fra Irak, men fikk ikke papirene med seg da han flyktet. Etter et opphold på asylmottak på Østlandet, hvor han fikk bevise at han kunne reparere biler, fikk han papirer på at han er utlært bilmekaniker. Han ble bosatt i en kommune på Østlandet hvor han fikk oppnevnt en verge. Da han fylte 18 reiste han til Oslo og bodde en måned hos noen venner han hadde truffet på mottaket. Den måneden jobbet han som renholdsarbeider. Det skar seg med vennene i Oslo og han flyttet til Drammen. Der fikk han bo i leiligheten til en kurdisk familie som var bortreist. Det var en annen venn som kjente dem. Han fikk jobb som avisbud. Da familien kom hjem ble det vanskelig å bo der fordi de hadde mange barn og han måtte stå opp midt på natten og fikk ikke sove om dagen. Han flyttet til en kommune nær Drammen hvor han også fikk hjelp av venner til å skaffe et lite rom han ikke betalte noe for. Der fortsatte han som avisbud. Vinteren var snørrik og kald,

og han ble syk og arbeidsledig. Han oppsøkte sosialkontoret som anbefalte han å flytte tilbake til første bosettingskommune. Det ville han ikke. Han fant en dårlig betalt jobb på en pizzarestaurant. Det var ikke holdbart i lengden. Han oppsøkte Manpower i Drammen og fikk jobb som bilmekaniker. Flyttet da tilbake til Drammen til det første bostedet hvor han fikk et rom. En venn på jobben sa at når du tjener penger og har fast jobb, kan du kjøpe deg leilighet. Han søkte på nettet og fikk hjelp av den norske vennen til å by på en leilighet i annen etasje i en tomannsbolig, og han fikk låne 100 prosent i banken. En million kroner kostet leiligheten som nå etter 6 måneder og mye oppussing er verdt 1,4 millioner. Leiligheten er flott utstyrt med nye møbler og boblebadekar. Strøket beskrives som norsk. Han ville helst bo et sted hvor det var flest nordmenn.

Boligstrategier

Det er først når irakerne har flyttet til Drammen at en kan snakke om at de har en boligstrategi. Den enslige mannen i hushold E har ingen boligstrategi eller tanker om å forbedre sin bosituasjon. Hans strategi på boligmarkedet er ingen strategi. Det var ikke boligen som var avgjørende for ham, men jobb og muligheter for å treffe folk på byen. I så måte er han lik den enslige mannen fra Somalia i Fredrikstad. Uten familie blir egenskaper ved stedet viktigere enn egenskaper ved boligen. Den blir underordnet. Begge mennene hadde også forpliktelser overfor familie i hjemlandet. Det bandt både tanke og økonomi. De var til en viss grad orientert mot det de hadde forlatt og som de etter egen mening ikke hadde muligheter til å vende tilbake til. Mannen i hushold E har tatt imot den boligen som ble tilbudt han og gjør ikke noe for å forbedre sin bosituasjon til tross for klage over høy strømregning.

Flere av de irakiske husholdene i Drammen kan karakteriseres med det Søholt kaller proaktive boligstrategier. Det innebærer blant annet en bevisst fremtidsplanlegging. Tre av husholdene har skaffet seg egen bolig. De har vist handlingsevne. Faren i hushold F kan en si anvender en tilpassingsstrategi som blant annet handler om målfleksibilitet.

Han sier at når han kommer tilbake til den faste jobben, skal han på nytt søke om lån slik at han kan kjøpe seg en leilighet. Han har gjennom den første søkerunden i Husbanken også fått den nødvendige sosiokulturelle kompetanse til å søke om et lån av en slik størrelsesorden at han har

muligheter for å få det. Han har endret sine boligsmål og justert ned sine boligambisjoner. Selv om familien er tilfreds med sin nåværende bolig, står ønsket om den egne leiligheten sterkt. De har planer for fremtiden og handler således proaktivt. Barnet skal i barnehage. Konen skal bli tolk og far skal tilbake på jobb. Dårlig helse kan forsinke realiseringen av planene, men målsettingen er klar. Det islamske påbudet om ikke å ta opp rentebærende lån eller forpliktelser overfor familien i hjemlandet, er bindinger som i enkelte tilfeller kunne gjøre kapitalakkumulasjon og inntreden på låne-markedet vanskelig, men som mange setter seg utover som far i familien F.

Far i familien G har lang botid i Norge og begge har fast jobb. Både lang botid og at husholdet er arbeidsintensivt gjør at det har lyktes på boligmarkedet. De er ikke hindret av det islamske renteforbudet. Som flere av familiene sender de penger til hjemlandet. Denne familieforpliktelsen hindrer ikke boligkjøpet. Deres tilpassingsstrategi har vært å leve billig og å bo billig i flere år for å akkumulere kapital som har satt dem i stand til å realisere boligdrømmen, men det stopper ikke der. Far sier at veien går videre til et større hus i et strøk med mindre trafikk. Etablering i egen bolig er ingen enkelthendelse, men en prosess som strekker seg over tid og som forutsetter faste inntekter og stabile familierelasjoner.

Det samme forholdet synes å gjelde for familie H. Oppsparte midler og utsikt til fast jobb og ønske om å etablere seg på et sted, gjorde at tiden var inne for å skaffe seg egen bolig. Det var ikke problemer å få lån. Han pusser opp huset og legger forholdene til rette for å bli boende. Foreløpig har han ingen planer om å øke sin boligstandard. Boligen er bra nok når han får alt i orden. Strøket er han meget fornøyd med. Han lengter ikke til sentrum hvor han sjelden vanker. Foreløpig skal han ikke videre. I motsetning til familien G har han nylig etablert seg i boligen som er under oppussing.

Mest overraskende, men også imponerende, er den unge mannen i hushold I som i en alder av 22 år har etablert seg i| egen bolig som er under full renovering. Etter å ha flyttet rundt og bodd hos venner og bekjente som han har kommet mer eller mindre godt ut av det med, var det arbeidskameraten som sa at tiden var inne for han å skaffe seg et eget sted å bo.

4 Analyser

Hjemmene

Det er forskjellige motiver som fører til flytting ut av kommunen og som fører til flytting innad i kommunen eller på stedet. Det er først når en undersøker hvorfor folk skifter bolig på stedet der de bor, at tanken om selve boforholdene begynner å gjøre seg gjeldende. Flyttinger innenfor Drammen eller Fredrikstad dreier seg i stor grad om å finne en mer tilfredsstillende bolig. Det dreier seg i første omgang om en større bolig, som tilfellet var for Hushold A, og ønsket er for hushold B. I noen tilfeller dreier det seg om å flytte fra en utilfredsstillende bolig som tilfellet var for hushold F.

Migrantene ser generelt ut til å akseptere en lavere boligstandard enn majoritetsbefolkningen. Det er ikke bare fordi de er nødt, men fordi referansen kan være boligen der hjemme (Bolt 2002). Vi hadde som utgangshypotese at de prøvde å gjenskape en bosituasjon som var lik den en kom fra. Det er vanskelig å si om det forholder seg slik. På noen måter er den norske boligen bedre enn tilfellet var der de kommer fra ved at vann og elektrisitetsforsyninger er stabile. De kan stole på at lyset kommer når de skrur på bryteren og at vannet kommer når kranen åpnes. Slik var det ikke alltid hjemme. Særlig fremhever flyktningene fra Somalia dette. På den annen side så var mange av opprinneshjemmene mye større med plass til mange familiemedlemmer. Det er de enslige mennene som på denne måten har fått en lavere boligstandard enn de hadde i sitt opprinnelsesland. Den norske boligens fysiske rammer og struktur legger ganske sterke føringer på hvordan hjemmene kan innredes og livene leves. Når en ser bort fra hybelboerne, så bor både leiere og eiere i boliger som består av stue, og to eller tre soveværelser, kjøkken og bad av relativt god standard. Det var bare mannen i hushold D som bodde i hva en kan kalle en nedslitt, trekkfull og dårlig bolig.

De irakiske hjemmene vi har besøkt har visse likhetstrekk. Dekorasjoner og innredning i hjemmet understreker deres verdsettinger og tilknytning til de to verdier; islam og familien. Dekorasjonsobjekter som bønneteppe, bilder av moskeer, kalligrafi av setninger fra Koranen og bryllupsbilder kan leses som et uttrykk for dette. Inventaret er lett flyttbart. Det kan være et uttrykk for et ønske om ikke å bli boende på stedet – at en er på flyttefot til et nytt

og bedre sted. Små dekorasjonsobjekter som duker, vaser og andre pyntegjenstander, samt lukter, lyder, musikk og mat bidrar til en «irakisk» atmosfæren. Parabolantenner gjør det mulig å få nyheter fra Irak på TV hele dagen. Med få unntak stod fjernsynet på under intervjuene. Familiene, men også enkelte av de enslige som den unge mannen i hushold I, var i ferd med å skape seg et utstyrshjem.

Slik det konkrete hjem er konseptualisert i den vestlige del av verden, er det middelklassens hjem som er referansepunktet. Et slikt hjem er en realisering av en idé om en bestemt stil med visse dekorative elementer. Det er realiseringen av drømmen om utstyrshjemmet slik det blant annet fremstilles i interiørblader. Det betyr at en lever opp til en viss standard for hjemmeinnredning og med det viser frem sin sosiale tilhørighet, økonomiske evne og smak (Danielsen 2004). Forestillingen om utstyrshjemmet har en del av informantene delvis adaptert. De har tatt i bruk de elementer som de har kunnet inkorporere og som kan tilpasses deres behov, økonomi og forestillingsverden. Det gjelder særlig den teknologiske siden av utstyrshjemmet.

Boligkarrierer

Tabell 4 Boliganskaffelser etter opprinnelsesland og nåværende bosted. Absolutte tall

	Somaliere i Fredrikstad	Irakere i Fredrikstad	Irakere i Drammen	Sum
Etnisk nettverk	4	1	8	13
Annonse i avis		2	3	5
Annonse på nettet	2		3	5
Bo hos venner	1	1	1	3
Gjennom arbeidsgiver			1	1
Tidligere husvert			1	1
Sum	7	4	17	28

De fleste har en boligkarriere i den sekundærttilflyttete byen. Det kan begynne med et kort opphold hos venner slik at de kan orientere seg i boligmarkedet, før de får en bolig som er av mer eller mindre permanent karakter. Boligskifter er, slik de formulerer, forårsaket av at den boligen de først fikk var dårlig og lite tilfredsstillende enten med hensyn til standard, størrelse eller beliggenhet. Informantene har skaffet seg bolig ved egen hjelp uten å

involvere flyktningkontoret eller sosialetaten. Det er liten forskjell mellom de historiene somaliere og irakere forteller med hensyn til hvilke strategier de bruker på boligmarkedet. Selv med et så lite infomantunivers finner vi at det er mange måter å få bolig på. Det etniske nettverket er sterkt involvert i boliganskaffelsene, men også andre fremgangsmåter brukes. De finner bolig via annonser på internett og ved å lese aviser. Det er anskaffelsesmåter som krever ganske gode norskkunnskaper.

Søholt peker på den betydning det etniske nettverket har for å skaffe bolig. Det samme finner vi. Av de 28 boligskiftene står det etniske nettverket for 13 av formidlingene, men også andre kilder uavhengig av det etniske nettverket brukes, men aktiveringen av det etniske nettverket er den dominerende måten å skaffe bolig på for sekundærflyttere som ikke kan vente hjelp fra kommunen. Når vi snakker om etniske nettverk så tenker vi på nettverk som binder en til egen gruppe ved at det er sterke bånd som involverer en som total person. En er medlem av nettverket både i egenskap av slektskap, felles opphav, naboskap og kanskje arbeidsfellesskap. Det er de tette bånd en har til de andre i egen gruppe som fremkaller hjelpen. En dame fra Irak sa at det var mangel på slekt som fikk familien til å ønske å flytte fra første bosettingskommune. Familien flyttet til Drammen hvor kusunene til mor i hushold G bodde. Det er et typisk eksempel på en «pull faktor». Det er slekt og det etniske nettverket som trekker et nytt bosted.

Ikke alle nettverksrelasjoner er av samme styrke og tetthet som det etniske nettverket. Det er også styrke i svake bånd (Granovetter 1983). Folk kan ha venner i et tett nettverk hvor alle kjenner hverandre, men de kan også ha et sett av bekjente som ikke er forbundet med hverandre. Disse bekjente har sine tette nettverk igjen. Gjennom de svake bånd en har til sine bekjente, kan en bli forbundet med flere tette nettverk. Individuer med mange svake bånd kan få tilgang til informasjon fra mange ulike nettverk. Granovetter sier at gjennom svake bånd har en tilgang til en stor informasjonsmengde. Han bruker tilgang på jobber som et eksempel. Jeg mener at vi gjennom hva informantene har fortalt om sine boliganskaffelser kan se betydningen av de svake bånd. Det er bånd mange har knyttet på asylmottak og som kan aktiveres for boligformål i en kritisk situasjon. Det kan være svake bånd en har til arbeidsgiver eller til husvert som hjelper en videre i boligkarrieren. Det

er endimensjonale bånd som kan aktiveres og deaktiveres. De kan miste sin betydning eller de kan bli til sterke bånd. Det etniske nettverket er virksomt, og bruken av dette nettverket kan gå hånd i hånd med reproduserende strategier som peker tilbake på vaner og handlemåter i hjemlandet hvor en tok inn hos og venner og bekjente, men poenget her er å vise at det etniske nettverket ikke nødvendigvis er av den sterke typen som involverer hele personen og at andre svake bånd kan være i virksomhet når det gjelder boliganskaffelser. Mange svake bånd som kan være arbeidsplassbasert, etnisk basert eller basert på andre relasjoner, gjør en sterk.

Nærmiljø og bomiljø

Det er en tendens til at innvandrere bor i de dårligste boligene og i de dårligste nabolagene med mange nærmiljøulemper. Nærmiljøulemper innebærer 1) å være plaget av bråk fra naboen, 2) å ikke ha noen form for kontakt med naboer utover det å slå av en prat, 3) at man ikke har fått noen nye venner ved å bo på stedet og ikke føler seg hjemme i strøket der en bor, 4) å oppleve nærmiljøet som utrygt og at det forekommer kriminalitet i nærmiljøet (Ytterhus 1998).

Vi har ikke spurt informantene direkte om de opplever seg utrygge der de bor, eller om det forekommer kriminalitet i nabolaget. Alle informantene i Fredrikstad bodde utenfor sentrum i småhusbebyggelse. De var verken plaget av støy eller bråk fra naboene. De var tilfreds med nærmiljøet. For barnefamiliene var nærhet til skole og muligheter for barna til å være ute i trygge omgivelser av stor betydning. Et par oppga at de hadde noe kontakt med naboene, men det var ikke avgjørende for trivselen.

Men ikke alle trivdes like godt. Mannen i hushold C trivdes ikke i nabolaget. Han var fornøyd med husverten, men han følte seg ikke hjemme i strøket. Han følte seg isolert. Det nabolaget han bodde i, bærer alle tegn på å være et velordnet nabolag og ville etter de flestes mening peke seg ut som et godt og trygt nabolag. Men selv de beste nabolag kan oppleves som utilfredsstillende, når en bor alene og lengter etter felleskap med andre. Nabolagets pyntlige preg kan føre til at en ikke hører hjemme hvor en bor. Et rolig og pent nabolag med småhusbebyggelse litt utenfor sentrum vil av de fleste betegnes som et godt nabolag, og det var det for huseierne i Drammen som nettopp hadde valgt slike nabolag, men for C var det en tvangstrøye. Han følte

seg isolert og utestengt fra et pulserende liv. Det var lang vei til sentrum. På den annen side vil det som for mange kunne fremstå som noe urolig nabolag med mange forretninger og folk i gaten langt utover kvelden, være gode nabolag. Det er nabolag en føler seg hjemme i hvor en blir sett og snakket til. Hva som er gode og dårlige nabolag er ikke gitt. Det er forskjellige aspekter ved nabolag som blir vektlagt og som får nabolag til å fremstå som gode eller dårlige avhengig av blant annet livsfase, ressurser og forpliktelser.

Ingen av informantene i Fredrikstad bodde i det vi kan kalle ressursvake områder. Noe annerledes var det for informantene fra Drammen. To av de fem bodde i sentrum av Drammen i et område med en gammel og slitt boligmasse. De to husholdene var fornøyd med det sentrumsnære nabolaget. Det var bare å gå ut, så traff de kjente. Billige butikker var like rundt hjørnet. På mange måter følte de seg hjemme i den flerkulturelle bydelen de bodde i, selv om barnefamilien ikke så på det som et ideelt oppvekststed for barn. Barna hadde ingen mulighet til å gå ut. Familiene som hadde skaffet seg egne boliger hadde bevisst valgt å flytte bort fra det sentrumsnære og etnisk heterogene nabolaget til norske homogene nabolag som de uttrykker stor tilfredshet med.

Diskriminering på boligmarkedet

Et spørsmål som forsøksvis er besvart i denne rapporten, er hvorledes flyktningene etablerer seg på det norske boligmarkedet. Norge er et eierland, heter det. Nordmenn eier stort sett sine egne boliger, og antall utleieboliger er svært begrenset. Dette begrenser innvandreres muligheter på boligmarkedet. Til enhver tid er ca. 20 prosent av boligmassen leid ut. Utleieboligene er stort sett eid av private. Dårlig økonomi, høye boligpriser, krav til depositum og få tilgjengelige utleieboliger, skaper vanskeligheter for innvandrere på boligmarkedet. I Norge er det ikke satset på en offentlig utleiesektor slik det er i mange andre land (Søholdt 1999).

En rekke undersøkelser viser at boligsøkere med etnisk minoritetsbakgrunn har vanskeligheter når de skal skaffe seg bolig (Ulfrstad, 1996, Orderud & Haaland 1996, Øistensen 1998). I Aftenposten den 17. mars 2005 finner vi et oppslag med overskriften: *Selger bare til hvite*. Boligselgere

selger boligene sine under takst for å holde området «hvitt». Det er et tegn på en økende frykt for boligkjøpere med en annen etnisk bakgrunn.

I en tidligere undersøkelse om levekår blant flyktninger i Oslo finner Djuve (1995) at nær halvparten av flyktningene opplever at norske boligutleierye velger dem bort. Informantene ble bedt om å si seg enig eller uenig i følgende utsagn: *Norske boligutleierye foretrekker nordmenn*. Mellom 40 til 45 prosent mente at dette var tilfelle, men, sier Djuve, man kan ikke se bort fra at flyktningene rammes av «statistisk diskriminering» (Djuve 1995, s.100) ved at det er andre egenskaper enn etnisitet som gjør at flyktningen får problemer eller føler seg diskriminert på boligmarkedet. Det kan for eksempel være at de har store familier og boligutleierye ønsker å leie ut til en liten familie, eller til enslige. Ifølge samme undersøkelse har 1/3 opplevd trakassering i nærmiljøet, mens seks prosent sier at de ofte blir utsatt for trakassering i nabolaget. Enkelte minoritetsgrupper opplever mer diskriminering og trakassering enn andre.

I levekårsundersøkelsen fra 1998 (Blom1998) hevder hver femte innvandrerye at de blir nektet å kjøpe eller leie bolig på grunn av sin innvandrerye-bakgrunn. Det gjelder i særlig stor grad innvandrerye fra Somalia og Irak. Bare et fåtall av pakistanerneye og vietnameserneye opplever diskriminering på boligmarkedet. I holdningsundersøkelsen fra 2004 (Blom 2004) svarer 90 prosent av de spurte nordmenn nei på spørsmålet om de synes det ville være ubehagelig å få en innvandrerye som nabo. Dette viser at det er en stor diskrepans mellom nordmenns opplevelser av seg selv som åpne overfor innvandrerye og innvandreryenes opplevelse av å bli utestengt av nordmenn.

Utlendingsdirektoratet foretok i 1999 (Utlendingsdirektoratet 2000) en spørreundersøkelse i 29 norske kommuner for å kartlegge art og omfang av diskriminering overfor innvandrerye. 27 av de 29 de spurte mente at innvandrerye ble diskriminert på boligmarkedet. Naboer og boligbyggelag var de som diskriminerte innvandrerye. Denne diskrimineringen mener de ikke nødvendigvis bunnerye i rasisme, men at nordmenn er skeptisk til innvandreryes «bo-kultur». De private utleierye er engstelige for at innvandrerye skal gjøre skade på boligen. Det er særlig sent ankommende flyktninger fra Somalia som har vanskelig for å skaffe seg bolig på egenhånd og som diskrimineres. Ti av de 29 kommunerneye mente at hudfarge var en eksplisitt diskriminerings-

grunn, da de hadde størst problemer med å få bosatt mørkhudete afrikanere. Det var denne gruppen som ble møtt med størst skepsis av de private utleierne.

En mellomfagsoppgave i kriminologi *Med rett til å bo* (1994) viser hvordan et borettslag tolker regler slik at personer med utenlandsk statsborgerskap ikke får kjøpe leilighet i borettslaget. Det dreide seg om en pakistaner som ville kjøpe en leilighet i et borettslag i Moss. For å kunne kjøpe en leilighet i dette borettslaget måtte en være norsk statsborger, og ha bodd i Norge i minst tre år. Mannen hadde bodd i Norge i 18 år, men var ikke norsk statsborger. Han fikk ikke kjøpt leiligheten fordi han ikke var norsk statsborger. Avslaget om å få kjøpe leiligheten ble også begrunnet med at han hadde en annen kultur. Borettslaget fryktet for det skulle bli for mange utlendinger der som ikke kunne være med på å betale fellesutgiftene. Hvorvidt frykten var basert på erfaringer eller ikke, står det ingen ting om. Poenget er at en tolker et regelverk på strengeste måte for å utestenge en som en ikke ønsker å slippe inn. Med en slik praksis kan det bli vanskelig å etablere seg på boligmarkedet utenom de steder som er definert som «innvandrergettoer».

Søholt (2001) spør hvilke hindringer etniske minoriteter støter på når det gjelder å skaffe seg bolig, og om noen av disse hindringene kan tilbakeføres til majoritetsbefolkningens negative holdninger til innvandrere. De fleste vil antakelig hevde at det er opp til boligeier å leie ut til hvem en vil, men når en innvandrер eller flyktning gang på gang blir avvist vil de kunne oppleve det som diskriminerende handlinger. Søholt sier at det ikke er tvil om at innvandrere diskrimineres på boligmarkedet. Det innebærer at mulighetene for disse gruppene til å skaffe seg en bolig er innsnevret i forhold til nordmenns muligheter, selv om en etter loven ikke nødvendigvis diskriminerer innvandrere. Ut fra lov om forbud mot diskriminering (2005) er det ikke tilstrekkelig at handlingens konsekvens er diskriminerende eller oppleves som diskriminerende. Den diskriminerende handlingen må i følge loven være intendert. Til tross for forskningslitteraturens til dels dystre resultater skal vi se at de familiene vi har intervjuet ikke har hatt store problemer med å skaffe seg tilfredsstillende boliger. Noen vanskeligheter kan det ha vært, men alle husholdene har leiekontrakter av en viss varighet. De står ikke i fare for å

bli kastet ut og de har heller ikke hatt store problemer med å komme inn på boligmarkedet slik vi tolker det de har fortalt. Om deres opplevelser kan forklares med boligstrukturen i de to byene, eller om det er egenskaper ved personene selv som har ført til det gunstige resultat at de ikke har følt diskriminering på kroppen, er vanskelig å si. En mulig hypotese er at innvandrere som bor på steder med et slakt boligmarked har lettere for å få innpass.

Hvorfor flytte?

Undersøkelser på makroplan viser at det er en tendens til at de som blir først bosatt på steder med en liten befolkning tenderer mot å flytte til steder med en større befolkningsskonsentrasjon (Åslund 2004). Folk har en tendens til å flytte til områder hvor det bor mange fra det landet eller området de selv kommer fra. At et sted har en stor og uensartet befolkning er også en viktig tiltrekningsfaktor. Befolkningssammensetning og arbeidslivsmuligheter er av betydning for sekundær flytting. Flyttemotivene er mange og sammensatte.

Folk flytter for å forbedre sin livssituasjon. Hva forbedring er kan være så mangt, men dårlig bolig i første bosettingskommune er ikke oppgitt som flyttegrunn av våre informanter. Det er først når de har landet i Fredrikstad eller Drammen at bolig eller egenskapen ved boligen blir av betydning. Når en ser på bokarrierer og flyttehistorier til informantene som har flyttet til Fredrikstad og Drammen, er det både et spørsmål om «push og pull». Det er ikke egenskaper ved stedene slik de beskriver det selv som er årsak til at valget faller på Fredrikstad og Drammen. Det er de relasjoner de har til det etniske nettverket på stedet som drar. Det etniske nettverket informerer om jobbmuligheter og er en landingsplass før en skaffer seg et eget sted å bo. Det er mangel på arbeid, mangel på skoletilbud, mangel på slekt eller etnisk nettverk, mistrivsel og ensomhet som får en til å ønske seg til et nytt sted. Det er «pushfaktorene». Grunnen til at en flytter er som regel sammensatte. Mangel på nettverk fører til ensomhet og mistrivsel. Arbeid er nødvendig for å få familiegjengforening. Skolegang er nødvendig for å komme seg videre i verden. De flytter for å løse ett eller flere problemer. Grunnene til å flytte *fra* et sted (første bosettingskommune) kan derfor virke mer sammensatte enn grunnene til å flytte *til* et sted (Drammen eller Fredrikstad).

Den første bosettingskommunen er ikke resultat av eget valg. Det er som vi har sett av de korte intervjuutdragene, mange grunner til å forlate det stedet de først ble bosatt. De har stort sett ingen tilknytning til stedet de først kommer. De har få grunner til å bli. Flere snakker om takknemmelighet for den hjelpen de har fått på første bosettingssted, men takknemmelighetsfølelsen er ikke nok for å holde dem på stedet enten det er større eller mindre byer, eller små kommuner. Noen uttrykker også direkte mistriksel og en følelse av å være havnet langt utenfor allfarvei. For de fleste er det ikke ett, men flere forhold som gjør at en ønsker seg bort. Ulike medlemmer av familien kan ha ulike prioriteringer. Vi kan og finne eksempler på kjønns-spesifikke flytteønsker. Mennene som kom først kunne finne seg godt tilrette på det første tilflyttingsstedet, men når konene kommer som en følge av familiegjenforening kan det som var en god tilpassing bli forstyrret ved kvinnenenes mistriksel. Mannen går på jobb og konene blir sittende alene hjemme på et for dem fremmed sted, uten venner, slekt eller etnisk nettverk. Hele familien kan flytte på grunn av et familiemedlems mangel på trivsel.

På spørsmålet om hvorfor det ble Fredrikstad eller Drammen, er svaret på spørsmålet i mange tilfeller enkelt: *kusine*. Det er nettverk og slekt som trekker og hjelper. Andre ganger kan det være den fortvilte letingen etter fast arbeid. For de som står uten arbeid, er en fast jobb målet. En fast jobb er, slik de formulerer det, forutsetningen for et trygt og godt liv som blant annet innbefatter en bolig en ikke risikerer å bli oppsagt fra. Ingen av de fire familiene vi intervjuet i Fredrikstad var i arbeid. Uten arbeid kan en nok drømme om egen bolig, men anskaffelsen synes å ligge langt inn i fremtiden. Det er ikke bolig som er problemet. Det er heller usikkerhet i forhold til hvordan en skal etablere seg på arbeidsmarkedet som volder bekymring. Denne bekymringen er reell. I en artikkel fra mai 2005 i Fredrikstad Blad skriver Terje Antonsen at byen har flest arbeidsledige innvandrere fra ikke-vestlige land. 11,3 prosent av førstegenerasjons innvandrere til Fredrikstad var arbeidsledige og det var bekymringsfullt. Ved utgangen av august samme år var arbeidsledigheten tre prosent eksklusiv førstegenerasjons innvandrere. Det er altså en dårlig ide å flytte til Fredrikstad om det er jobb en søker. Litt lysere er arbeidsutsikten for innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn i Drammen hvor ca. åtte prosent av førstegenerasjonsinnvandrere med ikke

vestlig bakgrunn var arbeidsledige. Alle informantene i Drammen hadde fast arbeid, eller var i ferd med å få det.

Arbeid og nettverk er «push-» så vel som «pull faktorer». Noen flyttegrunner kan fremstå som mer aktverdige og legitime enn andre. Ønske om arbeid og skolegang er slike aktverdige grunner. Vi ser av historiene at i enkelte tilfeller kan en få kommunal hjelp til å realisere slike ønsker andre steder enn i tilflyttingskommunen. At en ønsker å bo med slekt og venner er forståelige og akseptable flyttegrunner, men utløser ingen kommunal støtte eller begeistring. At en mistrives på et sted kan bli sett på som uttrykk for en form for mangel på takknemmelighet. En tar ikke imot de goder en blir tilbudt, men av og til er ikke goder som bolig, skoletilbud og trygd nok til å veie opp for den følelse av ensomhet og isolasjon som noen føler når de kommer til små steder langt nord i landet hvor vinteren er mørk og kald og sommeren lys og kald. De flytter uten kommunal hjelp, støtte og velvilje, men det kan se ut som om det hjelper på trivselen å flytte. Tilflytting til Drammen og Fredrikstad har (med unntak av mannen i hushold C) vist seg å være løsningen på det problemet som fikk dem til å dra. Grunnen til at en flytter kan vise seg å være den samme som får en til å bli. Nettverk og arbeid holder en fast på stedet. Når det er i orden løser også boligspørsmålet seg.

Segregasjon

Det er en vedtatt sannhet at minoritetene bor i de minst attraktive boligene. Uansett prosessen bak så fører dette til en etnisk differensiering og en romlig segregering av befolkningen. Dette betyr at mulighetene for minoriteter til å bosette seg blir begrenset til enkelte områder. Det gjelder særlig i de store byene. Resultatet blir det en kan kalle innvandrergettoer. Rosengård i Malmø er ett av de mest markante og kanskje outrerte eksemplene. Den er en innvandrergetto som fungerer som et samfunn i samfunnet, en mini-utgave av de land der innvandrerne kommer fra og med liten kontakt med det svenske samfunn. I den offentlige forvaltningen snakkes det nå også arabisk, på samme måte som en del av undervisningen i grunnskolen foregår på arabisk. Under 10 prosent er i arbeid. Fundamentalismen sprer seg. Moskeen har stor innflytelse og det er et voksende antall muslimske barnehager, friskoler og koranskoler. Utviklingen de siste 15 år har utdypet kløften til det svenske

samfunn. Flere kvinner bærer i dag religiøs klesdrakt, mange går sågar i burka. Barna må ikke bli svenske og de unge skal gifte seg med en fra hjemlandet. Dette skriver journalist Jespersen (2006) etter å ha vært på besøk i Rosengård.

I Fredrikstad kan en ikke snakke om at det eksisterer innvandrergettoer slik vi vanligvis tenker på innvandrergettoer, mens Drammen har langt på vei det en kan kalle en innvandrergetto. Omtrent en tredjedel av byens vel 8000 ikke-vestlige innvandrere er konsentrert sørøst for sentrum. Området ble definert slik både av informantene og av kommunen. Flere av informantene nevnte at de ikke ville flytte dit selv om leilighetene der både var billige og bra. Kommunen unnlot så godt det lot seg gjøre å bosette flyktninger der for å unngå en ytterligere segmentering og etnisk segregasjon av innvandrerbefolkningen. Segregasjon på boligmarkedet kan føre til at betingelsene for integrasjon blir dårligere. Men det understrekes at en mangler god empiri om virkningen av segregasjon (Pettersen 2003). Det synes å være en støtte for at segregasjon både kan være positivt og negativt for innvandrere og samfunnet for øvrig. På kort sikt kan segregasjon være fordelaktig fordi det kan lette overgangen til et nytt samfunn og skape tilhørighet, men på lang sikt kan det hindre integrasjon. I den første fasen kan det være tjenlig at en bor sammen med andre fra samme opprinnelsesland. De kan hjelpe en til å videreføre og bevare kulturelle og religiøse tradisjoner, og det etniske nettverket kan overføre kunnskaper om norske forhold, om boligmarkedet, arbeidsmarkedet og utdanningsmuligheter – om det norske samfunnet generelt. Dermed er det en mulighet for at etnisk segregering på kort sikt kan bidra til integrering. Først etter en tid, når de er trygge i sitt eget miljø, kan en være rede til å flytte til områder med en større grad av nordmenn (Pettersen 2003). Dette er å likne med hvordan vi kan beskrive og analysere våre informanternes boligkarrieremønster. De bor stort sett i etnisk heterogene bomiljøer. De har, som vi har sett, en mangslungen boligkarriere bak seg, med mange flyttinger hvor flyttebevegelsen til en viss grad har gått fra sentrumsnære områder med en stor innvandrerbefolkning til andre deler av byen hvor den etnisk norske befolkning er dominerende. I enkelte tilfeller er det en tilfeldighet at de havnet i et slikt område. I andre var det et meget bevisst valg, som mannen i hushold H sa: *Det er her jeg vil bo.*

Som vi ser av tabellen nedenfor er det en betydelig forskjell mellom informantene i Drammen og Fredrikstad både med hensyn til boligstandard, arbeidsdeltakelse og eieforhold.

Informanter i Fredrikstad fra Somalia og Irak

Hushold A - Somalia	Hushold B - Somalia	Hushold C- Somalia	Hushold D- Irak
Far (alderspensionist), mor og fem hjemmeboende barn (mellom 18 og åtte år). Bor i leid stort hus utenfor sentrum. Fire soveværelser og stor stue. Have. Lever på trygd.	Far (35 år), mor og fire barn. En i barnehage og tre på skolen. Bor i leid leilighet utenfor sentrum. Tre rom. Trangt. Går på skole. Trygd	Enslig mann (47 år) Bor til leie i sokkeletasje i en villa utenfor sentrum. To rom. Går på introduksjonskurs.	Far (36 år), mor og to barn 3 og 1 ½ år Bor til leie i tre roms leilighet i hus utenfor sentrum. Have. Sykemeldt. Trygd.

Informanter i Drammen fra Irak

Hushold E	Hushold F	Hushold G	Hushold H	Hushold I
Enslig mann (35 år). Leid liten leilighet i sentrum. Kombinert stue kjøkken. Et soverom. Bad. I arbeid.	Far (27 år), mor og to barn (tre år og ni mnd.) Leid leilighet i sentrum Tre rom. Permisjon fra arbeid.	Far (43 år), mor og to barn (15 og 5 år) Egen enebolig med have. Utenfor sentrum. I arbeid.	Far (32 år), mor og et barn (1 år) Egen bolig i rekkehus med have. Fire rom. Utenfor sentrum. I arbeid fra 1. juli.	Enslig mann (22 år). Egen bolig i tomannsbolig. Tre rom Utenfor sentrum. I arbeid.

Tre av de fem familiene fra Irak i Drammen eier sine boliger. En fjerde familie har klare boligsmål, mens en enslig mann ikke har tanker om å bli boligeier. I Fredrikstad var ingen av familiene boligeiere, mens en familie har planer om huskjøp med tiden. En kan jo spørre om det er husmarkedet eller andre forhold som fører til forskjellen som fremkommer med hensyn til å eie og å leie. På landsbasis er det 19 prosent av irakere som eier sin bolig, mens 24 prosent av somaliere eier sine boliger. Det er altså flere somaliere enn irakere som er boligeiere. Vårt materiale er for lite til at vi kunne ha forventninger om at vi skal finne det samme mønsteret. I følge flyktningskonsulenten i Fredrikstad var boligmarkedet der noe presset, mens flyktningskonsulenten i Drammen mente at boligmarkedet ikke var så presset som det hadde vært. Det er en forskjell mellom hvordan flyktningskonsulentene vurderer boligmarkedet i de to byene. Det er et noe større utbud av boliger til salgs i

Drammen enn det er i Fredrikstad. Det kan være grunnen til at sekundærflyttere i Drammen har hatt større suksess på boligmarkedet enn i Fredrikstad. Men det er en annen og iøynefallende og viktigere forskjell som verken har med etnisitet eller boligmarked å gjøre, og det er arbeids-tilknytning. Alle irakerne hadde en tilknytning til arbeidslivet, enten var de i arbeid, hadde permisjon fra arbeid eller skulle begynne å arbeide. Det ser ut til at arbeid er selve hovedbetingelsen for å kunne bli selveier, men det må også være en viss tilgang på boliger til en overkommelig pris, lånemuligheter og en må være lånevillig. Det er derfor irakere i Drammen har lykket.

Litteratur

Befolkningsstatistikk. *Innenlandske flyttinger*. Statistisk sentralbyrå 2006

Bjertnæs, M.(2000): *Innvandring og innvandrere*. Statistisk sentralbyrå, Statistiske analyser 2000/33

Blom, S. (1998): *Levekår blant ikke-vestlige innvandrere i Norge*. Statistisk sentralbyrå, Rapport 98/16)

Blom, S. (2006): Innvandrere i Norge og Danmark. Høyeste innvandrerdel i Norge, men større segregasjon i danske byer. *Samfunnsspeilet* 4/2006

Bolt, G (2002): Moving up or moving down? Housing Careers of Turks and Moroccans in Utrecht, the Netherlands. *Housing studies*, Vol 17, nr. 3

Brandtzæg, B (2006): *Evaluering av integreringstilskuddet*. Av B. Brandtzæg et al. Telemarksforskning. Rapport nr. 236.

Djuve, A.B. (1995): *Skaff meg en jobb. Levekår blant flyktninger i Oslo*. FAFO-rapport nr. 184

Djuve, A. B. (2000) *Styring over eget liv*. Av A.B. Djuve og H.C. Kavli. FAFO-rapport 344

Engebrigtsen, A. (2004): *Somaliere i eksil i Norge : en kartlegging av erfaringer fra fem kommuner og åtte bydeler i Oslo*. NOVA Skriftserie 1/04

Fangen , K (2006). Humiliation Experienced by Somali Refugees in Norway. *Journal of Refugee Studies*, Vol 19, No. 1

- Forgaard, T. (2005): *Monitor for sekundærflytting. En deskriptiv analyse av sekundærflyttinger blant flyktninger bosatt i Norge 1994–2003*. Statistisk sentralbyrå. Notater 13/2005
- Granovetter, M. (1983): The strength of weak ties: a network theory revisited. *Sociological theory* Vol. 1
- Høydal, E. (2006): *Monitor for sekundærflytting. En deskriptiv analyse av sekundærflyttinger blant flyktninger bosatt i Norge 1995–2004*. Statistisk sentralbyrå. Notater 31/2006
- Jespersen, K. (2006) Det autoritære Sverige og innvandringen. *Berlinske Tidende* 21.januar 2006
- Kesteloot, C. (1998): Housing Turks and Moroccans in Brussels and Amsterdam. *Urban studies*, Vol 35, no. 10
- Lie, B. (2004): *Fakta om ti innvandregrupper i Norge*. Statistisk sentralbyrå. Notater 14/2004
- Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. 2005–06-03 - 33
- Magnusson, L.(2002): Housing Careers of Turkish Households in Middle-sized Swedish Municipalities. *Housing studies*, Vol 17, nr. 3
- Orderud, G. I. (1996): *Innvandrere og det offentlige boligtilbudet*. Av G.I. Orderud og T. Haaland NIBR- rapport 15/1996
- Pettersen, S. (2003): *Bosettingsmønster og segergasjon i storbyregionene. Ikke-vestlige innvandrere og grupper med høy og lav utdanning*. Statistisk sentralbyrå, Notater 33/2003
- Stortingsmelding nr. 17 (1994–95) *Om flyktningpolitikken*
- Søholt, S. (1999): *Om lovgivning og diskriminering på boligmarkedet*. Norges byggforskningssinstitutt. Prosjektrapport 33
- Søholt, S. (2001): *Etniske minoriteter og strategier på boligmarkedet*. Norges byggforskningssinstitutt. Prosjektrapport 297
- Søholt, S. (2007): *Gjennom nåløyet. – en sammenlikning av tilpasninger til boligmarkedet blant hushold av pakistansk, tamilsk og somalisk bakgrunn*, Oslo 1970–2003. Institutt for statsvitenskap. Det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitetet i Oslo

Ytterhus, L (1998): *Avmakt. Flyktningers erfaringer og behov i møtet med det offentlige. En kvalitativ levekårsundersøkelse blant bosniske og irakiske flyktninger i en bydel.* Institutt for Kulturstudier og Kunsthistorie. Universitetet i Bergen

Ulfrstad, L-M (1997): *Bostedsløshet i Norge: kartlegging av bostedløse i kontakt med hjelpeapparatet.* Norges byggforskningsinstitutt Prosjektrapport 216

Utlendingsdirektoratet (2000): *Art og omfang av diskriminering i Norge 1999–2000: En rapport*

Øistensen, B. (1998): *Boligetablering : analyse av problemer og evaluering av virkemidler.* Norges byggforskningsinstitutt Prosjektrapport 232

Åslund, O. (2005): *Now and forever? Initial and subsequent location choices of immigrants.*

Bolig- og flyttehistorier for utvalgte grupper av flyktninger som ankom Norge i 2000 og 2001

1 Innledning

Som tidligere nevnt var det flyktninger fra Irak og Somalia som utgjorde de to største kontingenter av flyktninger som ankom Norge i tiden rundt årtusenskiftet. I tillegg til flyktninger fra disse to landene, har vi også valgt å ta med i analysen flyktninger fra tre andre land med færre, men likevel et betydelig antall flyktninger i samme periode. De tre landene er Serbia/Montenegro, Afghanistan og Iran. I forbindelse med datauttaket opplyste SSB at personer fra Kosovo ble antatt å ha utgjort et dominerende innslag blant flyktninger fra det som den gang var Serbia/Montenegro. SSBs levekårsundersøkelse blant innvandrere viste da også at 64 prosent av de som kom fra Serbia/Montenegro brukte albansk som språk i hjemmet (Blom og Henriksen, 2008:29). Ved inngangen av 2007 utgjorde forøvrig flyktninger fra Irak og Somalia de to største enkeltgrupper av den samlede bestand av flyktninger i Norge, mens de tre andre landene var å finne blant de sju landene som flest flyktninger var født i. De to andre landene blant de sju var Bosnia og Vietnam. Flyktninger fra de to landene var imidlertid kommet langt tidligere til Norge. 83 prosent av flyktningene fra Bosnia-Hercegovina hadde vært i Norge i minst 10 år, og 68,6 prosent hadde fått norsk statsborgerskap. Tilsvarende tall for vietnamesere var 87 prosent (42 prosent hadde minst 20 års botid) og 91 prosent hadde oppnådd norsk statsborgerskap (<http://www.ssb.no/flyktninger/tab-2007-09-18-02.html>).

Vi skiller heller ikke mellom personer med ulik flyktningstatus. Av drøyt 125 000 personer som var registrert som flyktninger 1. januar 2007, var tre av fire såkalte primærflyktninger, mens resten var personer med familietilknytning til en flyktning. Av primærflyktninger var hovedtyngden, 52,8 prosent, definert som asyltilfelle (personer med asyl eller opphold på humanitært grunnlag), 21 prosent var overføringsflyktninger, 11 prosent var

klassifisert som annen flyktning og sju prosent som uspesifisert flyktning. Av de fem flyktninggrupper vi fokuserer på var andelen primærflyktninger høyest blant de som kom fra Serbia/Montenegro med 89 prosent og lavest blant de som kom fra Irak med 63 prosent. Tilsvarende andeler blant alle flyktninger fra Somalia var 65 prosent, fra Afghanistan 69 prosent og fra Iran 84 prosent.

Til denne del av prosjektet har vi dels benyttet data fra den data-samlingen som SSB har bygget opp på oppdrag fra NOVA og Byggforsk som del av instituttens samarbeidsavtale med Husbanken om samfunnsvitenskapelig boligforskning (Gulbrandsen og Hansen 2007). For alle personer som er registrert med 2000 eller 2001 som første oppholdsdato i Norge, og som har ett av de nevnte fem landene som fødeland, har vi fått tilkoblet data fra den overnevnte databasen.

Som vist i tabell 1.1 er i alt 12 285 personer med fødested i ett av de fem landene registrert som ankommet til Norge i 2000 eller 2001. For 990 av disse har vi imidlertid ikke noen andre opplysninger enn nettopp landbakgrunn. Dette er sannsynligvis personer som aldri er blitt bosatt, men det i seg selv skulle ikke være noe hinder for at disse skulle være registrert med for eksempel opplysninger om kjønn, hva de altså ikke er. Slikt «frafall»¹ forekommer oftest blant de som kom fra Serbia/Montenegro med 17,3 og fra Irak med 11,4 prosent. Blant iranere er andelen 4,4 prosent, blant somaliere 2,7 prosent og blant flyktninger fra Afghanistan kun 0,8 prosent.

Tabell 1.1. Flyktninger/innvandrere med ankomst til Norge i 2000 og 2001 etter fødeland.

	Alle som ankom	Alle med personopplysninger	Bosatt også 1/1 2005
Serbia/Montenegro	1134	938	660 (58,2 -70,4)
Somalia	2608	2538	2138 (82,0-84,2)
Afghanistan	1386	1375	1194 (86,1-86,8))
Irak	5687	5039	3885 (68,3-77,1)
Iran	1470	1405	1104 (75,1-78,6)
Sum	12285	11295	8981

¹ Prosenttallet er regnet ut som differansen mellom kolonne 1 og 2 som andel av kolonne 1 i tabell 1.1

De som befinner seg i andre kolonne i tabell 1.1 kan senere enten ha fortsatt med å bo i Norge, de kan ha utvandret eller de kan ha avgått med døden. De som tilhører den andre av disse tre gruppene kan ha hatt én eller flere perioder med opphold utenfor Norge. Vi har også hatt et annet kriterium for utvalgstrekkningen, nemlig at de vi skal studere skal være bosatt i Norge, dvs. ha et husholdsnummer, i 2005. Dette kan vi definere som den stabile del av flyktningbefolkningen innenfor hvilken det gir mening å studere en boligkarriere. Denne gruppen, fordelt etter landbakgrunn, er vist i siste kolonne i tabell 1.1. Tallene i parentes viser hvor stor andel den stabile gruppen utgjør av henholdsvis første kolonne (alle som er registrert ankommet) og av andre kolonne (alle ankomne med personopplysninger). Frafallet, regnet på begge måter, er størst blant de som hadde Serbia/Montenegro som fødeland, og minst blant de som kom fra Afghanistan.

Av det samlede utvalget (kolonne 1 i tabell 1.1) har 62,6 prosent ankommet i 2000 og 36,6 prosent i 2001. For 0,7 prosent er det ikke registrert noen ankomstdato. Holder vi utenom de som er uten personopplysninger, ankom 61 prosent i 2000 og 39 prosent i 2001. Av de som var bosatt både i 2001 og i 2005, ankom 62,9 prosent i 2000, mens 37,1 prosent ankom i 2001. I den valgte analysegruppen som vi har redegjort for nedenfor, de som var ankommet i 2000 eller 2001 og bosatt i 2005, var det 57,8 prosent som ankom i 2000 og 42,2 prosent som ankom i 2001. Av somaliere og irakere kom majoriteten i 2000, mens flertallet i de tre andre gruppene kom i 2001 (tabell 1.2).

Tabell 1.2. Flyktninger som fortsatt var bofast i 2005 fordelt etter året de ankom Norge

	Serbia/Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran
2000	42,6 %	59,7 %	36,6 %	72,5 %	39,6 %
2001	57,4 %	40,3 %	63,4 %	27,5 %	60,4 %

Skal vi studere bolighistorie og boligkarriere, tilsier datasituasjonen at vi nødvendigvis må begrense oss til dem som både ved starten og slutten av den perioden vi studerer oppholder seg i Norge. I det første datauttaket som SSB foretok, begrenset man seg til de som var tildelt husholdsnummer både i 2001 og 2005. Dette er de 8981 personene som er representert i siste

kolonne i tabell 1. Disse utgjør en delmengde av 11 295 personene som finnes i andre kolonne. 825 av disse hadde ikke husholdsnummer i 2001, men hadde fått slikt nummer i 2005. Disse var ankommet i 2000 eller 2001, men var ennå ikke registrert med noen bostedskommune på dette tidspunkt. Siden de fortsatt er til stede i Norge og registrert bosatt i 2005, er det ganske selvsagt at de skal være med i den gruppen vi studerer boligkarrierer innenfor.

Den senere utvikling for disse gruppene har vært ulik. Fra 2003 til 2004 var det for eksempel relativt beskjeden vekst i antall flyktninger fra Iran og Irak, noe sterkere vekst av antall flyktninger fra Serbia/Montenegro (6,4 prosent fra 2003 til 2004), enda sterkere vekst fra Somalia (11 prosent vekst). De afghanske flyktingene hadde den sterkeste veksten. Antallet i denne flyktinggruppen økte med 30 prosent fra 2003 til 2004 (Olsen 2005:11).

Siden det dreier seg om ankomst i 2000 og 2001 vil det først være per 1.1 2002 at man kan forvente at så godt som alle skal være registrert som bosatt i en kommune. Som vist i tabell 1.3 er det også tilfelle. Med unntak av afghanere hvor litt flere var bosatt i 2003 enn i 2002, øker andel uten bostedskommune fra år til år. Både blant irakere, blant personer fra Serbia/Montenegro og blant somaliere er det et betydelig frafall. Dette er nesten utelukkende personer som er registrert som utvandret. Fra folketellingen i november 2001 og fram til 1/1 2006 er det bare 0,3 prosent som er registrert som avgått med døden. Den største nedgangen av personer fra Serbia/Montenegro skjedde allerede i 2002, mens det blant irakere var en særlig sterk nedgang i 2003. Blant somaliere og iranere har det vært en langt mer jevnere reduksjon fra år til år, mens den afghanske befolkningen som ankom rundt årtusenskiftet nesten ikke er redusert i det hele tatt.

Tabell 1.3. Andel flyktninger ankommet i 2000 eller 2001 som ikke er registrert bosatt i noen norsk kommune pr 1.1 i de angjeldende år etter fødeland.

	Serbia/Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran
2002	1,1	0,7	0,9	1,0	0,9
2003	9,3	3,1	0,7	4,0	2,8
2004	14,0	7,5	0,9	13,2	5,7
2005	16,1	12,1	1,4	18,1	7,0
2006	16,7	14,4	1,8	19,3	8,4
N:	(938)	(2538)	(1375)	(5039)	(1405)

Som nevnt innledningsvis har vi fått med alle som ankom i 2000 eller 2001. I husholdningene til disse vil det derfor både være primærflyktninger og personer som senere er ankommet gjennom familiegjenforening. Det vil også være et stort antall barn blant disse flyktningene. Tabell 1.4 viser hvordan de ulike flyktninggrupper fordeler seg etter alder i 2001. Det største innslaget av barn finner vi blant flyktningene fra Afghanistan, mens andelen mellom 18 og 30 år var størst blant de som var født i Serbia/Montenegro. Det er svært få middelaldrende og eldre flyktninger. Andelen over 50 år varierer mellom 2,9 og 5,7 prosent, mens andelen over 60 år varierer mellom 1,2 og 2,4 prosent (tabell 1.4).

Tabell 1.4 Alder i 2001 blant de som fortsatt var bosatt 1/1 2005 etter fødeland.

	Serbia/Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran
Under 18	29,2	33,9	44,4	33,1	26,9
18–30	40,3	32,5	23,7	32,9	31,3
31–40	18,0	24,5	18,0	22,9	26,2
41–50	7,1	6,1	8,1	7,7	11,2
51–60	2,9	1,7	3,9	2,3	2,1
61–70	1,9	1,1	1,3	1,0	2,0
70+	0,5	0,1	0,5	0,2	0,4
N:	(787)	(2231)	(1356)	(4125)	(1307)

Stortinget vedtok våren 2001 en ny bosettingsmodell som trådte i kraft fra og med 2002. Siden så godt som samtlige som ankom i 2000 og 2001 var bosatt i en kommune per 1. januar 2002, har den gruppen vi studerer ikke vært eksponert for den nye bosettingsmodellen ved første bosetting. En side ved den nye ordningen har nettopp vært å redusere omfanget av den store sekundærflyttingen som vi skal beskrive senere i denne rapporten. Den nye modellen er beskrevet i Fafø-rapporten som evaluerer erfaringene med den nye modellen (Friberg og Lund, 2006: s. 22 ff) og en konklusjon er at sekundærflyttingen er blitt redusert i de flyktningkull som etterfulgte de to årganger vi har studert og som ble bosatt under den nye modellen. En følge av den nye ordningen er for eksempel at antall kommuner som tok i mot flyktninger ble redusert fra 370 i 2000 til 210 i 2007 (Hidle og Vangstad 2008).

2 Person eller husholdning

I Norge er det full overensstemmelse mellom hva som defineres som en bolig og som en husholdning. I analyser av boforhold og boligkarrierer er det derfor husholdningen som fremstår som den naturlige analyseenhet. Det datauttak som SSB har foretatt, er imidlertid individdata. Alle individer som er registrert bosatt er imidlertid gitt et unikt husholdningsnummer. Alle personer som er bosatt i samme bolig er gitt samme husholdningsnummer. Ved hjelp av dette nummeret kan man dermed aggregere data om individer med samme husholdsnummer til data om husholdninger.

Ikke alle de som ankom i 2000 og 2001 hadde fått et husholdsnummer i 2001. De som har husholdsnummer 1/1 2005 er imidlertid bosatt og registrert i folkeregisteret på en eksakt bolig. Det å tilhøre en husholdning er imidlertid ikke nødvendigvis en statisk egenskap. En husholdning defineres ut fra eldste person som bor i boligen. Noen flyttinger vil føre til at det etableres nye husholdninger, mens andre flyttinger kun fører til at eksisterende husholdninger endrer sin sammensetning. Slike bevegelser fører til at en del personer i vårt datasett vil ha ulikt husholdningsnummer i 2001 og 2005.

Tabell 2.1 viser hvordan de 9806 individene som fortsatt var bosatt i 2005 fordeler seg med hensyn til husholdsidentifikasjon i 2001 og 2005. 825 personer er ikke tildelt noe husholdsnummer i 2001. Av de resterende 8981 som var bosatt i 2005, er 7445 (83 prosent) identifisert som tilhørende samme husholdning i 2001 og 2005. Resten, 1536 personer, har flyttet på en slik måte at de er blitt identifisert som tilhørende en annen husholdning i 2005 enn hva de gjorde i 2001. Sett i forhold til hele flyktningsgruppen er disse rimelig nok overrepresentert blant de som var mellom 18 og 30 år i 2001.

Tabell 2.1. Flyktninger ankommet i 2000 og 2001 og bosatt 1/1 2005 fordelt etter husholdningsnummerstatus i 2001 og 2005

	Ikke husholdsnummer i 2001	Husholdsnummer i 2005	
Ikke samme husholdsnummer i 2001 og 2005	825	1536	2361
Samme husholdsnummer i 2001 og 2005	X	7445	7445
	825	8981	9806

I og med at ikke alle tilhører samme hushold på begge tidspunkt, kan vi ikke lage noe helt ut perfekt husholdsutvalg. Enten kan vi aggregere på basis av husholdsnummer i 2001. Vi mister da alle som ikke var registrert bosatt i 2001, samtidig som avviket mellom disse husholdingene og hva som utgjør de faktiske hushold øker jo nærmere vi kommer 2005 i tid. Eller så kan vi aggregere ut fra husholdnummer i 2005. På den måten får vi flere hushold, en eksakt representasjon av status i 2005, men dårligere data jo mer vi nærmer oss 2001.

Vi står altså i den situasjon at vi ikke kan få ett optimalt husholdsutvalg med hensyn til å utnytte datas dynamiske karakter, og har derfor valgt å aggregere to datasett av husholdninger, det ene basert på husholdsnummer fra 2001 som ga 5305 husholdninger og det andre på grunnlag av husholdsnummer fra 2005 som ga 6056 husholdninger. Tabell 2.2 viser hvordan flyktninger fra de fem landene er fordelt på de to ulike representasjoner av husholdninger.

Tabell 2.2. Husholdsutvalg basert på husholdnummer i 2001 og 2005 fordelt etter landbakgrunn

	Serbia/Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran	Alle
2001	393	1446	478	2374	614	5305
2005	486	1590	591	2608	781	6056

All husholdsaggregering tar utgangspunkt i den eldste personen av ett sett personer som har samme husholdsnummer i henholdsvis 2001 og 2005. Opplysninger om flytting og boligegenskaper er koblet til denne personen. Andre data om husholdet, som for eksempel antall personer i husholdningen, er utledet ved å telle antall personer med samme husholdsnummer.

3 Flytting

De fem gruppene vi studerer har kun det til felles at de ankom Norge i 2000 eller 2001, og med hensyn til landbakgrunn tilhører en av de fem mest tallrike flyktninggruppene som ankom i disse to årene. Da dette er et fellestrekk som sannsynligvis ikke er av sosial viktighet, og gruppen heller ikke nødvendigvis er representativ for alle flyktninger som ankom i disse to årene eller for flyktninger generelt, vil vi bare unntaksvis presentere resultater for de fem flyktninggruppene samlet. Vi vil derfor i hovedsak presentere resultater for hver av de fem gruppene, og et viktig tema i rapporten blir å sammenlikne flyktninghushold med ulik landbakgrunn.

Fra før vet vi at disse gruppene kjennetegnes av stor såkalt sekundærflytting (Forgaard 2005, Høydahl og Selboe 2006). I tabell 3.1 har vi for hver av de fem gruppene stilt opp det samlede antall flyttinger som er registrert for hver husholdning per år i perioden fra og med 2001 til og med utgangen av 2004. Tabellen viser et utviklingsforløp for alle fem gruppene som mer er preget av likhet gruppene i mellom enn av forskjeller bestemt ut fra ulikt opprinnelsesland. I 2001 er et klart flertall i alle fem grupper registrert med flytting. Andelen som har flyttet blir deretter lavere for hvert år for alle gruppene, samtidig som reduksjonen i flytteaktivitet gradvis avtar slik at den for alle grupper er lavest i 2004. Samtidig er det forskjeller mellom gruppene. Det er registrert minst flytting i 2001 blant flyktninger fra Serbia/Montenegro og fra Iran, og allerede i 2002 har flertallet av husholdningene fra denne gruppen ikke registrert noen flytting, altså bodd hele 2002 i samme bolig som ved inngangen til kalenderåret. I 2003 har flertallet i alle grupper ikke foretatt noen nye flyttinger, og andelen som har flyttet i løpet av kalenderåret er ytterligere litt lavere i 2004 enn i 2003 for alle fem gruppene. Fortsatt er det blant flyktninger fra Serbia/Montenegro og Iran vi finner minst flytting, men forskjellen mellom gruppene med hensyn til hvor mange som flytter blir stadig mindre. I 2002 var for eksempel andelen som flyttet 12 prosentpoeng høyere blant somaliere enn blant de som hadde bakgrunn fra Serbia/Montenegro. I 2004 var forskjellen redusert til 7,7 prosentpoeng.

Tabell 3.1. Antall årlige flyttinger 2001–2004 etter fødeland (basert på husholdsnummer 2005)

Serbia Montenegro (N=486 hushold)

	2001	2002	2003	2004
0	29,2 %	54,7 %	65,0 %	66,9 %
1	53,5 %	39,3 %	28,8 %	27,8 %
2	14,6 %	5,8 %	5,8 %	4,7 %
3	2,3 %	0,2 %	0,2 %	0,6 %
4	0,4 %	-	0,2 %	-

Somalia (N=1590 hushold)

	2001	2002	2003	2004
0	22,1 %	42,7 %	54,1 %	59,2 %
1	46,2 %	39,0 %	34,5 %	31,9 %
2	24,3 %	14,3 %	9,4 %	7,2 %
3	5,8 %	3,6 %	1,5 %	1,4 %
4	1,2 %	0,3 %	0,4 %	0,2 %
5 eller mer	0,4 %	0,2 %	0,1 %	0,1 %

Afghanistan (N=591 hushold)

	2001	2002	2003	2004
0	23,7 %	47,2 %	58,7 %	60,6 %
1	48,1 %	40,1 %	34,3 %	31,8 %
2	23,0 %	10,2 %	5,8 %	6,3 %
3	4,7 %	2,5 %	0,8 %	0,8 %
4	0,5 %	-	0,2 %	0,3 %
5 eller mer	-	-	0,2 %	0,2 %

Irak (N=2608 hushold)

	2001	2002	2003	2004
0	27,2 %	43,7 %	55,9 %	60,3 %
1	46,5 %	39,0 %	32,4 %	30,2 %
2	21,1 %	13,5 %	9,7 %	7,7 %
3	4,4 %	3,2 %	1,8 %	1,4 %
4	0,6 %	0,5 %	0,2 %	0,4 %
5 eller mer	0,2 %	0,1 %	0,1 %	-

Iran (N=781 hushold)

	2001	2002	2003	2004
0	32,1 %	58,0 %	61,8 %	63,8 %
1	52,0 %	32,9 %	29,8 %	28,9 %
2	14,9 %	6,7 %	7,3 %	6,0 %
3	0,9 %	1,8 %	1,0 %	1,2 %
4	0,1 %	0,4 %	0,3 %	0,1 %
5 eller mer	-	0,7 %	-	-

I tabell 3.2 har vi summert antall registrerte flyttinger i perioden 2001–2004. Forskjellene i de årlige flytteratene framkommer også når vi summerer over hele perioden. Rangerer vi gruppene etter andel som ikke har flyttet eller har flyttet kun én gang, er det også her de som er fra Serbia/Montenegro og Iran som har flyttet minst, mens flyktninger fra Somalia har flyttet mest. For de som kom fra Serbia/Montenegro og Iran er medianverdien for antall flyttinger 2, for de tre andre gruppene er medianverdien 4. Det er også i disse to gruppene at færrest har flyttet fem ganger eller mer, nemlig 6,9 prosent blant de som kom fra Serbia/Montenegro og 9,9 prosent blant iranere. Blant afghanere har 14,8 prosent flyttet så mange ganger, mens flytteaktiviteten er størst blant irakere og somaliere der henholdsvis 17,6 og 18,9 prosent har flyttet minst fem ganger i perioden 2001 til og med 2004.

Tabell 3.2. Totalt antall flyttinger for husholdningen 2001–2004 betinget av føde-land (basert på husholdsnummer i 2005)

Antall flyttinger	Serbia/Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran
0	12,1 %	5,8 %	9,5 %	6,4 %	15,6 %
1	19,8 %	10,7 %	10,5 %	14,6 %	15,0 %
2	29,8 %	22,7 %	26,9 %	24,8 %	28,9 %
3	20,6 %	25,0 %	25,2 %	21,1 %	18,3 %
4	10,9 %	17,0 %	13,2 %	15,5 %	12,3 %
5	4,3 %	9,2 %	8,3 %	8,8 %	6,3 %
6	1,0 %	4,9 %	3,4 %	4,6 %	2,2 %
7	1,0 %	2,5 %	2,2 %	2,5 %	1,0 %
8	-	1,3 %	0,5 %	1,1 %	0,3 %
9	0,4 %	0,7 %	0,2 %	0,5 %	0,1 %
10	0,2 %	0,3 %	-	0,1 %	-
11	-	-	0,2 %	-	-
12	-	-	-	0,05 %	-
	(486)	(1590)	(591)	(2608)	(781)

Det neste viktige spørsmål i forbindelse med flytting, er spørsmålet om hvor flyttingene foregår, altså hvor man flytter fra og hvor man flytter til. I motsetning til data om de enkelte flyttinger, er data om bosted kun registrert ved hvert års begynnelse. På den måten kan man ikke få noen informasjon om flyttinger som har skjedd innenfor en og samme kommune. Data om flyttinger først i perioden er også noe usikre ettersom så mye som 37,4

prosent ikke er registrert som bosatt i noen kommune per 1/1 2001 (tabell 3.3). Slik husholdning er definert og husholdsnummer organisert, vil nødvendigvis med vårt utvalgsopplegg og husholdsaggregering ha en eksakt bostedsregistrering i 2005. Som vi ser avtar andelen uten bostedsregistrering fram til 2005, for deretter å øke litt igjen i løpet av 2005. Det er en følge av at hushold er forsvunnet i løpet av 2005, enten gjennom flytting ut av en husholdning eller ut av Norge, eller på grunn av dødsfall.

Tabell 3.3. Andel husholdninger uten registrert bostedskommune per 1/1 angjeldende år. Alle fem flyktningsgrupper samlet (Basert på husholdsnummer 2005)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ikke kommunenummer	37,4	0,6	0,2	0,3	-	2,1

I tabell 3.4 er husholdningene fordelt etter om henholdsvis den kommunen eller det fylket de er bosatt på et tidspunkt, er en annen kommune eller et annet fylke enn hva de var bosatt i ved foregående årsskifte. Siden 37,4 prosent av husholdningene ikke hadde noen bostedskommune per 1/1 2001, vil alle disse automatisk komme i flyttegruppen slik vi her har definert flytting. Dette vil overdrive flyttetallene for 2001 hva angår flytting over kommune- og fylkesgrenser. De tallene vi har presentert i parenteser i kolonnen for 2002, er de tallene vi får dersom vi kun ser på de som hadde registrert bosted 1/1 2001, og som derfor reelt og sikkert har flyttet i løpet av 2001. Vi ser da at flytteaktiviteten, i betydningen flytting over en kommunegrense, avtar over tid fram til 2005, for deretter å øke litt i løpet av 2005. Vi ser også at når det først skjer flytting, er dette i stor grad flytting ikke bare over en kommunegrense, men også over en fylkesgrense. På alle tidspunkt gjelder dette et klart flertall av de husholdningene som flytter.

Tabell 3.4. Andel som per 1/1 angjeldende år bodde i henholdsvis en annen kommune og et annet fylke enn hva de gjorde per 1/1 foregående år. (I parentes resultatene for de som hadde registrert bostedskommune per 1/1. 2001)

	2002	2003	2004	2005	2006
Andel i annen kommune	57,1 (32,8)	19,1	11,8	10,0	12,2
Andel i annet fylke	51,0 (22,3)	14,9	9,3	7,5	9,9

Tabell 3.4 viser imidlertid kun de nettoendringer som kan registreres fra et årsskifte til et annet. For 2001, 2002, 2003 og 2004 har vi registrert det samlede antall flyttinger, men vi har som nevnt ikke noen geografiske opplysninger om de mellomliggende flyttinger. Fra før vet vi imidlertid at 8,2 prosent ikke har flyttet i årene fram til 1/1 2005. Samtidig har vi beregnet at 54 prosent bor i samme kommune 1/1 2005 som de første gang ble registrert bosatt i. Nesten 46 prosent har altså flyttet minst én gang før 1/1 2005, men innenfor samme kommune. Av de resterende har 10 prosent flyttet til en annen kommune i samme fylke, mens 36 prosent har krysset en fylkesgrense i den betydning at deres første registrerte bosted ligger i et annet fylke enn der de var bosatt 1/1 2005.

Som vi ser av tabell 3.5 er de fem flyktninggruppene ganske ulike med hensyn til hvor mye og hvor langt de har flyttet. Det er flyktninger fra Serbia/Montenegro og Iran som både har lavest andel flyttere og høyest andel som har flyttet innenfor samme kommune. Somaliere har høyest andel som har flyttet over en fylkesgrense.

Tabell 3.5 Flytteeatferd fra første bosetting og fram til 1/1 2005 betinget av fødeland (husholdsnummer 2005)

	Serbia/ Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran
Ikke flyttet	12,1	5,8	9,5	6,4	15,6
Bare flyttet innenfor kommunen	52,3	43,0	47,0	44,4	52,0
Bare flyttet innenfor fylket	9,3	10,7	7,1	11,2	7,0
Flyttet til et annet fylke	26,3	40,5	36,4	38,0	25,3
N:	(486)	(1590)	(591)	(2608)	(781)

Flytteeatferden er svært ulik avhengig av hvor man først ble bosatt. I tabell 3.6 har vi inndelt første bosettingskommune etter om dette var Oslo, en kommune i Akershus eller etter landsdel for de øvrige. Når det gjelder de som ble bosatt i Oslo, vil det å flytte innenfor kommunen nødvendigvis være det samme som å flytte innenfor samme fylke. Blant de som først ble bosatt i Oslo, finner vi geografisk sett en meget stabil undergruppe av flyktninger. Bare ni prosent av de husholdene som først ble bosatt i Oslo har forlatt Oslo

kommune. Den mest åpenbare forskjell finner vi nettopp i andelen som har flyttet til et annet fylke. For resten av Østlandet og Sørlandet gjelder dette ca. 30 prosent av husholdningene, andelen er noe høyere på Vestlandet, og nærmer seg halvparten av de husholdningene som først ble bosatt i Trøndelagsfylkene. Hele to av tre hushold som opprinnelig ble bosatt i Nord Norge, hadde flyttet over en fylkegrense før 1/1 2005.

Tabell 3.6 Flytteeatferd fra første bosted til 1/1 2005 betinget av første bosteds geografiske lokalisering (husholdsnummer 2005)

	Oslo	Akershus	Østlandet ellers	Sørlandet	Vestlandet	Trøndelag	Nord Norge
Ikke flyttet	8,9	12,8	9,8	11,7	7,9	7,9	2,9
Bare flyttet innenfor kommunen	82,0	43,6	41,9	46,3	39,8	40,5	23,8
Bare flyttet innenfor fylket	-	14,4	16,6	10,1	14,2	5,9	6,1
Flyttet til et annet fylke	9,0	29,2	31,8	31,9	38,1	45,7	67,3
N:	(1097)	(360)	(1498)	(326)	(1258)	(494)	(1023)

I de to foregående tabeller har vi sett flytteeaktivitet i forhold til landbakgrunn og hvor i Norge man ble bosatt første gang. Hovedfunnet i tabell 3.6 kan sies å være at jo lengre vekk fra Oslo-området en flyktninghusholdning ble bosatt, jo større er sannsynligheten for at husholdningen har krysset en fylkesgrense i sin videre flyttekarriere. Neste spørsmål er hvor disse havner. Siden de som først ble bosatt i Oslo i minst grad flytter, er dette en god indikator på at også Oslo-området vil være et viktig mål for de sekundære flyttebevegelsene.

En avgrensning av et slikt tilflyttingsområde vil nødvendigvis være vilkårlig. Hva skal tas med og hvilke områder skal utelates fra det som vi her i første omgang definerer som det sentrale Oslofjordområdet? Vi har laget en områdedefinisjon der vi har tatt med Oslo, Akershus, Østfold og Vestfold, samt de kommunene i Buskerud som grenser inntil Oslofjorden, nærmere bestemt Drammen, Lier, Røyken og Hurum. I tabell 3.6 viser vi hvor stor andel som 1/1 2005 bor i dette området betinget av hvor første bostedskommune befant seg. Vi har gruppert første bostedskommune på samme vis som i foregående tabell.

Tabell 3.7. Andel som er bosatt i det sentrale Oslofjordområdet 1/1 2005 betinget av hvor man finner første bostedskommune.

Oslo	Akershus	Østlandet ellers	Sørlandet	Vestlandet	Trøndelag	Nord Norge
97,4 % (1097)	96,9 % (360)	55,4 % (1498)	19,0 % (326)	26,9 % (1258)	32,6 % (494)	44,8 % (1023)

Tabellen viser at så godt som samtlige av de som ble bosatt i Oslo eller Akershus, er blitt boende i det vi kaller det sentrale Oslofjordområdet. Fra de seks andre fylkene som vanligvis inngår i det geografiske Østlandsområdet, er mer enn halvparten å finne i de sentrale strøkene rundt Oslofjorden. I de fylkene vi har gruppert som «Østlandet ellers», er det videre slik at 98 prosent av de som opprinnelig bodde i det sentrale Oslofjordområdet, også bodde der i 2005. Av de som først ble bosatt på Østlandet ellers, men ikke i det sentrale Oslofjordområdet, hadde 32 prosent flyttet til det sistnevnte området i 2005. Det er forøvrig ikke nødvendigvis geografisk nærhet som i størst grad betinger flytting. Minst flytting til Oslofjordområdet er det blant de som ble bosatt i Agder-fylkene, og andelen øker etter hvert som vi beveger oss nordover langs kysten av Norge.

Sett i forhold til å flytte over en fylkesgrense, viser tabell 3.6 to ytterpunkter, nemlig Oslo hvor kun hver tiende husstand har flyttet ut av kommunen/fylket, og Nord Norge hvor to av tre har forlatt sitt opprinnelige bosettingsfylke. I tabell 3.8 ser vi på hver av de fem flyktninggruppene som opprinnelig ble bosatt i Oslo og Nord Norge etter hvor stor andel som har flyttet ut av opprinnelig bosettingsfylke og etter andel som i 2005 er bosatt i det som vi foran har definert som det sentrale Oslofjordområdet.

Dersom vi ser på de som i første omgang ble bosatt i Oslo, er det ingen store forskjeller mellom de fem nasjonalitetsgruppene. Svært få har flyttet ut av Oslo, og hovedtyngden av de få som har flyttet ut, har bosatt seg i en annen kommune i det sentrale Oslofjordområdet. For fire av de ulike gruppene gjelder dette mellom 74 og 80 prosent² av dem som har flyttet ut.

² Tallene framkommer ved å sammenlikne andel som har flyttet over en fylkesgrense med andel som totalt sett har flyttet. For flyktningene fra Serbia/Montenegro blir dette for eksempel å sammenlikne de som har flyttet uten å forlate området (8,6 % - (100 % - 97,8 %)), dvs. 6,4 %, med andelen som har forlatt Oslo (8,6 %)

Denne andelen er lavere blant somaliere, nemlig 54 prosent, men her er det i utgangspunktet en lavere andel som har forlatt Oslo. Blant de som opprinnelig ble bosatt i Nord Norge, er det bare blant de som kom fra Serbia/Montenegro at flertallet ikke har krysset en fylkegrense. Disse er også den gruppen som har lavest flytting til det sentrale Oslofjordområdet. I de øvrige grupper har godt over halvparten forlatt det fylke hvor de opprinnelig ble bosatt. Blant somaliere, afghanere og flyktninger fra Irak som fikk første bosted i Nord Norge, har nesten halvparten av husstandene flyttet til det vi har definert som det sentrale Oslofjordsområdet.

Tabell 3.8. Andel som har flyttet ut av første bosettingsfylke og andel som 1/1 2005 var bosatt i det sentrale Oslofjordområdet etter landbakgrunn. Flyktninger med første bostedskommune Oslo eller i Nord Norge.

Første bosettingskommune: Oslo					
	<i>Serbia/ Montenegro</i>	<i>Somalia</i>	<i>Afghanistan</i>	<i>Irak</i>	<i>Iran</i>
Over en fylkesgrense	8,6	6,7	9,4	10,2	11,2
I Oslofjord-området	97,8	96,9	97,6	97,4	97,8
N:	(93)	(358)	(85)	(383)	(178)
Første bosettingskommune: i Nord Norge					
Over en fylkesgrense	44,4	67,5	75,5	67,1	59,6
I Oslofjord-området	22,2	48,1	45,7	45,6	39,3
N:	(45)	(335)	(151)	(572)	(89)

Selv om data om de enkelte flyttinger kun er ajourført fram til 1/1 2005, er også bostedskommune per 1/1 2006 registrert i vårt datasett. Flyttingen bort fra første bosettingskommune stanset ikke opp i 2005. Ved inngangen til 2005 var det 46 prosent som hadde forlatt opprinnelig bosettingskommune. Ett år senere var andelen økt til 51,5 prosent.

I tabell 3.9 viser vi nettoendringer fra 2001 til 2006 med hensyn til bostedfylke. Siden det først er fra og med 1/1 2002 at så godt som samtlige er blitt registrert bosatt, vil vi i hovedsak kommentere endringer fra 2002 til 2006. For de fem flyktninggruppene sett under ett er det kun fem fylker som har en høyere andel bosatte i 2006 enn i 2002, 13 fylker har nedgang, mens ett fylke, Rogaland, omtrent har samme andel i 2002 og 2005. De fem fylkene med økning ligger alle inntil Oslofjorden. Med unntak av Rogaland, er det redusert andel i alle fylker langs kysten, fra og med Telemark til og

med Finnmark. Det har også vært en nettoutflytting fra de to rene innlandsfylkene på Østlandet. Tilveksten har vært størst i Oslo som har en andel i 2006 som var 8,2 prosentpoeng høyere enn i 2002, fulgt av Østfold med 4,1 prosentpoeng høyere andel. Størst nedgang finner vi i Nord Norge der andelen bosatte hushold ble mer enn halvert, fra 13 til 5,2 prosent.

Tabell 3.9. Bostedsfylke 2001–2006 basert på husholdsnummer i 2005 (alle hushold, N= 6056)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Østfold	1,8	3,2	4,3	5,3	6,3	7,3
Akershus	3,1	6,6	7,5	8,1	8,8	9,2
Oslo	10,8	22,4	26,3	28,4	29,9	30,6
Hedmark	2,8	4,1	3,9	3,7	3,6	3,2
Oppland	3,0	4,3	4,2	3,8	3,4	3,0
Buskerud	3,0	5,1	6,0	6,1	6,3	6,6
Vestfold	2,1	3,9	4,3	4,6	4,5	4,5
Telemark	2,4	3,6	3,8	3,7	3,5	3,3
Aust Agder	0,9	2,1	2,1	2,1	2,0	1,9
Vest Agder	2,0	3,3	3,2	3,0	3,0	2,8
Rogaland	3,1	5,1	5,2	5,1	5,2	5,0
Hordaland	5,4	7,6	7,3	7,0	7,0	6,5
Sogn og Fjordane	1,7	2,7	2,2	1,8	1,5	1,2
Møre og Romsdal	3,8	4,9	4,0	3,4	2,9	2,5
Sør Trøndelag	3,2	4,9	4,4	4,3	4,3	4,1
Nord Trøndelag	1,8	2,5	1,8	1,6	1,4	1,1
Nordland	6,5	7,5	5,2	4,2	3,6	2,9
Troms	2,7	3,6	2,9	2,4	1,9	1,6
Finnmark	2,5	1,9	1,4	1,1	0,9	0,7
Ikke kommuner.	37,4	0,6	0,2	0,3	-	2,1

Som vi tidligere har vist har de ulike flyktninggruppene hatt ulik flytteaktivitet. I tabellene fra og med tabell 3.10 til og med tabell 3.14 har vi for hvert opprinnelsesland angitt den fylkemessige lokalisering av første bosted, av bosted per 1/1 2004 og per 1/1 2006.

Fra tabell 3.5 husker vi at flyktninger fra Serbia/Montenegro, sammen med de som kom fra Iran, var de gruppene som i minst grad forlot sin første bostedskommune. Av tabell 3.10 ser vi at de som kom fra Serbia/Montenegro i mindre grad enn hele flyktninggruppen har flyttet til Oslo.

Andelen er kun økt med 3,7 prosentpoeng. Denne gruppen er i mindre grad enn de andre gruppene først blitt plassert i Nord Norge (7,5 prosent), men har også i mindre grad enn de andre forlatt Nord Norge ettersom andelen i 2006 kun er tre prosentpoeng lavere enn i starten.³

Tabell 3.10. Første bostedsfylke, bostedsfylke i 2004 og bostedsfylke i 2006. Flyktninger fra Serbia/Montenegro. Basert på husholdsnummer 2005 (N=486)

	Første	2004	2006
Østfold	6,2	8,4	10,5
Akershus	9,9	10,9	12,1
Oslo	19,1	22,0	22,8
Hedmark	5,3	5,1	4,5
Oppland	3,9	3,3	2,5
Buskerud	7,6	8,4	8,6
Vestfold	5,3	6,4	5,8
Telemark	2,9	3,7	3,5
Aust Agder	3,5	2,9	2,5
Vest Agder	5,3	4,3	4,3
Rogaland	8,4	9,1	8,6
Hordaland	5,8	4,3	3,9
Sogn og Fjordane	0,8	0,8	-
Møre og Romsdal	3,5	2,5	2,1
Sør Trøndelag	3,1	1,9	2,3
Nord Trøndelag	1,6	0,4	0,2
Nordland	5,3	3,3	2,7
Troms	1,4	1,2	1,2
Finnmark	0,8	0,4	0,6
Ikke kommunenr.	-	0,6	1,2

Flyktninger fra Somalia kjennetegnes særlig av en sterk sekundærflytting til Oslo kommune (tabell 3.11). Andelen med bosted i Oslo er nesten blitt fordoblet sett i forhold til hvor første bosetting fant sted. I utgangspunkt var det en nesten like høy andel som var blitt bosatt i Nord Norge (19,2 prosent), men denne var redusert til nesten en fjerdedel i 2006 (5,6 prosent).

³ Det kan i den forbindelse refereres til en interessant studie av flyktninger på et asylmottak i Nordreisa. Kosovoalbanere (flyktninger fra Serbia/Montenegro) som kom til dette mottaket ble veldig godt mottatt av og godt integrert med lokalbefolkningen, og på en langt mer vellykket måte enn senere beboere fra et afrikansk land (se Nicolaysen, 2006).

Tabell 3.11. Første bostedsfylke, bostedsfylke i 2004 og bostedsfylke i 2006. Flyktninger fra Somalia. Basert på husholdsnummer 2005 (N=1590)

	Første	2004	2006
Østfold	2,2	2,3	3,0
Akershus	4,8	5,0	4,8
Oslo	22,5	39,8	44,3
Hedmark	7,2	6,0	5,2
Oppland	6,1	4,7	3,9
Buskerud	3,9	3,7	4,0
Vestfold	3,3	3,7	3,6
Telemark	5,0	4,6	3,9
Aust Agder	1,2	1,5	1,2
Vest Agder	3,1	2,0	1,1
Rogaland	3,3	3,6	3,2
Hordaland	4,5	4,7	4,2
Sogn og Fjordane	3,6	2,2	1,6
Møre og Romsdal	4,5	3,1	2,0
Sør Trøndelag	3,8	2,9	2,6
Nord Trøndelag	1,9	1,3	0,8
Nordland	8,9	4,8	2,8
Troms	5,9	2,5	1,9
Finnmark	4,4	1,4	0,9
Ikke kommunenr.	-	0,2	3,0

Afghanere har et flyttemønster som likner mye på somaliere. Også her blir andelen bosatt i Oslo nesten doblet, men til forskjell fra somaliere er også kommuner i Akershus et alternativ som ofte velges av afghanere. Også her finner vi en sterk flukt fra Nord-Norge. 21,6 prosent av husholdene ble opprinnelig bosatt i Nord Norge. I 2006 var bare 4,7 prosent tilbake.

Tabell 3.12. Første bostedsfylke, bostedsfylke i 2004 og bostedsfylke i 2006. Flykninger fra Afghanistan. Basert på husholdsnummer 2005 (N=591)

	Første	2004	2006
Østfold	1,0	1,4	2,5
Akershus	6,4	12,5	13,4
Oslo	14,4	22,5	27,6
Hedmark	-	0,7	0,8
Oppland	2,2	2,2	1,7
Buskerud	8,8	10,7	10,7
Vestfold	2,4	2,5	2,4
Telemark	0,3	0,3	0,5
Aust Agder	1,5	2,5	3,4
Vest Agder	2,9	3,0	3,6
Rogaland	3,2	4,4	4,4
Hordaland	7,4	8,0	6,9
Sogn og Fjordane	4,2	2,0	1,7
Møre og Romsdal	10,2	7,4	4,9
Sør Trøndelag	9,5	8,6	7,6
Nord Trøndelag	4,1	2,9	2,4
Nordland	7,3	1,7	1,7
Troms	10,2	4,9	2,0
Finnmark	4,1	1,5	1,0
Ikke kommunenr.	-	0,2	0,8

Tabell 3.13. Første bostedsfylke, bostedsfylke i 2004 og bostedsfylke i 2006. Flykninger fra Irak. Basert på husholdsnummer 2005 (N=2608)

	Første	2004	2006
Østfold	3,6	7,4	9,8
Akershus	3,8	6,6	8,0
Oslo	14,7	24,5	25,2
Hedmark	3,5	2,7	2,2
Oppland	4,7	3,7	2,9
Buskerud	3,8	5,9	6,7
Vestfold	4,5	5,7	6,0
Telemark	3,8	3,7	3,2
Aust Agder	1,5	1,7	1,3
Vest Agder	3,6	3,3	3,4
Rogaland	5,6	5,5	5,3
Hordaland	10,5	9,0	8,4
Sogn og Fjordane	2,8	2,1	1,3
Møre og Romsdal	5,8	3,3	2,6
Sør Trøndelag	5,8	4,3	4,3
Nord Trøndelag	3,1	1,6	1,2
Nordland	12,7	5,3	3,7
Troms	2,8	2,1	1,5
Finnmark	3,3	1,2	0,8
Ikke kommunenr.	-	0,3	2,1

Tabell 3.14. Første bostedsfylke, bostedsfylke i 2004 og bostedsfylke i 2006. Flyktninger fra Iran. Basert på husholdsnummer 2005 (N=781)

	Første	2004	2006
Østfold	2,3	5,0	5,6
Akershus	12,5	14,5	16,8
Oslo	22,8	26,4	27,5
Hedmark	4,0	3,8	3,5
Oppland	5,0	4,0	3,1
Buskerud	5,8	6,5	7,0
Vestfold	1,9	2,9	2,4
Telemark	5,6	4,2	4,1
Aust Agder	3,6	3,6	3,7
Vest Agder	3,5	3,3	2,9
Rogaland	5,2	5,2	5,6
Hordaland	6,4	5,9	6,1
Sogn og Fjordane	1,4	0,4	0,3
Møre og Romsdal	2,9	1,8	1,5
Sør Trøndelag	5,6	5,6	4,6
Nord Trøndelag	3,2	2,3	0,9
Nordland	5,0	1,8	1,2
Troms	2,8	2,2	1,2
Finnmark	0,4	-	-
Ikke kommuner.	-	0,5	1,9

Mønstret er ikke særlig forskjellig for flyktninger fra Irak. Som de to forannevnte gruppene nærmest dobler de sin andel i Oslo, som afghanere mer enn dobler de sin andel i Akershus, men til forskjell fra de to andre gruppene er også Østfold et viktig mål for deres sekundærflytting. Heller ikke flyktninger fra Irak forblir i Nord Norge. En andel på 18,8 ved første bosetting er blitt redusert til seks prosent ved inngangen til 2006.

Flyktninger fra Iran har et flyttemønster som likner mer på hva vi finner blant flyktingene fra Serbia/Montenegro. Andelen i Oslo, Akershus og Østfold øker, men relativt beskjedent. Også denne gruppen er i mindre grad blitt bosatt i Nord Norge (8,2 prosent), men har i større grad enn flyktninger fra Serbia/Montenegro forlatt Nord Norge. I 2006 er bare 2,4 prosent tilbake.

4 Fra leieboer til eier, eller omvendt?

De aller fleste av de som ble registrert bosatt i 2001, og dermed gitt et husholdningsnummer i 2001, er registrert i folke- og bolig tellingen som ble gjennomført sent i 2001. Tabell 4.1 viser hvilket disposisjonsforhold disse hadde til sin bolig, ut fra de svarkategorier som folke- og bolig tellingen inneholdt, og fordelt etter landbakgrunn. Med tanke på at dette er grupper som nylig er ankommet, kan ikke eierandelen sies å være oppsiktsvekkende lav. Man kan kanskje snarere reise tvil om at den virkelig kan være så høy. Blant flyktninger fra Serbia/Montenegro hadde en tredjepart allerede blitt eier, mens hver femte husholdning fra Iran og Somalia hadde oppnådd eierstatus i følge folke- og bolig tellingen. Det var klart færre eiere blant de som kom fra Afghanistan og Irak. Kommunale utleieboliger utgjør en viktig del av leietilbudet for flyktningene. Blant de som kom fra Afghanistan leide nesten halvparten av kommunen, mens det samme var tilfelle for ca. en tredjepart for tre av de andre gruppene. Det var færrest kommunale leieboere blant de som kom fra Serbia/Montenegro. Dersom vi ser kommunens andel av leietilbudet for disse gruppene var den også størst for afghanere med 57 prosent av de leide boliger, for iranere og somaliere henholdsvis 49 og 47 prosent, mens tilsvarende andel blant irakere og de som kom fra Serbia/Montenegro var rundt 40 prosent.

Tabell 4.1. Disposisjonsforhold til bolig registrert i folke- og bolig tellingen 2001 etter landbakgrunn (basert på husholdsnummer i 2001)

	Serbia/ Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran	Alle
Selveier	19,8	12,4	8,2	9,6	13,0	11,4
Borettslag	13,0	8,0	4,6	4,5	7,7	6,5
Leier obligasjons- leilighet	0,3	0,4	-	0,3	-	0,2
Leier av privatperson	26,0	26,9	27,2	37,3	27,4	31,6
Leier av boligselskap	6,4	8,8	3,1	8,9	7,7	8,0
Leier av kommunen	23,2	32,8	44,6	32,4	35,5	33,3
Tjenestebolig	3,3	1,0	2,7	0,8	1,8	1,3
Annet	5,9	6,7	7,1	4,4	6,4	5,6
Uoppgitt	2,3	2,9	2,5	1,9	0,7	2,1

For sammenlikningens skyld har vi også presentert fordelingen ut fra de husholdsnummer som gjelder per 2005 (tabell 4.2). Den største forskjellen er rimelig nok at det blir en større andel med uoppgitt disposisjonsforhold. Når denne andelen er lavere enn andel uoppgitt på bostedskommune i 2001, skyldes dette først og fremst at bostedskommuner er registrert først i året, mens folke- og bolig tellingen skjedde mot slutten av året.

Tabell 4.2 Disposisjonsforhold til bolig registrert i folke- og bolig tellingen 2001 etter landbakgrunn (basert på husholdsnummer i 2005)

	Serbia/ Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran	Alle
Selveier	15,8	11,7	6,9	8,8	10,5	10,2
Borettslag	10,7	7,4	3,7	4,2	6,0	5,7
Leier obligasjonslei	0,2	0,4	-	0,2	-	0,2
Leier av privatperson	21,2	26,4	25,0	35,2	23,8	29,3
Leier av boligselskap	5,1	8,2	8,3	7,6	6,1	7,2
Leier av kommunen	20,2	31,9	41,6	32,2	32,4	32,1
Tjenestebolig	2,7	0,9	2,0	0,7	1,4	1,2
Annet	6,6	6,5	5,9	4,5	5,1	5,4
Uoppgitt	17,5	6,5	12,4	5,8	14,6	8,7

Som nevnt er eierandelen høyt sett på bakgrunn av at dette er mennesker som ved tidspunktet for folke- og bolig tellingen hadde oppholdt seg svært kort tid i Norge. Vi kan verken bekrefte eller avkrefte en slik tvil om korrektheten av eieropplysningene, men vi kan i alle fall holde disse tallene opp mot resultatene fra SSBs levekårsundersøkelse blant innvandrere fra 2005–2006. Her fant man en svært høy eierandel ikke bare blant innvandrere fra Serbia/Montenegro med 64 prosent, men også blant innvandrere fra Iran med 65 prosent. Eierandelen var 28 prosent blant de som kom fra Irak og lavest, 16 prosent, blant de som kom fra Somalia (Blom og Henriksen, 2008:42). Afghanere var ikke med i undersøkelsen. At vi så pass kort tid etter 2001 finner en slik økning, lar seg forene med de tallene vi har registrert i 2001. Når man spør i 2005–2006 har det for det første gått noen tid siden folke- og bolig tellingen. Samtidig har man fått med også de innvandrere som kom før år 2000, selv om dette for noen av de fem gruppene nok ikke var så mange. Men samtidig vil vi i denne gruppen også finne flyktninger og innvandrere som har kommet etter 2001, og som har hatt enda kortere tid til å

skaffe seg en bolig de eier. Vi skal også merke oss at resultater blant somaliere, er helt i tråd med hva vi straks skal påvise, nemlig en redusert eierandel over tid.

Vi forventet i utgangspunktet at disposisjonsform til bolig var avhengig av hvor man ble bosatt. Vi forventet at press på boligmarkedet og høye priser skulle korrelere negativt med det å oppnå eierstatus. Ut fra slike antakelser skulle vi vente lavest eierandel i Oslo, og for eksempel langt høyere eierandeler i Nord Norge.

Tabell 4.3 gir ingen støtte til disse forventningene. Tabellen viser derimot at det er høyest andel eiere blant de flyktningene som ved årsskiftet 2001–2002 var bosatt i Oslo. Bortsett fra Trøndelagsfylkene, fant vi lavest eierandel i Nord-Norge. I tabellen har vi slått sammen selveiere og eiere av borettsleiligheter. I Oslo eier halvparten av eierne en leilighet i borettslag. I de øvrige områder som er presentert i tabellen, er det bare Trøndelagsfylkene som har en fordeling i nærheten av dette, men dette er noe om særlig preger Sør-Trøndelag. I alle andre områder er hovedvekten av eierne selveiere. På fylkesnivå er det kun Hedmark hvor vi finner en tallmessig balanse av selveiere og andelseiere innenfor denne gruppen. Tabellen viser forøvrig andel som leier av henholdsvis kommunen eller på annen måte (de som har uoppgitt og annet er utelatt i tabellen). Også kommunal utleie er minst utbredt i Oslo. I de andre områdene er kommunal leie mer utbredt og privat utleie mindre utbredt enn i Oslo. Igjen merker vi oss Trøndelagsfylkene med størst innslag av flyktninger som leier av kommunen. Dette gjelder for begge Trøndelagsfylkene.

Tabell 4.3. Disposisjonsforhold til bolig registrert i folke- og bolig tellingen 2001 etter bostedskommune 1/1 2002 (basert på husholdsnummer i 2001)

	Oslo	Akershus	Østlandet ellers	Sørlandet	Vestlandet	Trøndelag	Nord Norge
Eier	27,6	18,0	18,4	17,0	12,4	9,5	11,7
Leier av kommunen	18,2	31,2	34,6	40,4	36,0	53,2	40,4
Leier av andre	49,0	43,8	39,4	34,7	41,0	28,2	38,6
N:	(1229)	(333)	(1276)	(277)	(1117)	(380)	(690)

Boligeiere i boliger som er tilflyttet etter folke- og bolig tellingen i november 2001, er forsøkt identifisert ved hjelp av boliginntekt, og data fra Statens Kartverk gjennom GAB-registeret.⁴ SSB har testet dette ved å undersøke om noen i husholdningen er oppført med inntekt av egen bolig og/eller fritidshus i skattelikningen. For de som ikke ble registrert som eiere på denne måten, ble det søkt i GAB om noen i husholdningen var tinglyst som eier av fast eiendom. Det siste søket ga svært få eiere utover de som allerede var registrert gjennom boliginntekt.

Reglene for beregning av inntekt av egen bolig skaper visse problemer med hensyn til å identifisere boligeiere ved hjelp av boliginntekt fra skattelikningen. For boliger, i motsetning til fritidshus, har det nemlig vært en frigrense nedad for beregning av boliginntekt. I 2001 ble det for eksempel ikke beregnet inntekt for boliger med likningsverdi under 51 250 kroner. Likningsverdiene var da dessuten satt opp med 15 prosent sammenliknet med året før. I 2002 ble minstegrensen hevet til 80 000 kroner, uten endring av takstene. Samme grense ble beholdt i 2003, men nå med en generell takstøkning på fem prosent. I 2004 ble minstegrensen økt til 90 000 kroner. Ordningen med skatt på beregnet inntekt fra bolig og fritidshus ble opphevet fra og med inntektsåret 2005.

Det er vanskelig å fastslå effekten av slike minstegrenser. Men i 2004 var det 11,6 prosent av de boligeierne som deltok i Levekårsundersøkelsen som ikke fikk boligskatt. Gitt at det også er slik blant flyktninger, skulle man forvente at vi får registrert en drøyt 10 prosentpoeng lavere eierandel enn man faktisk har blant de som har flyttet på seg. Det er mulig at flyktninger har en lavere boligstandard enn nordmenn flest og at den eierandelen som blir registrert på denne måten i enda større grad blir for lav. Det er imidlertid liten grunn til å tro at dette endrer seg over tid, slik at vi registrerer en reell økning fra 2002 til 1/1 2005 dersom andelen øker, og en reell nedgang dersom andelen avtar. Samtidig antar vi med at det er en reell økning av eierandelen sett i forholdet til folketellingen sent i 2001 dersom andelen vi registrerer i 2002 eller senere er mer enn 10 prosentpoeng høyere enn i 2001.

⁴ GAB er et nasjonalt register og informasjonssystem med data om landets grunn-eiendommer, eiere, adresser og bygninger. GAB inneholder alle eiendommer med eiere og offentlig tildelte adresser i Norge (se: <http://www.gab.no/>).

Vi tester forekomst av boligeierskap for samtlige boliger som er bebodd i perioden 2001 til og med 2004. For å bli registrert med boliginntekt er det nok å ha slik inntekt deler av året. En person som for eksempel flyttet inn i en eid bolig på våren 2002, og deretter flyttet inn i en leid bolig på høstparten, vil på denne måte likevel bli registrert som eier i 2002. Dersom vedkommende ikke flytter eller ikke er registrert som eier i noen av de boliger som tilflyttes i 2003, vil vedkommende bli registrert som leieboer av oss i 2003. På denne måten kan vi si at vi overestimerer sannsynligheten for eierskap, men at dette delvis rettes ved at det blir en mer korrekt registrering med et tidsetterslep. Selv om det er åpenbare feilkilder slik vi måler eierskap ved hjelp av dette datasettet, vurderer vi likevel dette som de beste data vi kan få tilgang til, og at dette i alle fall er data som viser tendensene som beskrevet i avsnittet foran.

Tabell 4.4 beskriver utviklingen fra folketellingen høsten 2001 og fram til utgangen av 2004 for alle fem flyktninggruppene samlet. Hovedbildet er at flyttingen sannsynligvis fører til redusert eierandel siden den andel vi registrerer på grunnlag av flyttinger i løpet av 2002 er en langt større reduksjon enn den 10 prosentpoengs reduksjon vi antok å kunne forvente av rent datatekniske årsaker. Nettotilveksten til leieboergruppen kommer imidlertid vel så mye fra de som i folketellingen var registrert med kategorien annet eller som var uten registrert disposisjonsform. Etter 2002 ser vi en svak vekst av eierandelen som er på knappe to prosentpoeng.

Tabell 4.4. Utvikling av disposisjonsform fra 2001 til 31/12 2004. Alle. Basert på husholdsnummer fra 2005 (N=6056).

	2001	2002	2003	2004
Eier	15,9	8,7	9,0	10,5
Leier	70,0	86,1	88,1	87,6
Annet	5,4	1,8	0,8	0,6
Uten opplysning	8,7	3,4	2,1	1,4

I de følgende tabellene har vi på tilsvarende vis studert utviklingen for de fem ulike gruppene. Det framkommer da interessante forskjeller. Tabell 4.5 viser situasjonen for de som kom fra Serbia/Montenegro. Dette var den gruppen som i utgangspunktet hadde høyest eierandel, og allerede i 2002 ligger eierandelen innenfor den datatekniske reduksjon vi antar vil framkomme.

Deretter øker eierandelen, og er sannsynligvis i 2004 minst tre prosentpoeng høyere enn tabellen viser. Dette er en gruppe som flytter mindre enn de fire andre gruppene, og som også i mindre grad har flyttet til Oslo-området. Samtidig er dette mennesker som kommer fra en del av verden der tradisjonen for å eie egen bolig står sterkt. Levekårsundersøkelsen blant innvandrere viste også at innvandrere fra Serbia/Montenegro var den gruppe som oftest eide bolig i opprinnelseslandet, med 17 prosent eiere i landet de kom fra. For irakere, somaliere og iranere varierte tilsvarende andel mellom seks og ni prosent (Blom og Henriksen, 2008: 35).

Tabell 4.5. Utvikling av disposisjonsform fra 2001 til 31/12 2004. Flyktinger fra Serbia/Montenegro. Basert på husholdsnummer fra 2005 (N=486)

	2001	2002	2003	2004
Eier	26,5	22,8	26,1	29,2
Leier	49,4	67,3	67,5	66,3
Annet	6,6	2,3	0,8	0,4
Uten opplysning	17,5	8,0	5,6	4,1

Utviklingen er helt annerledes for flyktingene fra Somalia (tabell 4.6). Det er et påfallende stor fall i eierandel fra 2001 til 2002, og selv om registreringsformen er ulik, må det her ha skjedd en betydelig grad av flytting fra eid til leid bolig. Vi skal også merke oss at leierboerandelen fortsetter å øke slik at nesten alle er blitt registrert av oss som leieboere i 2004.

Tabell 4.6. Utvikling av disposisjonsform fra 2001 til 31/12 2004. Flyktinger fra Somalia. Basert på husholdsnummer fra 2005 (N=1590)

	2001	2002	2003	2004
Eier	19,1	5,8	3,6	2,8
Leier	67,9	90,3	95,0	96,6
Annet	6,5	2,3	0,9	0,4
Uten opplysning	6,5	1,5	0,4	0,2

Tabell 4.7 viser tilsvarende utvikling for flyktinger fra Afghanistan. Også her er det et større fall i eierandel enn et antatt innslag på 10 prosent eiere uten registrert boliginntekt, skulle tilsi. Også her har sannsynligvis noen av de som først ble bosatt i en eid bolig, forlatt denne til fordel for en leid bolig.

Men til forskjell fra hva vi finner hos somaliere, er det ingen videre nedgang. Den registrerte andel i 2004 er endog litt høyere enn i 2002.

Tabell 4.7. Utvikling av disposisjonsform fra 2001 til 31/12 2004. Flyktninger fra Afghanistan. Basert på husholdsnummer fra 2005 (N=591)

	2001	2002	2003	2004
Eier	10,7	5,2	5,2	7,3
Leier	71,1	87,8	90,0	89,2
Annet	5,9	1,7	1,2	1,0
Uten opplysning	12,4	5,2	3,6	2,5

Tabell 4.8 viser en tilsvarende utvikling for flyktninger fra Irak som vi finner for flyktninger fra Afghanistan. Det er en større reduksjon i løpet av 2002 enn hva forhold ved den datatekniske registreringen skulle tilsi, men deretter er det en svak økning av andelen som eier bolig. På slutten av 2004 er denne gruppen i ferd med å nå tilbake til utgangspunktet nær opptil første bosetning.

Tabell 4.8. Utvikling av disposisjonsform 2001 til 31/12 2004. Flyktninger fra Irak. Basert på husholdsnummer fra 2005 (N=2608)

	2001	2002	2003	2004
Eier	13,0	7,2	8,1	10,4
Leier	76,7	89,5	90,0	88,4
Annet	4,5	1,3	1,2	0,5
Uten opplysning	5,8	2,1	3,6	0,8

Utviklingen for den siste av de fem gruppene, flyktninger fra Iran, likner mye på utviklingen vi fant for flyktningene fra Serbia/Montenegro, selv om de starter på et lavere utgangspunkt. Også her finner vi en nedgang i løpet av 2002, men ikke nevneverdig mindre enn hva vi skulle forvente ut fra de nevnte datatekniske årsaker. Deretter øker eierandelen, og i 2004 er det flere i denne gruppen som eier enn hva tilfellet var senhøstes 2001 (tabell 4.9).

Tabell 4.9. Utvikling av disposisjonsform 2001 til 31/12 2004. Flyktninger fra Iran. Basert på husholdsnummer fra 2005 (N=781)

	2001	2002	2003	2004
Eier	16,5	13,6	15,1	17,3
Leier	63,8	76,8	78,6	78,4
Annet	5,1	2,3	1,3	1,0
Uten opplysning	14,6	7,3	5,0	3,3

For to av gruppene, de som kom fra Serbia/Montenegro og de som kom fra Iran, er det altså slik at de gjennom senere flyttinger øker sin eierandel, men de øvrige oftest flytter seg bort fra eierstatus. I tabell 4.10 har vi vist hvordan disposisjonsform for alle fem gruppene sett under ett er avhengig av antall flyttinger i tidsrommet 2001–2004. Vi finner størst eierandel blant de som er blitt boende i samme bolig. At vi får en andel som er fem prosentpoeng høyere enn i utgangspunktet, viser større flyttehyppighet blant de som startet med å leie enn blant de som startet med å eie. Deretter synker eierandelen med økende flytteaktivitet fram til og med fire flyttinger, for deretter å stabilisere seg.

Tabell 4.10. Disposisjonsforhold ved utgangen av 2004 avhengig av antall flyttinger. Alle basert på husholdsnummer i 2005

	0	1	2	3	4	5	6	7	8 +
Eie	20,9	15,4	10,5	8,1	6,7	8,7	7,5	6,2	4,4
Leie	67,2	80,5	88,0	91,8	93,2	91,3	92,5	93,8	95,6
Annet	1,2	1,5	1,0	-	0,1	-	-	-	-
Uoppgitt	10,7	2,7	0,5	0,1	-	-	-	-	-
	497	827	1538	1339	901	495	239	129	91

I tabellene 4.11–4.15 viser vi sammenhengen mellom antall flyttinger og disposisjonsform for hver av gruppene. Tabell 4.11 viser situasjonen for de som har sin bakgrunn i Serbia/Montenegro. Vi finner høyest eierandel blant de som har blitt boende i den boligen de opprinnelig flyttet inn i. Det er en svak tendens til at økt flytting reduserer eierandelen, med unntak av de som har flyttet svært mye. Med det klare forbehold om at vi ikke får med alle eiere på grunn av minstegrensen for registrert boliginntekt, kan vi med rimelig sikkerhet si at uansett hvor mye flytting som skjer innenfor denne flyktningsgruppen, så kommer man ikke nevneverdig lavere i eierandel enn hva som folke- og bolig tellingen i 2001 ga som resultat for hele gruppen.

Tabell 4.11. Disposisjonsforhold ved utgangen av 2004 for flyktninger fra Serbia/Montenegro avhengig av antall flyttinger. Basert på husholdsnummer i 2005

	0	En	To	Tre	Fire	Fem eller flere
Eier	42	34	22	27	23	39
Leier	36	58	77	73	77	61
Annet	-	-	1	-	-	-
Uoppgitt	22	7	-	-	-	-
N:	(59)	(96)	(145)	(100)	(53)	(33)

Når det gjelder flyktninger fra Somalia er mønstret ganske entydig. I utgangspunktet er eierandelen lav, og så godt som all flytting går i retning av utleie (tabell 4.12). At eierandelen er lavere blant de som fortsatt bor i første bolig enn blant alle i 2001, viser videre at bostabiliteten i denne gruppen har vært større blant de som var leieboere enn blant de som ble eier i den første bosettingen.

Tabell 4.12. Disposisjonsforhold ved utgangen av 2004 for flyktninger fra Somalia avhengig av antall flyttinger. Basert på husholdsnummer i 2005

	0	En	To	Tre	Fire	Fem eller flere
Eier	14	9	2	1	*	*
Leier	84	89	96	99	100	100
Annet	1	1	1	-	-	-
Uoppgitt	1	1	-	*	-	-
N:	(93)	(170)	(361)	(397)	(270)	(299)

*:Mindre enn 0,5 prosent

Tabell 4.13 viser en liknende utvikling for de som kom fra Afghanistan. Med unntak av de som har flyttet kun én gang, har de som har flyttet mer en klart lavere eierandel. Eierandelen blir imidlertid ikke eliminert gjennom flytting, noe som nærmest var tilfelle blant somalierne.

Tabell 4.13. Disposisjonsforhold ved utgangen av 2004 for flyktninger fra Afghanistan avhengig av antall flyttinger. Basert på husholdsnummer i 2005

	0	En	To	Tre	Fire	Fem eller flere
Eier	11	15	6	5	6	6
Leier	66	82	90	95	94	94
Annet	4	-	3	-	-	-
Uoppgitt	20	3	1	-	-	-
N:	(56)	(62)	(159)	(149)	(78)	(87)

Som vi ser av tabell 4.14 er det også blant irakere en tendens til at de som har flyttet har lavere eierandel enn de som har blitt boende i sin første bolig. Antall flyttinger har imidlertid ingen betydning for eierandelen.

Tabell 4.14. Disposisjonsforhold ved utgangen av 2004 for flyktninger fra Irak avhengig av antall flyttinger. Basert på husholdsnummer i 2005

	0	En	To	Tre	Fire	Fem eller flere
Eier	20	10	12	8	8	10
Leier	74	86	87	92	92	90
Annet	5	2	1	-	-	-
Uoppgitt	-	2	1	-	-	-
N:	(167)	(382)	(647)	(550)	(404)	(458)

Når eierandelen for flyktninger som kom fra Iran har økt mellom 2001 og 2005, skyldes dette særlig de som kun har flyttet én gang. Mer flytting har så langt redusert eierandelen innenfor denne gruppen.

Tabell 4.15. Disposisjonsforhold ved utgangen av 2004 for flyktninger fra Iran avhengig av antall flyttinger. Basert på husholdsnummer i 2005

	0	En	To	Tre	Fire	Fem eller flere
Eier	21	28	14	17	10	12
Leier	61	67	84	83	89	88
Annet	3	1	1	-	1	-
Uoppgitt	16	4	1	-	-	-
N:	(122)	(117)	(226)	(143)	(96)	(77)

Flytting kan skje over kortere eller lengre strekninger. I tabell 4.16 har vi for hver av flyktningsgruppene vist andel som er registrert som eier avhengig av om flyttingen har skjedd innenfor opprinnelig bosettingskommune, om det har vært flytting ut av kommunen, men ikke ut av fylket eller om det har vært flytting som minst én gang har skjedd over en fylkegrense, uten retur til opprinnelig bostedsfylke. Med ett unntak, finner vi høyest eierandel blant de som har blitt boende i den boligen der de opprinnelig ble bosatt. Eneste unntak er iranere som har flyttet til en annen kommune innenfor det fylket de opprinnelig ble bosatt. Hos afghanere er det heller ingen forskjell mellom de tre gruppene som har holdt seg innenfor samme fylke. Her er det blant de som har forlatt opprinnelig bosettingsfylke at eierandelen nærmest er eliminert. Blant somaliere er det av liten betydning hvor langt de flytter. Nesten alle ender som leieboere uansett.

Tabell 4.16. Eierandel ved utgangen av 2004 avhengig av bosted i forhold til første bostedskommune og fødeland.

	Ikke flyttet	I samme kommune	I samme fylke	I annet fylke
Serbia/Montenegro	42	30	20	25
Somalia	14	3	2	1
Afghanistan	11	9	10	3
Irak	20	11	10	8
Iran	21	17	27	13
Alle	21	12	10	7

Vi har tidligere påvist en betydelig flytting til det sentrale Oslofjordområdet. Tabell 4.17 viser hvordan flyttebevegelser sett i forhold til dette området påvirker disposisjonsform. Den gruppen av alle fem nasjonalitetene som har høyest eierandel er de som opprinnelig ble bosatt i dette området og som har oppholdt seg der siden. Man skulle kanskje forvente at de som forlot dette området lettere skulle bli eiere, men det er ikke tilfelle. Det er imidlertid så få som flytter «mot strømmen» at gruppen tallmessig blir så liten at den verken er av særlig bosettingsmessig betydning, eller er noe videre analyserbar. Lavest eierandel finner vi blant de som har flyttet inn i det sentrale Oslofjordområdet, men forskjellen er liten mellom disse og de som har forblitt utenfor området.

Tabell 4.17. Disposisjonsforhold ved utgangen av 2004 avhengig av sentralitet av første bostedskommune og bostedskommune 1/1 2005

Første bosteds-kommune:	Utenfor det sentrale Oslofjordområdet		Det sentrale Oslofjordområdet		
	Bostedskommune 1/1 2005:	Utenfor sentrale Oslofjordområdet	Sentrale Oslofjordområdet	Utenfor sentrale Oslofjordområdet	Sentrale Oslofjordområdet
Eier		9	6	10	15
Leier		87	94	90	83
Annet		1	*	-	*
Uoppgift		2	-	-	1
N:		(2740)	(1325)	(50)	(1941)

* Under 0,5 %

I tabell 4.18 viser vi eierandelen for hver av flyktninggruppene etter om de har holdt seg utenfor det sentrale Oslofjordområdet, om de har flyttet til dette området, eller om de opprinnelig ble bosatt i og fortsatt bor i området. Med unntak av afghanere, er eierandelen høyest blant de som hele tiden har

vært bosatt i det sentrale Oslofjordområdet. Ellers synes det å være liten forskjell avhengig av om de som opprinnelig ble bosatt utenfor området fortsatt oppholder seg utenfor eller har flyttet til det vi har definert som det sentrale Oslofjordområdet.

Tabell 4.18. Eierandel ved utgangen av 2004 betinget av sentralitet av første og daværende bostedskommune og fødeland.

Første bostedskommune	Utenfor det sentrale Oslofjordområdet		I det sentrale Oslofjordområdet
	Utenfor sentrale Oslofjordområdet	Sentrale Oslofjordområdet	
Serbia/Montenegro	23 (212)	22 (59)	37 (208)
Somalia	2 (643)	1 (393)	5 (537)
Afghanistan	5 (304)	4 (125)	1 (160)
Irak	10 (1237)	7 (640)	13 (714)
Iran	15 (344)	10 (108)	22 (322)

5 Boligstørrelse

For så mye som 97,9 prosent av husholdningene var boligstørrelse registrert i folke- og bolig tellingen i 2001. I tabell 5.1 viser vi hvordan boligstørrelse er fordelt etter opprinnelsesland. Sett i forhold til alle bebodde boliger i Norge, har flyktningene fra disse landene langt mindre boliger. Totalt sett var det bare henholdsvis fem og 13 prosent av alle norske boliger som hadde henholdsvis ett og to rom. I 39,7 prosent av boligene var det fem rom eller mer.

Tabell 5.1. Antall rom i følge folke- og bolig tellingen 2001 etter landbakgrunn. (Basert på husholdsnummer 2001)

	Serbia/ Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran	Alle
Ett	18,2	31,6	25,1	30,7	21,8	28,5
To	26,3	29,2	27,0	29,8	30,8	29,3
Tre	27,6	16,8	20,2	18,4	23,1	19,4
Fire	14,3	12,0	15,0	12,5	13,8	12,8
Fem	6,8	6,8	7,7	5,5	7,0	6,3
Seks el. mer	6,8	3,7	4,9	3,0	3,6	3,7
N:	(384)	(1404)	(466)	(2329)	(610)	(5193)

Nå vil husholdsstørrelse være svært avgjørende for en boligs skikkethet for ett gitt hushold. Som vi ser av tabell 5.2 var det langt flere en-persons hushold innenfor den flyktninggruppen vi analyserer enn i totalbefolkningen. Men samtidig er store hushold, hushold med minst fem medlemmer, oftere å finne blant de flyktningene som ankom Norge i disse åra enn tilfelle er for totalbefolkningen bosatt i Norge.

Tabell 5.2. Husholdsstørrelse blant de fem flyktninggruppene og i den norske totalbefolkning.

	En	To	Tre	Fire	Fem eller mer
Flyktninger	54,8	14,6	10,8	7,2	12,6
Alle hushold	37,7	27,2	13,7	13,6	7,7

Tradisjonelt har man definert trangboddhet som enten å ha en bolig med ett rom, eller å bo i en bolig med færre rom enn antall husstandsmedlemmer. Ut fra denne definisjonen var 7,7 prosent av norske hushold trangbodde i følge levekårsundersøkelsen i 2001. Dersom man utelukker hushold med én person og ett rom fra gruppen trangbodde, satt man igjen med 3,4 prosent av alle husholdene (Nordvik 2006: 37). I følge den tradisjonelle og videste av

de to definisjonene over var hele 40,5 prosent av flyktninggruppen trangbodde i 2001. I fortsettelsen vil vi utelate en-persons hushold med ett rom fra trangboddgruppen. Likevel er 25,0 prosent av denne flyktninggruppen trangbodde senhøstes 2001.

I tabell 5.3 har vi fordelt husholdningene ut fra trangboddhet/ romslighet i fem grupper. Det er for det første de som vi kan kalle svært trangbodde i betydningen at det finnes to eller flere personer mer enn antall rom i boligen (benevnt som - 2 + i tabellen). Det er videre de hushold som har som har ett husholdsmedlem mer enn antall rom (- 1). Det er deretter de som har likt antall rom og antall husholdmedlemmer (benevnt som Likt). De hushold som er benevnt med uttrykkene «+1» og «+2» er hushold som henholdsvis har ett rom mer enn antall personer og hushold som har minst to flere rom til rådighet enn antall medlemmer i husholdningen. Tabell 5.3 viser at fordelingen på denne variabelen i høy grad er bestemt av husholdsstørrelse og at det sannsynligvis er barnefamilier som er mest trangbodde.

Tabell 5.3. Grad av trangboddhet betinget av antall husholdsmedlemmer. Alle (husholdsnummer 2001)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9+	Alle
- 2 +	*	*	18,2	29,6	49,0	78,2	92,7	94,4	100,0	13,4
- 1	*	27,0	27,7	32,0	30,5	14,5	4,6	5,6	-	11,6
Likt	37,7	34,7	29,3	24,6	11,9	5,5	1,8	-	-	31,4
+ 1	33,3	22,1	13,0	7,9	4,5	1,8	-	-	-	23,6
+ 2 +	29,0	16,2	11,8	5,8	4,1	-	0,9	-	-	20,0
N:	(2807)	(775)	(570)	(378)	(269)	(165)	(109)	(54)	(58)	(5185)

* Umulig kombinasjon

Tabell 5.4 viser hvordan trangboddhet avhenger av hvilket land flyktningene kommer fra. Det er relativt små forskjeller mellom gruppene, men de som kom fra Afghanistan skiller seg ut med høyest andel svært trangbodde.

Tabell 5.4. Grad av trangboddhet etter landbakgrunn. Basert på husholdsnummer 2001. Prosent

	Serbia/Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran	Alle
- 2 +	17,3	12,4	24,1	11,7	12,3	13,4
- 1	17,4	8,8	10,1	10,7	18,7	11,6
Likt	28,9	29,8	27,3	33,1	33,0	31,4
+ 1	17,2	24,7	21,7	25,5	19,2	23,6
+ 2 +	19,2	24,3	16,8	19,0	16,8	20,0
N:	(384)	(1404)	(466)	(2329)	(610)	(5193)

I rapporten fra den seneste levekårsundersøkelsen blant innvandrere har man brukt den såkalt tradisjonelle definisjon av trangboddhet der både hushold med færre rom enn antall personer og aleneboende med ett rom defineres som hushold som bor trangt. Trangboddheten var størst blant de som kom fra Somalia og Serbia/Montenegro der drøyt 60 prosent var trangbodde. Innvandrere fra Irak lå nærmest med ca. 55 prosent trangbodde. Blant innvandrere fra Iran bodde ca. tredjeparten objektivt sett trangt (Blom og Henriksen, 2008:44, samt data som ble presentert på seminar på Institutt for samfunnsforskning 10. april 2008). Innvandrere finner seg imidlertid til rette med mindre romslige boliger enn den norske etniske majoritetsbefolkningen. 18 prosent av disse synes boligen er for liten, seks prosentpoeng høyere enn andelen som objektivt definert bor trangt. Blant alle innvandrere fra Somalia var det 46 prosent som mente at boligen var for liten (ca. 20 prosentpoeng lavere enn andelen objektivt sett var trangbodde). Blant tilsvarende gruppe fra Irak var det 37 som mente boligen var for liten (også dette ca. 20 prosentpoeng lavere enn det objektive målet for trangboddhet). Blant de som kom fra Iran var det 25 prosent som følte at boligen var for liten. Av de fire gruppene var dette den gruppen der forskjellen mellom subjektiv følelse av trangboddhet og objektivt definert trangboddhet var minst. De som i størst grad fant seg til rette i en objektivt sett for trang bolig var innvandrere fra Serbia/Montenegro. Mens drøyt 60 prosent objektivt sett ble ansett som å bo trangt, var det bare 24 prosent som mente boligen var for liten (Blom og Henriksen 2008:44).

Spørsmålet om antall rom i boligen er godt dekket opp av folke- og boligtellinger i 2001. Men for de senere flyttinger er imidlertid ikke opplysninger om antall rom komplette. I ca. halvparten av de tilflyttede boliger finner vi ingen opplysninger om antall rom (tabell 5.5).

Tabell 5.5. Data om antall rom i boliger tilflyttet i perioden 2001–2004 (basert på husholdsnummer 2005)

	2002	2003	2004
Har flyttet minst én gang i løpet av året	3239	2592	2361
Ikke opplysninger om antall rom i siste tilflyttede bolig i angjeldende år	1547	1321	1319
Manglende romantall sett i forhold til alle som flyttet dette året	47,8 %	51,0 %	55,9 %
Manglende romantall sett i forhold til alle	25,5 %	21,8 %	21,8 %

Vi kan presentere utviklingen i boligstørrelse og trangboddhet på to måter. Vi kan enten presentere romantall for de husholdene som vi har komplette romopplysninger for. Med unntak av 2001 får vi da for alle år et høyt antall ubesvart, men romopplysningene for de øvrige antas å være pålitelige. Utviklingen av antall rom målt på denne måten er vist i tabell 5.6. Alternativt kan vi anta at ingen flytter til en mindre bolig, og gir de uten romopplysninger det antall rom de hadde i den siste boligen der romantallet er kjent (tabell 5.7). Vi får da opplysninger om nesten alle, men det er liten grunn til å tro at dette gir pålitelige data for de som har flyttet. Det er liten grunn til å tro at all flytting skjer til større bolig. Med den sterke flyttingen til sentrale strøk på Østlandet, skulle man snarere tro at det motsatte ville kunne være tilfelle.

Tabell 5.6. Antall rom ved utgangen av året. Kun de med sikre opplysninger om antall rom i boligen er gitt romantall (basert på husholdsnummer 2005, N=6056)

	2001	2002	2003	2004
Ett	25,1	14,1	14,4	13,0
To	26,5	18,4	19,4	18,2
Tre	18,0	16,3	16,8	17,1
Fire	12,4	11,9	12,5	14,1
Fem	6,0	6,1	6,9	7,8
Seks	2,2	2,3	2,6	2,7
Sju e.m.	1,4	1,8	2,1	2,1
Ikke oppl.	8,4	28,9	25,3	24,8

Tabell 5.7. Antall rom ved utgangen av året. De som er uten opplysninger er tilordnet antall rom i siste bolig der antall rom var kjent. (basert på husholdsnummer 2005, N=6056)

	2001	2002	2003	2004
Ett	25,1	21,0	19,3	17,8
To	26,5	25,4	24,8	24,0
Tre	18,0	20,6	21,4	21,4
Fire	12,4	14,5	15,4	16,9
Fem	6,0	7,5	8,6	9,4
Seks	2,2	2,6	3,0	3,3
Sju e.m.	1,4	2,2	2,5	2,8
Ikke oppl.	8,4	6,1	4,9	4,3

Når vi skal se på trangboddhet i 2005, må vi for det første kun se på husholdninger slik disse er definert ut fra husholdsnummer i 2005. Dette betyr

at vi ikke har husholdsopplysninger, og dermed heller ikke boligdata i 2001, for de hushold som ikke eksisterte med eget husholdsnummer i 2001. Dette er 509 av husholdene i 2005. For det andre velger vi å begrense oss til de som vi har eksakte boligdata om per 1/1 2005. Som vist i tabell 5.5, fører dette til at vi ikke vet om antall rom i boligen for hver femte husholdning. I tabell 5.8 har vi vist fordelingen av trangboddhet i 2001 og 2005 for de husholdningene vi har boligdata for. Gitt at det ikke er systematisk forskjell mellom de boligene hvor det er registrert opplysninger om antall rom og de boliger der slike data ikke finnes, viser tabellen en bevegelse mot økt trangboddhet. Dette gjelder særlig andelen som vi kan definere som svært trangbodde, nemlig de hushold som består av to eller flere personer enn antall rom i boligen.

Tabell 5.8. Grad av trangboddhet i 2001 og 1/1 2005. (Basert på husholdsnummer i 2005). Prosent

	2001	2005
-2+	16	25
-1	12	15
0	29	22
+1	21	17
+2+	18	21
Ikke registrert	5	-
N:	(4552)	(4552)

Vi har også krysskjørt trangboddhetsmålene for de to årene. Som vist i tabell 5.9 (kolonnen merket alle) befinner 38 prosent seg i samme situasjon i 2005 og i 2001. I henhold til hvordan trangboddhet er gruppert i tabell 5.8, har 25 prosent kommet i en bedret situasjon, mens 37 prosent har kommet i en forverret situasjon. Det er ingen store forskjeller mellom totalfordelingen og fordelingene for hver enkelt flyktninggruppe. Mellom flyktninggruppene er det likevel forskjeller som kan påpekes. Det er blant flyktninger fra Somalia vi finner størst andel som er blitt utsatt for forverring med hensyn til grad av trangboddhet, mens flyktninger fra Iran kan oppvise størst grad av forbedring.

Tabell 5.9. Endring av grad av trangboddhet fra 2001 til 2005 avhengig av landbakgrunn.

	Serbia/Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran	Alle
Bedring	27	22	24	25	35	25
Uendret	43	36	40	38	39	38
Forverring	30	42	36	37	26	37
N:	(331)	(1146)	(401)	(1925)	(537)	(4340)

Vi vil avslutningsvis se nærmere på sammenhengen mellom flytting og trangboddhet. I en såkalt vellykket norsk boligkarriere vil flytting ofte resultere i en bedre tilpasning mellom antall rom og antall husholdsmedlemmer. På den annen side vil et stort antall flyttinger kunne være et uttrykk for en problematisk situasjon der flyttingene gir uttrykk for manglende evne til å beholde en bolig, og dermed sannsynligvis heller ikke være handlinger som gir bedre tilpasning mellom antall mennesker og antall rom. I vår flyktninggrupper er antall flyttinger stort, samtidig som det er en sterk strøm til de områder i landet hvor boligprisene er høyest. Vi skulle derfor ikke forvente at økt antall flyttinger fører til mindre trangboddhet.

I tabell 5.10 viser vi sammenhengen mellom trangboddhet 1/1 2005 og antall flyttinger fram til denne dato. Det er en svak tendens i retning av at økt antall flyttinger synes å redusere trangboddhet. Dette er et noe overraskende funn sett i forhold til forventningene vi ga uttrykk for ovenfor om at et stort antall flyttinger kan være uttrykk for en problematisk boligsituasjon. Blant de som ikke har flyttet var det 27 prosent som hadde en bolig med flere rom enn antall husholdsmedlemmer, blant de som flyttet tre ganger var andelen økt til 41 prosent, og blant de som hadde flyttet seks ganger eller mer var andelen som bodde romslig hele 52 prosent. Av de som har flyttet seks ganger eller mer har litt over halvparten eksakt seks flyttinger. I denne gruppen er det litt færre trangbodde og litt flere med romslig bolig enn blant de som har flyttet sju eller flere ganger, men også i den siste gruppen sett under ett er situasjonen bedre enn for de som har flyttet mindre enn seks ganger.

Tabell 5.10. Grad av trangboddhet i 2005 betinget av antall flyttinger

	0	1	2	3	4	5	6+
-2+	33	27	26	24	22	22	16
-1	19	17	16	13	11	18	9
0	20	23	22	22	23	18	23
+1	14	18	16	16	20	21	22
+2	13	16	21	25	25	22	30
N:	(444)	(725)	(1245)	(995)	(586)	(306)	(251)

Det viser seg at dette mønstret framkommer, uansett landbakgrunn. I tabell 5.11 har vi brutt ned på de fem ulike fødelandene. Vi må da nødvendigvis foreta en grovere inndeling av flyttevariabelen. For alle land er det nok observasjoner til å fremstille hushold med henholdsvis én, to og tre flyttinger separat, men siden dette ikke ville ha endret tendensen i tabellen, har vi av plasshensyn valgt den grupperingen som vi viser i tabellen.

Tabellen viser at uansett landbakgrunn fører flytting til mindre grad av trangboddhet. De som ikke er registrert med noen flytting, må vi anta er bosatt i den boligen de opprinnelig ble bosatt. Sammenlikner vi andelen som bor trangt i denne gruppen med de fra samme land som har flyttet minst fire ganger etter 2001, så avtar denne andelen med 25 prosentpoeng både blant de som kom fra Serbia/Montenegro og fra Afghanistan, med 22 prosentpoeng blant de som kom fra Somalia og med 17 prosentpoeng blant de som kom fra Irak. Den største reduksjonen finner vi hos de som kom fra Irak med 33 prosentpoeng. Tilsvarende har andelene som bor romslig, i betydning å ha flere rom enn husholdsmedlemmer, økt med 30 prosentpoeng blant de som kom fra Serbia/Montenegro, 28 prosentpoeng blant de som kom fra Afghanistan, 27 prosentpoeng blant de som kom fra Iran, og minst med henholdsvis 18 og 17 prosentpoeng blant de som kom fra Irak og Somalia.

Tabell 5.11. Grad av trangboddhet i 2005 betinget av antall flyttinger og fødeland

		0	1-3	4+
Serbia/Montenegro	-2+	39	18	10
	-1	15	18	19
	0	20	25	15
	+1	4	18	21
	+2+	22	21	35
	N:	(46)	(261)	(52)
Somalia	-2+	48	30	25
	-1	10	11	11
	0	16	21	22
	+1	15	16	21
	+2+	11	22	22
	N:	(92)	(758)	(356)
Afghanistan	-2+	44	38	27
	-1	20	13	12
	0	18	19	16
	+1	13	13	18
	+2+	4	17	27
	N:	(45)	(275)	(104)
Irak	-2+	32	25	20
	-1	19	15	14
	0	23	23	22
	+1	12	17	20
	+2 +	14	19	24
	N:	(158)	(1293)	(532)
Iran	-2+	16	13	9
	-1	30	20	4
	0	20	21	25
	+1	19	23	26
	+2 +	15	27	35
	N:	(103)	(378)	(99)

Det skal ikke underslås at disse funnene er basert på ufullstendige data. For en stor del av de som flytter har det ikke vært mulig å utlede antall rom i boligene som tilflyttes. Dette skyldes sannsynligvis mangler ved det bolig-adresseregister som skulle etableres på grunnlag av forrige folke- og bolig-telling og fortløpende ajourføres gjennom flyttemeldinger. Svært mye av flyttingen i den flyktninggruppen vi har undersøkt skjer til Oslo, nettopp til den del av landet hvor det har vært størst problemer med å få boligadresse-registret komplett. Det er også mulig at relativt nyankomne flyktninger ikke i tilstrekkelig grad avgir den nødvendige informasjon som trengs for å oppdatere et slikt register. Men den store andelen uten boligopplysninger må uten tvil sies å være bekymringsfull høy, med tanke på at neste folke- og bolig-telling, i 2011, etter planene skal være registerbasert.

6 Forsørgingskilder

I vårt datamateriale er det tilkoblet data om tre kilder til forsørgelse for årene 2002, 2003 og 2004. Det er bostøtte, sosialhjelp og yrkesinntekt. Vi starter med tabell 6.1 som viser hvor stor andel av husholdningene som mottok hver av de to offentlige ytelsene og hvor stor andel som var registrert med yrkesinntekt i tre årene. Det bør legges til at den perioden som beskrives nesten i sin helhet er å finne før introduksjonsprogrammet for flyktninger og innvandrere ble igangsatt i september 2004.

Det er klare forskjeller mellom gruppene med hensyn til hvor mange som mottar ulike ytelser og hvordan disse har utviklet seg. Afghanere har størst andel som mottar bostøtte. Både denne gruppen og de som kommer fra Somalia har klart høyere mottaksandel i 2004 enn i 2002. Også blant irakere er det en liknende, men ikke like sterk økning. Blant de som kom fra Iran og Serbia/Montenegro er det ingen økning av andelen som mottar bostøtte. Forskjellen mellom gruppene med hensyn til å få tildelt bostøtte, har økt i denne perioden. I 2002 var variasjonsbredden 26,1 prosentpoeng, i 2004 var den 31,8.

Ser vi bort fra flyktninger fra Serbia/Montenegro som også har klart lavest mottakerandel for sosialhjelp, er forskjellen mellom gruppene mindre når det gjelder sosialhjelp enn tilfelle var for bostøtte. Alle grupper har lavere mottakerandel i 2004 enn i 2002. Størst nedgang finner vi blant irakere.

Tabell 6.1. Mottak av bostøtte, sosialhjelp eller at noen i husholdningen har egen yrkesinntekt etter landbakgrunn. Andeler som mottar/tjener. Hushold basert på husholdsnummer i 2005

	Serbia/Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran
Bostøtte 02	18,6	25,6	44,7	21,7	30,2
Bostøtte 03	18,5	33,3	54,0	26,4	30,6
Bostøtte 04	19,3	36,0	51,1	26,3	29,4
Sosialhjelp 02	29,2	62,6	64,6	56,2	52,8
Sosialhjelp 03	28,2	62,3	65,0	51,5	50,8
Sosialhjelp 04	27,4	60,8	62,8	44,5	46,0
Yrkesinntekt 02	66,9	52,3	59,1	65,5	53,1
Yrkesinntekt 03	69,3	54,8	65,7	68,3	62,1
Yrkesinntekt 04	71,6	52,5	71,1	70,4	68,2

Andelen som hadde registrert yrkesinntekt varierte i 2002 mellom 52,3 og 66,9 prosent. Med ett unntak har denne andelen økt i alle gruppene, og varierer lite etter landbakgrunn i 2004. Det eneste unntaket er somaliere som har holdt seg på stedet hvil. I 2004 var forskjellen til gruppen som lå nærmest kun 0,8 prosentpoeng. I 2004 er forskjellen økt til 15,7 prosentpoeng. Ved å måle på husholdsnivå får man høyere sysselsettingsrater enn om man måler på individnivå. Av hele flyktningbefolkningen mellom 16 og 74 år, inkludert også de som kom før og etter 2000 og 2001, var sysselsettingsprosenten i slutten av 2004 høyest blant de som kom fra Serbia/Montenegro med 50 prosent, tett fulgt av flyktninger fra Iran med 48,7 prosent. For irakere i samme aldersgruppe var andelen 36,2, blant afghanere 28,4 og lavest blant somaliere med 27,6 prosent (Olsen, 2005, s 24)

Tabell 6.2 viser hvordan årlig utbetalt beløp av henholdsvis bostøtte og sosialhjelp er fordelt blant de som nyter godt av slike ytelser. Bostøtte er både den mest standardiserte av ytelsene, den ytelsen som er lavest og den ytelsen som varierer minst. Utbetalt sosialhjelp er på et klart høyere nivå, og varierer langt mer. Tabellen viser også hvordan yrkesinntekten er fordelt. Denne ligger på et høyere nivå enn sosialhjelp, men viser også størst spredning. Bostøtten øker fra 2002 til 2003, men endrer seg lite fram til 2004. Sosialhjelp blir redusert over tid, mens yrkesinntekten øker gjennom perioden.

Tabell 6.2. Fordeling av bostøtte, sosialhjelp og yrkesinntekt 2002–2004 i 1000 kr. Alle basert på husholdsnummer 2005

Bostøtte	1.kvartil	Median	3. kvartil
2002	11	20	28
2003	17	26	35
2004	16	26	33
Sosialhjelp			
2002	35	84	134
2003	28	75	129
2004	26	67	121
Yrkesinntekt			
2002	31	110	206
2003	34	124	229
2004	38	134	244

Tabellene 6.3–6.7 viser fordelingene for de samme offentlige ytelser og yrkesinntekten for hver av de fem flyktninggruppene. Tabell 6.3 viser at blant de som kom fra Serbia/Montenegro er utbetalt bostøtte og sosialhjelp

på samme nivå som for gruppen totalt sett. (se tabell 6.2) Nivået på yrkesinntekten er imidlertid klart høyere enn for gruppen totalt sett.

Tabell 6.3. Fordeling av bostøtte, sosialhjelp og yrkesinntekt 2002–2004 i 1000 kr. Flyktninger fra Serbia/Montenegro basert på husholdsnummer 2005

Bostøtte	1.kvartil	Median	3. kvartil
2002	13	20	31
2003	18	27	34
2004	12	20	29
Sosialhjelp			
2002	35	80	132
2003	36	72	127
2004	20	64	118
Yrkesinntekt			
2002	84	175	245
2003	82	196	276
2004	95	215	311

Går vi videre til flytningene fra Somalia (tabell 6.4), finner vi små forskjeller fra forrige gruppe med hensyn til hvor mye som er utbetalt i bostøtte og sosialhjelp. Nivået for yrkesinntekt er imidlertid langt lavere blant de som kom fra Somalia enn blant de som kom fra Serbia/Montenegro

Tabell 6.4. Fordeling av bostøtte, sosialhjelp og yrkesinntekt 2002–2004 i 1000 kr. Flyktninger fra Somalia basert på husholdsnummer 2005

Bostøtte	1.kvartil	Median	3. kvartil
2002	10	20	29
2003	16	25	34
2004	14	26	33
Sosialhjelp			
2002	36	77	116
2003	29	71	115
2004	24	58	104
Yrkesinntekt			
2002	23	87	169
2003	23	95	186
2004	20	93	199

Flyktninger fra Afghanistan (tabell 6.5) har fått utbetalt høyere beløp i sosialhjelp enn flyktninger fra Somalia, men beløpene er på samme vis som blant somalierne for nedadgående. I 2002 var yrkesinntekten for de som hadde slik inntekt lavere enn blant somaliere, men har senere økt mer blant afghanere slik at de er kommet opp på samme nivå.

Tabell 6.5. Fordeling av bostøtte, sosialhjelp og yrkesinntekt 2002–2004 i 1000 kr. Flyktninger fra Afghanistan basert på husholdsnummer 2005

Bostøtte	1.kvartil	Median	3. kvartil
2002	12	22	31
2003	19	29	37
2004	21	29	35
Sosialhjelp			
2002	47	105	186
2003	43	92	173
2004	25	71	163
Yrkesinntekt			
2002	19	67	151
2003	22	75	186
2004	27	97	199

Når det gjelder de som kom fra Irak, viser tabell 6.6 at det er så godt som ingen reduksjon av sosialhjelpsutbetalingene. De som har yrkesinntekt befinner seg imidlertid på et klart høyere nivå enn flyktninger fra Somalia og Afghanistan, men klart lavere enn de som kommer fra Serbia/Montenegro.

Tabell 6.6. Fordeling av bostøtte, sosialhjelp og yrkesinntekt 2002–2004 i 1000 kr. Flyktninger fra Irak basert på husholdsnummer 2005

Bostøtte	1.kvartil	Median	3. kvartil
2002	11	18	25
2003	16	26	34
2004	17	26	34
Sosialhjelp			
2002	29	77	136
2003	23	72	131
2004	25	74	128
Yrkesinntekt			
2002	39	131	221
2003	46	149	249
2004	46	155	262

Tabell 6.7 viser utviklingen for den siste gruppen vi studerer, de som kom fra Iran. Gruppen kjennetegnes av en betydelig reduksjon i beløpene som utbetales i sosialhjelp, og selv om nivå for yrkesinntekt øker, plasserer de som kom fra Iran seg foran de fra Afghanistan og Somalia, men bak de som kom fra Irak og Serbia/Montenegro.

Tabell 6.7. Fordeling av bostøtte, sosialhjelp og yrkesinntekt 2002–2004 i 1000 kr. Flyktninger fra Iran basert på husholdsnummer 2005

Bostøtte	1.kvartil	Median	3. kvartil
2002	11	21	28
2003	17	26	33
2004	17	26	33
Sosialhjelp			
2002	53	98	152
2003	33	80	132
2004	28	66	118
Yrkesinntekt			
2002	19	80	186
2003	25	92	220
2004	41	117	238

Det neste spørsmål vi stiller er om de omfattende flyttebevegelsene vi har påvist har noen betydning for mottak av offentlige ytelser og yrkesdeltakelse som gir inntekt. I tabellene 6.8, 6.9. og 6.10 har vi for hver av flyktning-gruppene sett på andel som får bostøtte, andel som har fått sosialhjelp og andel som har yrkesinntekt avhengig av hva slags flyttebevegelser som har skjedd etter første bosetting og fram til 1/1 2005.

Tabell 6.8. Andel som fikk bostøtte i 2004 fordelt etter flytteaktivitet fra første bosetting og fram til 1/1 2005

	Ikke flyttet	Flyttet innenfor kommunen	Flyttet ut av kommunen, men ikke ut av fylket	Flyttet ut av fylket
Alle	30	30	37	31
Serbia/Montenegro	20	16	29	23
Somalia	32	34	51	35
Afghanistan	57	51	48	50
Irak	22	26	31	26
Iran	32	30	26	28

Det vil normalt være en viss treghet i bostøtteordningen. Utbetaling skjer normalt på grunnlag av boligsituasjon i foregående år. Flytting behøver derfor nødvendigvis ikke å gi seg utslag i registrerte bostøttmottak i en så kort analyseperiode som vi her opererer med. Tabell 6.8 viser da også små eller ingen forskjeller avhengig av flytteaktivitet. Eneste unntaket er somaliere som har flyttet ut av opprinnelig bosettingskommune, men som fortsatt bor i samme fylke. Vi har ingen god forklaring av hvorfor denne gruppen langt oftere får bostøtte enn andre flyktninger fra Somalia.

Om man hadde trodd at flytting fra opprinnelig bosettingskommune reduserer sannsynligheten for å få sosialhjelp, så er dette ikke tilfelle. Tabell 6.9 viser ingen systematisk tendens til at flytting fra opprinnelig bosettingskommune har ført til mindre sannsynlighet for å få sosialhjelp. Den gruppen som oftest fikk sosialhjelp er den samme gruppen som oftest fikk bostøtte, nemlig somaliere som har forlatt opprinnelig bostedskommune, men ikke opprinnelig bostedsfylke.

Tabell 6.9. Andel som fikk sosialhjelp i 2004 fordelt etter flytteaktivitet fra første bosetting og fram til 1/1 2005

	Ikke flyttet	Flyttet innenfor kommunen	Flyttet ut av kommunen, men ikke ut av fylket	Flyttet ut av fylket
Alle	43	49	54	50
Serbia/Montenegro	37	21	38	31
Somalia	47	61	74	59
Afghanistan	59	68	69	56
Irak	35	45	46	45
Iran	46	45	38	51

Hva angår yrkesinntekt, er det kun ett unntak fra følgende tendens: For alle som har flyttet, uansett om dette er innenfor samme kommune, samme fylke eller ut av opprinnelig bosettingsfylke, så er andelen som har registrert yrkesinntekt i 2004 høyere enn blant de som fortsatt bor i samme bolig som i 2001. Eneste unntak er flytninger fra Serbia/Montenegro som har flyttet, men ikke forlatt opprinnelig bostedsfylke (tabell 6.10).

Tabell 6.10. Andel med yrkesinntekt i 2004 fordelt etter flytteaktivitet fra første bosetting og fram til 1/1 2005

	Ikke flyttet	Flyttet innenfor kommunen	Flyttet ut av kommunen, men ikke ut av fylket	Flyttet ut av fylket
Alle	57	65	66	68
Serbia/Montenegro	66	73	60	75
Somalia	34	53	56	54
Afghanistan	66	74	67	70
Irak	63	67	72	75
Iran	57	68	71	74

For å studere endring over tid på husholdsnivå må vi avgrense oss til de stabile husholdningene, nærmere bestemt de husholdninger som blir

identifisert ved hjelp av husholdsnummeret per 1/1 2005, og som samtidig hadde samme nummer også i 2001. Totalt er dette 4238 hushold.

Vi vil først vise hvordan yrkesinntekten har utviklet seg for disse stabile flyktningshusholdene. I tabell 6.11 viser vi først to tidstverrsnitt fra 2002 og 2004 med de kumulative fordelingene av yrkesinntekt for hver av de fem gruppene. I denne del av tabellen vil reduserte prosenttall være uttrykk for en forbedring. Når for eksempel andelen fra Serbia/Montenegro med yrkesinntekt under 200 000 kroner er blitt redusert fra 68,2 til 60,8 prosent, er jo dette ensbetydende med at andelen som tjente 200 000 kr eller mer i samme tidsrom økte fra 22,8 til 29,2 prosent.

I tabellens siste kolonne har vi sett på endringer fra 2002 til 2004 for hver enkelt hushold, og vist fordelingen innen hver gruppe med hensyn til om yrkesinntekten er økt, er blitt redusert eller er uendret. Vi har i den sammenheng basert oss på inntekt avrundet til nærmeste hele 1000 kroner.

Tabell 6.11. Kumulativ fordeling av yrkesinntekt i 2002 og 2004, samt fordeling med hensyn til endret inntekt fra 2002 til 2004, etter fødeland. Bare hushold med samme husholdsnummer i 2005 og 2001 er tatt med

	2002	2004	Endring 2002–2004	
<i>Serbia/Montenegro</i>				
Ikke yrkesinntekt	31,6	28,4	Nedgang	25 %
< 50	41,2	39,7	Uendret	22 %
< 100	49,6	45,5	Økning	50 %
< 200	68,2	60,8		
<i>Somalia</i>				
Ikke yrkesinntekt	46,1	46,3	Nedgang	30 %
< 50	65,6	66,3	Uendret	35 %
< 100	74,8	73,7	Økning	35 %
< 200	90,0	86,2		
<i>Afghanistan</i>				
Ikke yrkesinntekt	38,1	27,4	Nedgang	22 %
< 50	62,3	50,2	Uendret	22 %
< 100	74,7	61,1	Økning	56 %
< 200	88,1	75,9		
<i>Irak</i>				
Ikke yrkesinntekt	32,3	28,8	Nedgang	29 %
< 50	51,1	46,1	Uendret	21 %
< 100	59,8	54,5	Økning	51 %
< 200	77,9	69,1		
<i>Iran</i>				
Ikke yrkesinntekt	41,7	27,9	Nedgang	20 %
< 50	61,2	45,1	Uendret	23 %
< 100	71,7	56,2	Økning	57 %
< 200	85,2	74,3		

I 2002 fant vi høyest nivå på yrkesinntekt blant flyktninger fra Serbia/Montenegro. Flyktninger fra Irak fulgte nærmest, mens de tre andre gruppene lå relativt nær hverandre, men samtidig på et klart lavere inntektsnivå enn flyktninger fra Irak. Også i 2004 kommer flyktningene fra Serbia/Montenegro best ut, også denne gang med flyktningene fra Irak nærmest. Av de tre gjenværende gruppene har afghanere og iranere økt inntekten klart mer enn somaliere. Som gruppe betraktet står somaliene nesten på stedet hvil. Dette framgår av endringskolonnene helt til høyre i tabellen. I fire av gruppene har minst hver annen husholdning kunnet vise til økt yrkesinntekt, mot bare hver tredje hushold blant somaliene.

Vi har også sett på hvordan bruk av sosialhjelp har endret seg fra 2002 til 2004. Tabell 6.12 viser for hver av de fem gruppene hvor store andeler som henholdsvis ikke har fått sosialhjelp verken i 2002 eller i 2004 (kategorien «ikke» i tabell 6.12), andelen som ikke lenger var sosialhjelpsmottaker i 2004 («ut»), andelen som var blitt sosialhjelpsmottaker i 2004 («inn») og endelig andelen som fikk sosialhjelp i både 2002 og 2004 («stabil»). Fra før vet vi at det er store forskjeller i bruk av sosialhjelp. Blant de som kom fra Somalia og Afghanistan var ca. halvparten mottakere både i 2002 og 2004. Ser vi på forholdet mellom de som hadde vært og de som ble sosialhjelpsmottakere, er andelen som ikke lenger fikk sosialhjelp bare ubetydelig større enn andelen nye mottakere. Blant flyktninger fra Irak og Iran var det imidlertid drøyt dobbelt så mange som forsvant fra mottakergruppen som antallet nye mottakere i 2004 sammenliknet med 2002.

Tabell 6.12. Grad av stabilitet med hensyn til bruk av sosialhjelp i 2002 og 2004 etter fødeland

	Serbia/Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran
Ikke	66	24	21	35	41
Ut	9	15	15	20	15
Inn	7	12	11	8	6
Stabil:	18	49	53	37	38
N:	393	1446	478	1307	614

Så langt har vi sett de ulike forsørgelseskilder hver for seg. I fortsettelsen skal vi se dem i sammenheng. I tabell 6.13 viser vi for de stabile husholdningene forholdet mellom de ulike forsørgelseskilder for hvert av de tre årene fra 2002

til 2004. Som vi ser er det hvert år mellom 12 og 14 prosent hvor vi ikke har fått registrert noen opplysninger. Grunnen kan være at dette er hushold som er blitt innvilget en eller annen form for trygdeytelse som ikke er tatt med i vår registrering.

Tabell 6.13. Fordeling av ulike forsørgingskilder i hele flyktninggruppen 2002 og 2004. Kun hushold med samme husholdsnummer i 2001 og 2005.

	2002	2003	2004
Ingen registrering	14	12	12
Yrkesinntekt	25	28	33
Yrkesinntekt og sosialhjelp	23	18	16
Yrkesinntekt og bostøtte	3	4	4
Yrkesinntekt, sosialhjelp og bostøtte	13	16	15
Sosialhjelp	12	9	7
Bostøtte	1	1	2
Sosialhjelp og bostøtte	11	12	12

Samlet sett finner en viss økning av andelen hushold som kun baserer seg på yrkesinntekt, samtidig som det er en tilsvarende stor reduksjon av andelen som kun baserer seg på sosialhjelp. Det er også en nedgang i andelen som baserer seg både på yrkesinntekt og sosialhjelp, mens forekomsten av de øvrige kombinasjoner er uendret.

Dette gjelder hele gruppen sett under ett. I tabellene 6.14 til 6.18 tar vi for oss flyktninger fra hvert av opprinnelseslandene. Tabell 6.14 viser hvordan de ulike forsørgelseskilder er fordelt blant flyktninger fra Serbia/ Montenegro. Dette er den gruppen som er klart i tet med hensyn til å basere seg kun på yrkesinntekt. Andelen er dessuten økende. Men dette er også den gruppen som har høyest andel uten registrert verdi på noen av de tre variablene.

Tabell 6.14. Fordeling av ulike forsørgingskilder i 2002 og 2004 blant flyktninger som kom fra Serbia/Montenegro (N=393)

	2002	2003	2004
Ingen registrering	21	19	16
Yrkesinntekt	47	49	55
Yrkesinntekt og sosialhjelp	9	9	7
Yrkesinntekt og bostøtte	4	3	2
Yrkesinntekt, sosialhjelp og bostøtte	8	9	8
Sosialhjelp	4	5	4
Bostøtte	1	1	1
Sosialhjelp og bostøtte	5	5	7

Tabell 6.15 viser situasjonen for flyktninger fra Somalia. Alt i alt er det her små endringer å finne. Kombinasjonen yrkesinntekt og sosialhjelp reduseres, men denne reduksjonen oppveies ikke av noen tilsvarende økning av yrkesinntekt alene. Andelen som kun mottar sosialhjelp er også svakt nedadgående, men den nedgangen oppveies av en tilsvarende svak vekst av hushold som mottar både sosialhjelp og bostøtte.

Tabell 6.15. Fordeling av ulike forsørgingskilder i 2002 og 2004 blant flyktninger fra Somalia (N=1446)

	2002	2003	2004
Ingen registrering	15	13	14
Yrkesinntekt	18	20	20
Yrkesinntekt og sosialhjelp	24	21	18
Yrkesinntekt og bostøtte	1	3	2
Yrkesinntekt, sosialhjelp og bostøtte	10	14	14
Sosialhjelp	15	12	11
Bostøtte	2	2	3
Sosialhjelp og bostøtte	14	16	17

For flyktningene fra Afghanistan er det en viss økning av andelen som kun forsørger seg ved hjelp av yrkesinntekt (tabell 6.16). Afghanere er også den gruppe som kommer høyest ut med hensyn til å benytte alle tre forsørgingskilder.

Tabell 6.16. Fordeling av ulike forsørgingskilder i 2002 og 2004 blant flyktninger fra Afghanistan (N=478)

	2002	2003	2004
Ingen registrering	7	6	6
Yrkesinntekt	14	16	22
Yrkesinntekt og sosialhjelp	19	14	15
Yrkesinntekt og bostøtte	6	9	7
Yrkesinntekt, sosialhjelp og bostøtte	23	30	30
Sosialhjelp	9	5	3
Bostøtte	4	2	2
Sosialhjelp og bostøtte	17	18	16

Blant irakerne (tabell 6.17) finner vi også en økt tendens til at husholdningene kun forsørger seg ved hjelp av yrkesinntekt. Av de fem gruppene er det i 2004 bare de som kom fra Serbia/Montenegro som har høyere andel med kun yrkesinntekt som forsørgelseskilde. Det er videre en fallende tendens til å forsørge seg ved hjelp av sosialhjelp, både av sosialhjelp alene og av sosialhjelp kombinert med yrkesinntekt.

Tabell 6.17. Fordeling av ulike forsørgingskilder i 2002 og 2004 blant flyktninger fra Irak (N=2374)

	2002	2003	2004
Ingen registrering	12	11	12
Yrkesinntekt	27	32	39
Yrkesinntekt og sosialhjelp	27	20	17
Yrkesinntekt og bostøtte	2	3	4
Yrkesinntekt, sosialhjelp og bostøtte	12	15	13
Sosialhjelp	11	9	6
Bostøtte	1	1	1
Sosialhjelp og bostøtte	8	9	10

For iranere (tabell 6.18) finner vi en tilsvarende økning som blant irakere med hensyn til å forsørge seg ved hjelp av yrkesinntekt alene. Vi finner også tilsvarende nedgang som blant irakere i andelen som kun mottar sosialhjelp. Når det gjelder kombinasjon av sosialhjelp og minst én annen forsørgingskilde, er nedgangen helt marginal, fra 42 til 39 prosent.

Tabell 6.18. Fordeling av ulike forsørgingskilder i 2002 og 2004 blant flyktninger fra Iran (N=614)

	2002	2003	2004
Ingen registrering	19	16	14
Yrkesinntekt	25	30	37
Yrkesinntekt og sosialhjelp	15	15	14
Yrkesinntekt og bostøtte	3	4	4
Yrkesinntekt, sosialhjelp og bostøtte	16	19	18
Sosialhjelp	11	8	6
Bostøtte	1	1	1
Sosialhjelp og bostøtte	11	8	7

I tabell 6.19 viser vi nettoendringene fra 2002 til 2004 med hensyn til forsørgelse ved hjelp av offentlige ytelser og yrkesinntekt. En husholdning kan enten basere seg fullt og helt på egen yrkesinntekt, fullt og helt på ytelser fra det offentlige eller på en kombinasjon av ytelser og inntekt. Det er disse kombinasjoner, fordelt etter opprinnelsesland som er framstilt i tabell 6.20. I seks vedleggstabeller har vi vist de detaljerte overgangsmatrisene mellom 2002 og 2004 for alle fem gruppene.

Med hensyn til å motta offentlige ytelser er det nedgang fra 2002 til 2004 i alle grupper. Størst nedgang finner vi blant irakere, iranere og

afghanere, og minst blant de som kom fra Serbia/Montenegro og Somalia. I de to siste gruppene er det også en svak vekst i andelene som kun mottar offentlige ytelser. Det er imidlertid en viktig forskjell mellom de to gruppene. De som kom fra Serbia/Montenegro hadde den klart minste forekomst av offentlige ytelser, mens flyktningene fra Somalia kun ble passert av flyktninger fra Afghanistan. Når det gjelder yrkesinntekt er det økning i alle grupper, unntatt somalierne. Men også her er det en økt andel som kun baserer seg på inntekt. Dersom vi ser på andelen som kun forsørger seg via yrkesinntekt varierte denne i 2002 mellom 44,5 og 14,0 prosent med flyktninger fra Serbia/Montenegro på topp og flyktninger fra Afghanistan på bunn. I 2004 har flertallet av de som kom fra Serbia/Montenegro maktet å forsørge seg ved hjelp av yrkesinntekt alene. På grunn av veksten i forsørging gjennom yrkesinntekt, har afghanerne passert somalierne. Vi bør også merke oss at i 2004 er afghanere den av gruppene der innslaget av yrkesinntekt er høyest.

Tabell 6.19. Andel som forsørger seg via offentlige ytelser og/eller yrkesinntekt etter opprinnelsesland. 2002 og 2004. Bare hushold med samme husholdnummer i 2001 og 2005

Serbia/Montenegro	2002	2004	Endring
Offentlige ytelser	32,7	30,2	- 2,5
Kun offentlige ytelser	10,2	12,0	+ 1,8
Yrkesinntekt	67,0	70,4	+ 3,4
Kun yrkesinntekt	44,5	52,2	+ 7,7
Somalia			
Offentlige ytelser	65,9	64,1	-1,8
Kun offentlige ytelser	28,7	30,1	+ 1,4
Yrkesinntekt	55,9	55,2	- 0,7
Kun yrkesinntekt	18,7	21,2	+ 2,5
Afghanistan			
Offentlige ytelser	79,2	72,9	- 6,3
Kun offentlige ytelser	30,9	21,1	-9,8
Yrkesinntekt	62,3	73,5	+ 11,2
Kun yrkesinntekt	14,0	21,7	+ 7,7
Irak			
Offentlige ytelser	61,1	49,9	- 11,2
Kun offentlige ytelser	20,4	16,6	-3,8
Yrkesinntekt	66,9	71,5	+ 4,5
Kun yrkesinntekt	26,2	38,2	+ 12,0
Iran			
Offentlige ytelser	59,6	51,1	- 8,5
Kun offentlige ytelser	23,0	12,7	- 10,3
Yrkesinntekt	58,7	72,3	+ 13,6
Kun yrkesinntekt	22,1	34,0	+ 11,9

Det siste tema vi vil belyse er forholdet mellom inntekt og disposisjonsform. I den norsk etniske majoritetsbefolkningen har det lenge vært en meget sterk positivt korrelasjon mellom disposisjonsform og inntekt. Eierandelen øker sterkt og monotont med økende inntekt (Gulbrandsen 2006:14).

Som tidligere nevnt kan vi ved å fokusere på yrkesinntekt, sosialhjelp og bostøtte stå i fare for å miste noen av de postene som inngår i begrepet samlet inntekt. Med dette forbehold har vi likevel summert sammen yrkesinntekt, sosialhjelp og bostøtte, og kalt summen vi da får for «samlet inntekt». Av de som er registrert med husholdsnummer i 2005 har 12,7 prosent (768 hushold verdi null eller negativ). Bare 13 hushold blant disse var registrert med negativt beløp. For de som er registrert med positiv verdi har vi inndelt i fire like store grupper (kvartiler). Grenseverdiene framgår av tabell 6.20. Denne tabellen viser hvordan eierandelen varierer med «samlet inntekt» etter landbakgrunn.

Tabell 6.20. Eierandel 1/1 2005 etter inntekt og landbakgrunn

	Serbia/Montenegro	Somalia	Afghanistan	Irak	Iran	Alle
Null	27	5	15	13	24	14
< 78	21	3	2	4	9	5
78–155	24	1	3	5	10	5
156–247	22	4	7	7	14	8
> 247	41	3	13	22	33	22

Med unntak av somaliere og afghanere er det klart høyest eierandel i det vi her har definert som det høyeste inntektskvartil. Ser vi bort fra gruppen som vi verken har registrert yrkesinntekt, sosialhjelp eller bostøtte for, så øker imidlertid eierandelen med inntekt også blant afghanere. Når eierandelen uten unntak er relativt høy i gruppen uten registrert «inntekt», tyder dette på at det er noen inntektskomponenter som vi ikke har fått registrert. At dette kan være en eller annen form for trygdeytelse er sannsynlig.

7 Avslutning

Hvert år kommer et stort antall flyktninger og asylsøkere til Norge. Hvem disse er og hvor de kommer fra vil være bestemt av forholdene i det land eller det landområde hvor de har sin opprinnelse. De som får bli, blir gradvis bosatt i en norsk kommune. Deretter skjer det en stor såkalt sekundærflytting, der flyktningene oftest ikke bare forlater den kommunen der de opprinnelig ble bosatt, men også det fylke eller den landsdel der den første bostedskommunen var lokalisert. Denne del av rapporten handler om denne såkalte sekundærflyttingen.

Rapporten handler ikke om alle flyktninger, men i følge oppdragsgivers ønske om flyktninger som hadde vært i Norge noen tid. Det siste ble operasjonalisert som opphold i Norge siden 2000 eller 2001. Vi har deretter forsøkt å følge de utvalgte gruppene videre, frem til 1/1 2005 og for bostedskommunens del fram til 1/1 2006.

Vår andre avgrensning ble gjort på grunnlag av opprinnelsesland. Vi valgte ut de fem største gruppene som ankom i de to årene. Den klart største gruppen kom fra Irak. Disse utgjorde 5687 personer. Så langt vi kan se fra våre data ble 11,4 prosent av disse aldri bosatt. 1/1 2005 var 3885, 68,3 prosent av de som opprinnelig ankom, fortsatt registrert som bosatt i en norsk kommune. 20,3 prosent har altså blitt registrert bosatt, men er ikke lenger bosatt 1/1 2005. Siden nesten ingen av disse er avgått med døden, er det altså en betydelig andel blant de irakiske flyktninger som kom til Norge i 2000 og 2001 som senere har forlatt landet. Hvorvidt noen av disse skulle oppholde seg skjult i Norge, har vi ikke data som kan fortelle om.

Den nest største gruppen hadde sin opprinnelse i Somalia. 2608 ankom, og 2,7 prosent av disse ble aldri registrert som bosatt. 15,3 prosent har vært registrert som bosatt, men var ikke lenger bosatt 1/1 2005. Ut fra størrelse var de tre neste gruppene relativt jevnstore. 1470 personer kom fra Iran, 4,4 prosent av disse ble aldri bosatt, mens 20,5 prosent var ute av Norge per 1/1 2005. 1386 kom fra Afghanistan. Bare 0,8 prosent av disse ble aldri registret som bosatt, og 13,1 prosent var ikke lenger bosatt 1/1 2005. Den femte største gruppen var 1134 flyktninger fra det området som den gang utgjorde Serbia/Montenegro. Majoriteten av disse var fra Kosovo. 17,3

prosent av disse ble aldri registrert som bosatt, og 24,5 prosent ble bosatt, men hadde forlatt Norge 1/1 2005.

Tallene over viser store forskjeller mellom de fem gruppene. Det er for eksempel betydelig forskjell i andel som ble registrert som bosatt i en norsk kommune. Det gjaldt nesten alle som kom fra Afghanistan (99,2 prosent), fra Somalia (97,3 prosent) og fra Iran (95,6 prosent). Tallet var lavere for flyktinger fra Irak (88,6 prosent) og klart lavest for de som kom fra Serbia/Montenegro (82,7 prosent). Det er mindre forskjell dersom vi ser på den videre utvikling med hensyn til bosetting. Nesten alle afghanerne har fortsatt å bo i Norge, i det minste fram til 1/1 2006. Den nest høyeste andel av stabile beboere i Norge finner vi blant irakere med 92,6 prosent, mens en klart høyere andel av de som ble bosatt fra de tre andre opprinnelseslandene senere har forlatt Norge. 85,6 prosent av somalierne, 83,3 prosent av de som hadde sin opprinnelse i Serbia/Montenegro og 81,6 prosent av de som kom fra Irak bodde fortsatt i Norge ved starten av 2006.

Sammenliknet med den norsk etniske majoritetsbefolkningen har denne gruppen et fellestrekk, nemlig langt mer flytting. Ser vi på perioden 2001 til 2004 er det bare et mindretall som har fortsatt med å bo i den boligen de opprinnelig ble bosatt. Andelen varierer mellom 5,8 prosent blant hushold fra Somalia og 15,6 prosent blant hushold fra Iran. Ser vi på andelen som i perioden 2001 til 2004 i gjennomsnitt har flyttet minst én gang årlig (minst fire flyttinger totalt), er denne høyest blant somaliere (35,9 prosent) og irakere (33,2 prosent). Blant afghanere har 28 prosent såpass mye flytting, mens de som kom fra Iran og fra Serbia/Montenegro har flyttet minst med 22,2 og 17,8 prosent med minst fire flyttinger i perioden.

Ser vi på første bosetting, viser denne at flyktingene er godt spredt utover Norge. 1/1 2002 var 22,4 prosent bosatt i Oslo, 6,6 prosent i Akershus og 24,2 prosent i en kommune på resten av Østlandet. Kun 5,4 prosent fant veien til Sørlandet, mens 20,3 ble bosatt på Vestlandet. Trøndelag tok imot 7,4 prosent av gruppen, mens 13 prosent «fant veien» til Nord Norge. Man kan si at denne flyktningsgruppens bidrag til å opprettholde folketallet i Nord Norge ble ganske så kortvarig. 1/1 2006 var andelen som fortsatt bodde i nord redusert til 5,2 prosent. Trøndelag hadde nå en andel på 5,2 prosent, Vestlandets andel var redusert fra 20,3 til 15,2

prosent. Andelen i de to sørlandsfylkene var kun redusert fra 5,4 til 4,7 prosent. Det var på Østlandet de fleste havnet. I Oslo økte andelen fra 22,4 til 30,6, i Akershus fra 6,6 til 9,2 og på resten av Østlandet fra 24,2 til 27,9 prosent. Den andelen som bodde i Østfold ble mer enn fordoblet, og det var også økning i Buskerud og Vestfold. Hedmark, Oppland og Telemark mistet befolkning fra denne gruppen.

To av gruppene ble i utgangspunktet bosatt litt oftere enn gjennomsnittet i Oslo, nemlig somaliere og iranere, de tre øvrige gruppene noe mindre enn gjennomsnittet med minst andel blant irakere og afghanere. Fram til 1/1 2006 skjedde det en sterk vekst av andel Oslo-bosatte blant somaliere, afghanere og irakere. Tilstrømningen til Oslo var langt mer beskjeden blant de som kom fra Serbia/Montenegro og Iran.

Nord-Norge ble særlig sterkt befolket med flyktninger fra Afghanistan (21,6 prosent), Somalia (19,2 prosent) og Irak (18,8 prosent). 1/1 2006 var disse andelenes redusert til henholdsvis 4,7, 5,6 og 6 prosent. Det ble i utgangspunktet bosatt langt færre av iranerne (8,2 prosent), men siden kun 2,8 prosent bodde i Nord-Norge i 2006, var fraflyttingen relativt stor også blant disse. Blant de som kom fra Serbia/Montenegro var det færrest som ble bosatt i Nord-Norge (7,5 prosent), men dette var også den flyktninggruppen som var mest trofast mot landsdelen. 4,5 prosent var fortsatt bosatt der i 2006.

Siden de aller fleste av de flyktninger vi studerer var bosatt på det tidspunktet folke- og bolig tellingen ble gjennomført i 2001, har vi data om de fleste fra denne tellingen. På dette tidspunkt var det nesten 20 prosent som allerede hadde oppnådd å bli eier av bolig. Størst eierandel fant vi blant de som kom fra Serbia/Montenegro der hver tredje eide bolig. Lavest eierandel fant vi blant afghanere og irakere med henholdsvis 12,6 og 14,1 prosent. Somaliere og irakere lå mellom disse med henholdsvis 20,4 og 20,7 prosent eiere. Noe overraskende var eierandelen høyest blant de som var bosatt i Oslo, og lavest blant de som ble bosatt på Vestlandet, i Trøndelag og i Nord Norge.

Data om eierforhold til de senere tilflyttede boliger er noe usikre. Vi har målt eierskap ved hjelp av opplysninger om boliginntekt i likningen. Dette kan i noen tilfelle gi for høy eierandel, nemlig dersom ett hushold i ett og

samme år flytter fra en eid til en leid bolig. Det er sannsynligvis en større feilkilde at beregnet inntekt fra boliger taksert under en minstegrense ikke blir tatt med i skattelikningen. En slik manglende registrering anslås å omfatte minst 10 prosent av boligeierne. Gitt disse datamangler framkommer det likevel ganske sikre forskjeller mellom de fem gruppene vi studerer. De som kom fra Serbia/Montenegro øker sin eierandel over tid. Det samme er tilfelle, om enn ikke like sterkt, for de som kommer fra Iran. Blant flyktninger som kommer fra Afghanistan og Irak kan det synes som om det først i perioden er en viss redusert eierandel, som deretter igjen øker. For de som kom fra Somalia er det et entydig fall i eierandel. For alle gruppene sett under ett er det en tendens til at eierandelen avtar med økende flytting. Særlig gjelder dette de som kommer fra Somalia der flytting synes å være ensbetydende med å flytte inn i et leieforhold.

Flyktningene er ekstremt mer trangbodd enn den norsk etniske majoritetsbefolkningen. Fra levekårsundersøkelsen blant innvandrere vet vi at flyktninger aksepterer langt mer trangbodd boliger enn majoritetsbefolkningen. På grunn av kvaliteten av boligadresseregisteret er romantall i de tilflyttede boliger usikre. For omtrent halvparten av boligene som tilflyttes har vi for eksempel ikke opplysninger om antall rom. Men dersom de opplysninger vi har er representative, framkommer et entydig mønster for sammenhengen mellom antall flyttinger og grad av trangboddhet. I 2005 er trangboddheten størst blant de som fortsatt bor i den første boligen de ble bosatt, og avtar med økende antall flyttinger. Dette gjelder for alle fem gruppene.

Det er store forskjeller mellom de fem gruppene med hensyn til forsørgelseskilder. Av flyktninger fra Somalia og Afghanistan er det både i 2002 og 2004 over 60 prosent som mottok sosialhjelp, og andelen sank lite fra 2002 til 2004. Også blant de som kom fra Irak og Iran mottok over halvparten bostøtte i 2002, mens andelen for begge grupper sank til klart under 50 prosent i 2004. Klart minst bruk av sosialhjelp finner vi blant de som kom fra Serbia/Montenegro. Her var andelen under 30 prosent i 2002, og den sank dessuten ytterligere fram til 2004.

I 2002 var andelen som hadde yrkesinntekt lavest blant de som kom fra Somalia og Iran med henholdsvis 52,3 og 53,1 prosent. Høyest andel fant vi blant de som kom fra Serbia/Montenegro og Irak med henholdsvis 66,9 og

65,5 prosent. Afghanere kom i en midtstilling med 59,1 prosent med yrkesinntekt. For fire av gruppene har det skjedd en utjevning fram til 2004 da andelen med yrkesinntekt for disse fire varierer mellom 68,2 og 71,6 prosent. Unntaket er somaliere som med hensyn til yrkesinntekt står på stedet hvil.

De yrkesinntekter vi kan registrere på husholdsnivå er gjennomgående lave. For hele gruppen er median brutto yrkesinntekt i 2004 kun 134 000. Medianinntekten er høyest blant de som kommer fra Serbia/Montenegro med 215 000, fulgt av de som kom fra Irak og Iran med henholdsvis 155 000 og 117 000 som median yrkesinntekt for husholdningen. Lavest kommer de som kom fra Afghanistan og Somalia med henholdsvis 97 000 og 93 000 kroner. De som kommer fra Serbia/Montenegro er også den gruppen som oftest klarer å forsørge seg kun med egen yrkesinntekt. I 2004 er det tilfelle for over halvparten. Andelen er også økende blant de som kom fra Irak og Iran. I 2004 var det en drøy tredjepart som kun forsørget seg av egen yrkesinntekt. Blant de som kom fra Afghanistan og Somalia var dette tilfelle for en femtepart. Siden 2002 hadde det vært en klart økning blant afghanere, mens somaliere stod på stedet hvil.

Den store sekundærflyttingen gir grunn til å stille spørsmålstegn med bosettingspolitikken overfor flyktninger. Man skulle i utgangspunktet tro at det kunne ha positive sider både for Norge og for flyktningene at disse ble fordelt ut over det hele land. Med en sentralisering som har skjedd med den norsk etniske befolkningen, skulle flyttinger bidra til å opprettholde folketall og på sikt representere verdifull arbeidskraft, samtidig som forutsetning for vellykket integrasjon skulle være bedre i mindre lokalsamfunn enn i de største byene. Ikke minst skulle forutsetningene for en god boligstandard til en overkommelig pris være langt bedre enn i de største byene. Analysen av intervjuene med sekundærflyttere fra Somalia og Irak i første del av denne rapporten peker på en viktig motivasjon som ligger til grunn for sekundærflyttingen. I alle fall flyktninger fra disse to landene søker nesten umiddelbart til områder i Norge hvor det allerede finnes mange med opprinnelse fra samme land. For første flytting blir dette hovedmotivet. Deretter blir bedret boligstandard et langt mer sentralt flyttemotiv, og den kvantitative analysen viser også at mange lykkes i å oppnå dette gjennom flytting, i det minste oppnå en mindre trangbodd bolig. Å flytte til et sted der det er mange fra

før, gir flyktningene tilgang til et etnisk basert sosialt nettverk som i mange tilfelle er viktig både for å oppnå arbeid og for å skaffe seg bolig. Det er ikke så svært mange år siden familie og sosiale nettverk også var svært viktige for nordmenns boliganskaffelse. I 1973 bodde en av fire nordmenn i en bolig som var anskaffet ved hjelp av familien, i 2001 gjaldt det bare en av tjue (Gulbrandsen og Langsether 2003:146). Siden en så stor del av flyktningene etter kort tid uansett befinner seg i det sentrale Østlandsområdet, burde man kanskje i større grad ta hensyn til flyktningenes bostedspreferanser ved første bosetting. Det er selvsagt fare for at dette kan øke segregeringen, men siden nettverk synes å være viktig for flyktnings integrering, både på boligmarkedet og i arbeidslivet, kan en søking mot landsmenns og deres sosiale nettverk i neste omgang skape bedre forutsetninger for integrasjon og aktiv samfunnsdeltakelse på flere arenaer, også geografisk.

Litteratur

Blom, Svein og Kristin Henriksen (red) (2008): *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006*, Statistisk sentralbyrå. Rapporter 2008/5

Forgaard, Tanja Seland (2005): *Monitor for sekundærflytting. En deskriptiv analyse av sekundærflytting blant flyktninger bosatt i Norge i 1994–2003*. Statistisk sentralbyrå. Notater 2005/13

Friberg, Jon Horgen og Monica Lund (2006): *Mot en raskere og mer stabil bosetting? Evaluering av bosettingsmodellen for flyktninger*. Fafo-rapport 544

Gulbrandsen, Lars (red) (2006): *Bolig og levekår i Norge 2004. En artikkelsamling*. NOVA-rapport 3/06

Gulbrandsen, Lars og Åsmund Langsether (2003): Family Transactions in the Norwegian Housing Market. *Housing, Theory and Society*, Vol, 20, No 3: 137–152

Hidle, Knut og Arild Vangstad (2008): *Arbeidsrettet bosetting av flyktninger i norske kommuner. Forvaltningspraksis, kunnskapsgrunnlag og innspill til metodikk*. FOU-rapport nr. 3/2008. Agderforskning

Høydahl, Even og Oddveig Selboe (2006): *Monitor for sekundærflytting. En deskriptiv analyse av sekundærflytting blant flyktninger bosatt i Norge i 1995–2004*. Statistisk sentralbyrå. Notater 2006/31

Nicolaysen, Kristin (2006). *Framtid i nord? En studie av flyktningers og asylsøkeres møte med et tettsted i Nord Troms*. Hovedoppgave i sosialantropologi/Visuell antropologi, Universitetet i Tromsø, Vår 2006

Nordvik, Viggo (2006): Boligstandard. I: Gulbrandsen, Lars (red): *Bolig og levekår i Norge 2004. En artikkelsamling*. NOVA-rapport 3/06: 23–55

Olsen, Bjørn (2005): *Flyktninger og arbeidsmarkedet 4. kvartal 2004*, Statistisk sentralbyrå rapporter 2005/39

Summary

Part 1

In January 2007 NOVA was contracted by The Norwegian State Housing Bank and The Directorate of Integration and Diversity to investigate the housing conditions of “secondary movers” i.e. refugees who settled in Norway between 2000 and 2001 and who had left the municipality where they first were given permanent residence by the Norwegian immigration authorities. About half of the refugees move from the municipality where they were settled (Forgaard 2005m, Høydal 2006). “Secondary movers» do not have any legal rights to municipal support the first six months after they have moved and taken up residence in another municipality. They have to obtain housing without help from local authorities. Consequently it is interesting to find out how they manage to obtain a dwelling in a location of their own choice. This part of the investigation is based on qualitative interviews. Our aim is to give a better understanding of the refugees’ housing conditions, housing preferences, housing career, motives for moving and how they maneuver in the housing market.

We were explicitly asked to interview those who had moved to towns or cities where housing is scarce and expensive, as well as those who relocated to places where the housing market was under less pressure. We were also supposed to interview refugees from different countries. In 2005 the relative small city of Fredrikstad (71.000 inhabitants in 2007) was the city besides Oslo who had the largest number of non-Western immigrants moving into town. This has led to high pressure on the housing market, and Fredrikstad was chosen as one location for our study. Drammen (60.000 inhabitants in 2007) has a large population of non-Western immigrants. The city presents itself as a community with a fairly large housing stock. Drammen was therefore chosen to represent a place with less pressure on the housing market.

There is a difference between the migrant populations according to their moving pattern. Our informants came from Somalia and Iraq. Many of

the Somali “secondary movers” move to Oslo, while the Iraq immigrants more frequently leave their first municipality than other immigrant groups.

Due to a limited budget and some difficulties recruiting informants, our sample came to consist of three Somali families and one Iraqi family who had moved to Fredrikstad and five Iraqi families who had moved to Drammen.

The first municipality in which the refugees are settled is not of their own choice. They do not have any connection to the place or the municipality in which they are accommodated. There are few if any reasons for them to stay. The refugees say they appreciate the provision they receive from the municipality, but gratitude is not sufficient for them to stay. Some of the informants were quite unhappy in the new surroundings. Usually there is more than one reason for the refugees to move.

The housing careers of the refugees in Drammen and Fredrikstad are quite complex. At first they settle in with friends or relatives in order to get acquainted with the housing market before they find a more suitable place to stay. But the first place they find on their own is seldom satisfactory according to size, standard or location.

There are few if any differences between the Somali or the Iraqi as to which strategies they apply to get hold of a house. The ethnic network is of great help, but other strategies are also applied. They read the newspaper and use Internet in order to obtain information about the housing market. But these strategies presuppose Norwegian language competence. Our nine refugee households had all together changed their housing condition 28 times in a period of 6 years. That is after they had moved away from the municipality they were first settled.

When we ask about their choice of location; the answer is some times simple. One woman from Iraq said: *cousin*. They want to be with their relatives and their ethnic network – to be with their own kind. Others may argue that better work expectation is the reason for moving to another place. If you are out of work, full employment is the goal you are striving for.

There is a great difference between the refugees as far as their situation on the housing market is concerned. Three out of the five Iraqi families in Drammen (no pressure on the housing market) own the house they live in,

while none of the families in Fredrikstad (more pressed housing marked) owned their living quarters. The housing market may explain this difference, but if we ask about our informants' employment situation we find that those who owned their living quarters were fully employed, and they lived in Drammen. One may say that a combination of adequate supply of housing and employment seems to be the prerequisites for being a house owner.

Part II

Every year a great number of refugees and asylum seekers arrive in Norway. Those who are permitted to stay will gradually be settled in a Norwegian municipality. After that the majority of the refugees soon move again from their place of residence, often not only out of the municipality but even out of the county or the part of the country where they first were settled. This part of the report deals with this so called secondary moving. We have chosen to study the five largest groups of refugees that arrived in Norway in 2000 and 2001, namely the refugees from Somalia, Iraq, Iran, Afghanistan and Serbia/Montenegro. By using register data about all still living in Norway in 2005 we are studying their moving and housing careers.

Compared with the majority population of ethnic Norwegians this group of refugees are characterised by much more moving. In 2004 only a small minority still live in the same dwelling where they originally were settled. This share varies between 5.8 per cent among households from Somalia and 15.6 per cent among households from Iran.

In their first settling the refugees were widely spread all over Norway. At the beginning of 2002, 22.4 per cent were living in Oslo, 6.6 per cent in the county Akershus and 24.2 per cent in a municipality located somewhere else in the Eastern Norway. Only 5.4 per cent were settled on the south coast of Norway while 20.3 per cent came to West Norway. 7.4 per cent of the whole group got their first dwelling in one of the two counties of Trøndelag. 13 per cent settled in North Norway. The contribution from this group of refugees to keep up the population in North Norway turned out to be very brief. In the beginning of 2006 the percentage which still lived in North Norway was reduced to 5.2 per cent. Many of the movers found their way into East Norway. The portion of the group living in Oslo increased from 22.4 to

30.6 per cent, in Akershus from 6.6 to 9.2 per cent and in the rest of East Norway from 24.2 to 27.9 per cent. Two of the five groups were more often than the other three settled in Oslo, namely the Somalis and the Iranians. Until the beginning of 2006 there was a strong increase of the percentage living in Oslo among the Somalis, the Afghans and the Iraqis. The influx to Oslo was more modest among refugees from Serbia/Montenegro and Iran. The North Norway was strongly populated by refugees from Afghanistan (21.6 per cent), Somalia (19.2 per cent) and Iraq (18.8 per cent). The first of January 2006 these percentages had been reduced to 4.7, 5.6 and 6 per cent respectively.

Since almost all of the refugees we are studying were settled at the time of the 2001 census, this census contains data on almost all of them. In November 2001 almost 20 per cent already had become homeowners. We found the greatest share of homeowners among people from Serbia/Montenegro. One third of these households had become owners. The lowest percentages were found among the Afghans and the Iranians with 12.6 and 14.1 per cent respectively. Somalis and Iraqis were placed in between with percentages of homeowners at 20.4 and 20.7 respectively. Somewhat unexpected the highest rate of homeownership was found about the refugees settled in Oslo. The lowest rate was found among refugees settled in West Norway, Trøndelag and North Norway.

Later the rate of home ownership has increased among those who came from Serbia/Montenegro. The same is true, but in a less degree among the Iranians. Among refugees from Afghanistan and Iraq the rate of homeownership first decreased and thereafter increased. Among the Somalis the rate of homeownership is constantly decreasing. The rate of homeownership seems to decrease with increasing moving. This is especially true among Somalis whose moving almost always is into tenancy.

The refugees live in much smaller dwellings than the ethnic Norwegians. The level of living surveys carried out among immigrants in Norway also show that immigrants accept to live in smaller dwellings than the rest of the population. Due to the quality of the house address register the data on number of rooms in the dwellings are not fully complete. For about one half of the dwellings refugees moved into, we lack data on

numbers of rooms. But if our incomplete data are representative they show a clear pattern in the relationship between place in the dwelling and moving activity. In 2005 the ratio between the number of household members and number of rooms is worst among those who still live in the same dwelling they were settled in 2000 or 2001. The ratio is improved as the number of moves increase. This is the case for all five groups of refugees.

Sources of maintenance vary among the five groups. Among refugees from Somalia and Afghanistan more than 60 per cent received social assistance both in 2002 and 2004. The rate decreased very little from 2002 to 2004. Also among refugees from Iraq and Iran the majority received social assistance in 2002, but in both groups the rate had decreased to less than 50 per cent in 2004. The refugees from Serbia/Montenegro have the lowest rate of social assistance. In 2002 the rate was less than 30 per cent and had decreased further in 2004. In 2002 the share who had earned income was lowest among refugees Somalia and Iran with 52.3 and 53.1 per cent respectively. Refugees from Serbia/Montenegro and Iraq showed the highest rates with 66.9 and 65.5 per cent. Afghans were in between with earned income among 59.1 per cent of the households. In four of the groups there had been a process towards more similarity since the share with earned income in 2004 varied between 68.2 and 71.6 per cent. The Somalis represent the only exception with an unchanged share with earned income. The registered earned incomes are generally quite low. For the whole group the median earned income in 2004 was only 134 000 NOK. The median household income among refugees from Serbia/Montenegro was 215 000 NOK, followed by refugees from Iraq and Iran with 155 000 and 117 000 NOK respectively. The Afghans and Somalis had the lowest earned income with 97 000 and 93 000. Refugees from Serbia/Montenegro are also most often able to maintain solely on their earned income. In 2004 this is the situation for the majority. The share which is able to maintain through paid work is also increasing among Iraqis and Iranians. In 2004 this was the case for more than a third of these two groups. Among refugees from Afghanistan and Somalia a fifth maintained themselves through paid work solely. Since 2002 this share had increased among the Afghans and remained unchanged among the Somalis.

Vedlegg til Del II

Vedleggstabell 1. Overgangsmatrise for forsørgingskilder 2002–2004 for flyktninger fra Serbia/Montenegro. Prosentuert på grunnlag av grand total

02/04	ikke	inntekt	Inntekt sosialhj	Inntekt bostøtte	Inntekt Sosialhj bostøtte	sosialhj	bostøtte	Sosialhj bostøtte	Total 02
Ikke	14,6	5,7	0,3	-	0,3	0,6	0,3	1,2	23,0
Inntekt	2,4	38,5	2,7	0,3	0,3	0,3	-	-	44,5
Inntekt sosialhj	0,3	4,1	2,4	-	0,9	0,9	-	0,3	9,0
Inntekt bostøtte	-	2,1	0,3	0,9	0,9	-	-	-	4,2
Inntekt Sosialhj bostøtte	-	1,5	1,2	0,9	4,5	0,3	-	0,9	9,3
sosialhj	0,3	0,3	0,3	-	-	1,8	-	1,8	4,5
bostøtte	-	-	-	-	-	-	0,3	0,3	0,6
Sosialhj bostøtte	-	-	-	0,3	1,8	0,3	0,3	2,4	5,1
Total04	17,6	52,2	7,1	2,4	8,7	4,2	0,9	6,9	(335)

Vedleggstabell 2. Overgangsmatrise for forsørgingskilder 2002–2004 for flyktninger fra Somalia. Prosentuert på grunnlag av grand total

02/04	ikke	inntekt	Inntekt sosialhj	Inntekt bostøtte	Inntekt Sosialhj bostøtte	sosialhj	bostøtte	Sosialhj bostøtte	Total 02
Ikke	8,8	2,0	1,1	0,2	0,5	1,0	0,1	1,4	15,0
Inntekt	2,8	9,9	3,1	0,3	1,4	0,9	0,2	0,1	18,7
Inntekt sosialhj	1,0	6,9	9,0	0,4	3,1	2,4	0,3	2,2	25,1
Inntekt bostøtte	0,1	0,3	-	0,2	0,3	-	-	0,3	1,4
Inntekt Sosialhj bostøtte	0,1	1,3	2,3	0,7	4,1	0,5	0,1	1,7	10,7
sosialhj	1,1	0,7	2,0	-	1,5	4,8	0,6	4,2	14,9
bostøtte	0,1	-	-	-	0,3	0,2	0,3	0,6	1,4
Sosialhj bostøtte	0,7	0,1	0,5	0,3	2,6	0,8	1,4	6,0	12,4
Total04	14,6	21,2	18,0	2,0	14,0	10,5	3,0	16,6	1177

Vedleggstabell 3. Overgangsmatrise for forsørgingskilder 2002–2004 for flyktninger fra Afghanistan. Prosentuert på grunnlag av grand total

02/04	ikke	inntekt	Inntekt sosialhj	Inntekt bostøtte	Inntekt Sosialhj bostøtte	sosialhj	bostøtte	Sosialhj bostøtte	Total 02
Ikke	4,2	1,2	0,5	-	-	0,2	0,2	0,5	6,8
Inntekt	0,5	8,9	2,6	0,9	1,4	-	-	-	14,0
Inntekt sosialhj	0,2	5,4	6,3	1,4	2,8	0,7	-	1,6	18,4
Inntekt bostøtte	-	1,2	0,7	0,5	2,8	-	0,5	0,2	5,8
Inntekt Sosialhj bostøtte	-	2,6	3,3	1,6	15,0	0,2	-	1,4	24,1
sosialhj	0,2	1,4	1,6	0,2	0,7	1,6	-	3,0	8,9
bostøtte	0,2	0,5	-	1,1	0,7	-	0,2	1,1	4,0
Sosialhj bostøtte	-	0,7	0,5	0,5	7,0	0,5	0,9	7,9	18,0
Total04	5,4	21,7	15,4	6,3	30,1	3,3	1,9	15,9	428

Vedleggstabell 4. Overgangsmatrise for forsørgingskilder 2002–2004 for flyktninger fra Irak. Prosentuert på grunnlag av grand total

02/04	ikke	inntekt	Inntekt sosialhj	Inntekt bostøtte	Inntekt Sosialhj bostøtte	sosialhj	bostøtte	Sosialhj bostøtte	Total 02
Ikke	8,7	2,6	0,4	0,1	0,1	0,3	0,1	0,3	12,7
Inntekt	1,2	19,4	3,7	0,4	0,1	0,8	0,1	0,3	26,2
Inntekt sosialhj	0,7	10,8	7,7	0,9	3,5	1,8	0,1	0,9	26,4
Inntekt bostøtte	0,1	0,8	0,4	0,4	0,6	-	-	-	2,3
Inntekt Sosialhj bostøtte	0,1	2,7	1,8	0,9	4,6	0,1	-	1,6	12,0
sosialhj	1,2	1,3	2,1	0,1	1,4	2,4	0,2	2,6	11,4
bostøtte	-	0,1	0,1	0,2	0,2	-	0,2	0,2	1,1
Sosialhj bostøtte	0,1	0,2	0,4	0,4	2,5	0,2	0,1	3,9	7,9
Total04	12,2	38,2	16,7	3,5	13,1	5,8	1,0	9,8	2083

Vedleggstabell 5. Overgangsmatrise for forsørgingskilder 2002–2004 for flyktninger fra Iran. Prosentuert på grunnlag av grand total

02/04	ikke	inntekt	Inntekt sosialhj	Inntekt bostøtte	Inntekt Sosialhj bostøtte	sosialhj	bostøtte	Sosialhj bostøtte	Total 02
Ikke	11,6	5,1	0,4	0,2	0,4	0,4	-	0,2	18,3
Inntekt	1,9	17,9	1,3	0,6	0,4	-	-	-	22,1
Inntekt Sosialhj	0,4	5,0	5,9	0,6	1,5	1,1	-	0,4	14,9
Inntekt bostøtte	-	1,3	1,3	0,6	0,6	-	-	-	3,8
Inntekt Sosialhj bostøtte	0,2	2,7	2,1	1,7	9,9	-	-	1,3	17,9
sosialhj	0,6	1,7	2,9	-	1,1	3,4	-	1,3	11,0
bostøtte	-	-	-	0,2	0,2	-	-	0,2	0,6
Sosialhj bostøtte	0,2	0,4	0,8	0,6	5,1	0,6	0,2	3,8	11,4
Total04	14,9	34,0	14,7	4,4	19,2	5,5	0,2	7,0	525